

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

กองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

กองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. 2543

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพเด็กไทย

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2543

จำนวนพิมพ์ 5,000 เล่ม

ISBN 974-268-8664

เอกสารรายงานวิจัยทางการศึกษาอันดับที่ 249/2543

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

รายงานวิจัย “การวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย” ฉบับนี้เป็นผลของการศึกษาแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่มุ่งเน้นให้ครูนำไปทดลองสอนในรายวิชาต่างๆ ศักยภาพของเด็กไทยที่มุ่งพัฒนาครั้งนี้ประกอบไปด้วย ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการจัดการ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา รวม 9 ด้าน

ผลจากการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้กรมวิชาการพิจารณาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ครูผู้สอนและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยทั่วไป ตลอดจนผู้ที่สนใจจะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จึงได้จัดทำเป็นเอกสารเพื่อเผยแพร่แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมกันนี้ กรมวิชาการขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนกลุ่มทดลอง ตลอดจนคณะนักวิจัย และวิทยากรทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานโครงการเป็นอย่างดี จนทำให้การดำเนินงานโครงการนี้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ทุกประการ

(นายอำนาจ จันทวานิช)
อธิบดีกรมวิชาการ

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และศึกษาพฤติกรรมการสอน วิธีการวัดและประเมินผล องค์ ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา ตลอดจนสภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอนที่เน้นการ พัฒนาศักยภาพของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระดับ ชั้นละ 1 ห้องเรียน/จังหวัด จาก 12 จังหวัด 24 ห้องเรียน รวมจำนวนครู 189 คน นักเรียน 999 คน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

- 1) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลองมีคะแนน การทดสอบศักยภาพ หลังเรียน สูงกว่า คะแนนการทดสอบก่อนเรียน

- 2) ผลการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนระหว่างการทดลอง

ระดับประถมศึกษา นักเรียนมีศักยภาพที่ผ่านเกณฑ์ 3 ด้าน ได้แก่ การทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร

ระดับมัธยมศึกษา นักเรียนมีศักยภาพที่ผ่านเกณฑ์ 4 ด้าน ได้แก่ การทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

- 3) พฤติกรรมการสอนของครูและวิธีการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน

ระดับประถมศึกษา ครูเน้นการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้สูงสุด รองลงไปได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ความรับผิดชอบและมีวินัย ในตนเอง ทักษะการจัดการ ตามลำดับ และกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การค้นคว้า การมอบหมายงาน และการสนทนาซักถาม ส่วนวิธีการวัดและประเมินศักยภาพ นั้นครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตมากที่สุด รองลงไปคือ การตรวจผลงาน และการสอบถาม

ระดับมัธยมศึกษา ครูเน้นการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้สูงสุด รองลงไปได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ตามลำดับ และกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การค้นคว้า การมอบหมายงาน และการนำเสนอ/รายงาน ส่วนวิธีการวัดและประเมินศักยภาพนั้นครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตมากที่สุด รองลงไปคือ การตรวจผลงาน และการสอบถาม

4) องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาคือ กิจกรรมการเรียนการสอน

5) สภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอน และข้อเสนอแนะ

จุดที่ควรปรับปรุงมากที่สุดคือ กิจกรรมในแผนการสอนที่ผู้สอนเห็นว่ามีมากเกินไปไม่เหมาะสมกับเวลา และควรใช้กิจกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะ/ศักยภาพให้มากขึ้น ส่วนศักยภาพที่ให้เพิ่ม ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ตามลำดับ และในแต่ละแผนไม่ควรเน้นการพัฒนาศักยภาพหลายๆ ด้าน ควรเน้นเฉพาะด้านให้เด่นชัดเพียง 2-3 ด้าน และจัดให้หมุนเวียนสลับกันไปเพื่อให้ครอบคลุมทั้ง 9 ด้าน ควรเตรียมเรื่องสื่ออุปกรณ์ให้พร้อม ตามที่ระบุไว้ในแผน ก่อนเริ่มสอน ถ้าครูได้มีสื่อพร้อมการจัดการเรียนการสอนน่าจะได้ผลดีมากเพราะเป็นวิธีการที่ดี ควรออกแบบประเมินผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็นมาตรฐานเพื่อใช้ร่วมกัน และควรเน้นการประเมินพฤติกรรมโดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม

จุดเด่นของการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ มีดังนี้

1. นักเรียนมีทักษะพื้นฐานในการเรียน การทำงาน การอยู่ในสังคมเพิ่มขึ้น
2. เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน
3. นักเรียนกล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น และสนุกกับการเรียน
4. นักเรียนรู้จักการรวมกลุ่ม มีลักษณะเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบมากขึ้น ร่วมมือกันทำงาน
5. นักเรียนสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
6. นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ย
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการเหตุผล และความเป็นมาของการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
ทักษะการเรียนรู้	13
ทักษะการคิด	15
ทักษะการสื่อสาร	22
ทักษะการจัดการ	25
การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้	30
ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม	38
การควบคุมตนเองได้	47
ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง	51
การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา	56
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	67
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	67
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	69
วิธีดำเนินงานวิจัย	69
การรวบรวมข้อมูล	72
การวิเคราะห์ข้อมูล	73

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
ตอนที่ 1 การศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา	75
1.1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการทดสอบ ก่อนเรียนและหลังเรียน ฯ	75
1.2 ผลการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนระหว่างการทดลอง	78
ตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมการสอน กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพ นักเรียน วิธีการวัดและประเมินผล องค์ประกอบที่สำคัญในการ พัฒนาศักยภาพ ตลอดจนสภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการ สอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน และข้อเสนอแนะ	85
2.1 พฤติกรรมการสอนของครู และวิธีการวัดและประเมินศักยภาพ ของนักเรียน	85
2.2 องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ	95
2.3 สภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอน และข้อเสนอแนะ	98
บทที่ 5 ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	109
ผลการวิจัย	110
อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	123
บรรณานุกรม	129
ภาคผนวก	131
(ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง)	
1. ตารางวิเคราะห์เนื้อหา/กำหนดการสอน	133
2. โครงร่างแผนการสอน	135
3. แบบสังเกตการสอน	138
4. แบบติดตามผลการทดลองพัฒนาศักยภาพ	143
5. แบบสอบถามการดำเนินงานโครงการการวิจัยและพัฒนา ศักยภาพของเด็กไทย	147
คณะผู้วิจัย	151

บทที่ 1

บทนำ

หลักการเหตุผล และความจำเป็นของการวิจัย

จากนโยบายการจัดการศึกษาและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้น เพื่อให้สามารถสร้างผลผลิตคือนักเรียนในทุกระดับการศึกษา ให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะทางกายและจิตใจ โดยเน้นทั้งส่วนที่เป็นมาตรฐานสากลที่เป็นแกนกลางของชาติ และส่วนที่สนองกับลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

กรมวิชาการในฐานะหน่วยงานวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมและพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษามุ่งบรรลุความสำเร็จได้อย่างดี จึงได้ดำเนินงานโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทยเป็นโครงการต่อเนื่อง ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2543 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาแบบวัดศักยภาพของเด็กไทยที่มีมาตรฐานและศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพที่มีประสิทธิภาพสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อประโยชน์สำหรับการศึกษาและพัฒนาระดับศักยภาพของนักเรียน ซึ่งหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จะได้นำไปใช้ในการวางแผนการศึกษาและพัฒนามาตรฐานหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้สูงสุดเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป

การดำเนินงานในปีพ.ศ. 2540-2541 ที่ผ่านมามีการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดตลอดจนผลการศึกษาวิจัยที่เคยมีมาก่อนเพื่อ

ภาคเหนือ : เชียงใหม่ พะเยา เพชรบูรณ์
 ภาคใต้ : ตรัง พัทลุง สุราษฎร์ธานี
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ร้อยเอ็ด สุรินทร์ สกลนคร
 ภาคกลาง : นครนายก สระบุรี จันทบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ศักยภาพ หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนผสมผสานกับคุณสมบัติและคุณลักษณะที่ตกตะกอนติดตัวนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งการศึกษาค้นคว้าได้มุ่งเน้นเฉพาะทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ 3 องค์ประกอบหลัก รวม 9 ด้าน ดังนี้

- 1) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร
- 2) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ทักษะการจัดการ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม
- 3) ลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

2. ทักษะการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ที่หลากหลายด้วยวิธีการต่าง ๆ มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล สร้างความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียน ประกอบด้วย 5 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) รู้แหล่งข้อมูล และมีวิธีการแสวงหาความรู้ที่หลากหลายผ่านสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ บอกแหล่งข้อมูลและวิธีการแสวงหาข้อมูลได้

- 2) มีทักษะในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การฟัง การอ่าน การสังเกต การการบันทึก และการตั้งคำถาม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ เลือกใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมได้ สามารถสังเกตข้อมูลที่กำหนดให้ได้
- 3) มีทักษะในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จำแนก จัดลำดับ สรุป แปลความ ขยายความ การจำ คาดคะเน นำไปใช้หาความสัมพันธ์ระหว่าง ประสพการณ์เก่ากับใหม่ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ สามารถวิเคราะห์ ข้อมูลได้ นำข้อมูลไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ แปลความหมายข้อมูลที่ กำหนดให้ได้ จำแนกประเภทของข้อมูลได้ สรุปสร้างข้อความใหม่จาก ข้อมูลที่กำหนดให้ได้ คาดคะเนข้อมูลที่กำหนดให้ได้ สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้ สรุปความจากข้อมูลที่กำหนดให้ได้
- 4) มีทักษะในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ บอกวิธีการประเมินตนเองได้ เลือก ตัดสิน ระบุระดับความรู้ที่ตนเอง ควรไปให้ถึง บอกจุดเด่นและจุดบกพร่องของตนเองได้ กำหนดแนวทางในการพัฒนาตนเอง
- 5) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน สนใจใฝ่รู้ มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ มีความกระตือรือร้น ชอบและสนใจในการแสวงหาความรู้ เมื่อมีเวลาว่างมักจะค้นคว้าหาความรู้

3. ทักษะการคิด หมายถึง กระบวนการทำงานของสมองโดยใช้ประสพการณ์มาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อม โดยนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างมีระบบและเหตุผล เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม หรือ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดที่รอบคอบ สมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณาข้อมูลรอบด้านอย่างรอบคอบ กว้างไกล ลึกซึ้ง และมีการตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งที่ให้ข้อมูล มีการพิจารณา กลั่นกรองความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล มีการไตร่ตรองผลที่สามารถเกิดได้จากการตัดสินใจทั้งด้านคุณและโทษ คุณค่าที่แท้จริงหรือคุณค่าเทียมของสิ่งนั้น มีการทบทวนเพื่อหาข้อสรุปก่อนนำไปสู่การตัดสินใจ พฤติกรรมที่แสดงแบ่งเป็น 4 ระดับดังนี้

4. ทักษะการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อส่งและรับข่าวสารข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ สรุปความ อธิบาย และจัดระบบข้อมูล ตลอดจนประยุกต์ใช้ข่าวสารโดยเลือกวิธีหรือเครื่องมือในการสื่อสารได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) ความสามารถในการส่งสาร พฤติกรรมที่แสดงได้แก่
 - การพูด พูดบรรยาย อธิบาย สรุป เล่าเรื่อง นำเสนอเรื่องราว รายงาน ได้ชัดเจนและถูกต้องตามลำดับขั้นตอน ตั้งคำถามและตอบคำถามได้ ชัดเจนตรงประเด็น
 - การเขียน เขียนเล่าเรื่อง ย่อความ สรุปความ รายงาน ตอบคำถาม ต่างๆ ได้ถูกต้องและได้ความหมายชัดเจน เขียนลำดับเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้องตามหลักภาษา และเข้าใจง่าย
- 2) ความสามารถในการรับสาร พฤติกรรมที่แสดงได้แก่
 - การฟัง ฟังข้อมูลเรื่องราวแล้วสามารถลำดับเรื่องราว สรุปใจความสำคัญ และตอบคำถามได้
 - การอ่าน อ่าน ข้อความ เรื่องราวแล้วเข้าใจ สามารถสรุปใจความสำคัญ เก็บรายละเอียดได้ครบและตอบคำถามได้
- 3) การเลือกใช้วิธีการสื่อสารได้เหมาะสมกับเนื้อหา เรื่องราวในแต่ละสถานการณ์ได้

5. ทักษะการจัดการ หมายถึง กระบวนการในการทำงานให้สำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติงาน การประเมินผลงาน และการสรุปผลงานโดยอาศัยทักษะที่จำเป็น ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) การวางแผน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ วิเคราะห์งาน ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ กำหนดขั้นตอนการทำงาน
- 2) การปฏิบัติงานตามแผน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ประสานงาน ทำงานเป็นระบบตามแผน
- 3) การประเมินผลและสรุปผลงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ติดตามงาน อย่างเป็นระบบ ประเมินผลและปรับปรุงงาน สรุปผลงาน

- 4) ทักษะที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์

6. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่สอดคล้องต่อเนื่องกัน มีกระบวนการทำงานกลุ่มอย่างเป็นระบบและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งผลให้งานประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) กระบวนการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ร่วมกันกำหนด วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่ม รับทราบและตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ปฏิบัติตนในฐานะเป็นผู้นำและผู้ร่วมงานที่ดี ตัดสินใจร่วมกับผู้อื่น
- 2) ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่มทุกครั้งด้วยความเต็มใจ ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในโอกาสที่เหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์และประสานสัมพันธ์ในกลุ่ม

7. ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

ขยัน อดทน หมายถึง ความตั้งใจและกระตือรือร้น มุ่งมั่นในการทำงาน โดยไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง ไม่แสดงกิริยาท่าทางต่อต้าน ทำงานหนัก ยากหรืองานที่มีอุปสรรค โดยไม่ย่อท้อจนงานสำเร็จ ประกอบด้วย 8 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) ตอบรับการทำงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ พุด หรือแสดงกิริยาท่าทาง ว่ายอมรับ เต็มใจ พึงพอใจที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
- 2) อาสาทำงาน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ พุดหรือแสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการ จะทำงานหนึ่งงานใดแม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง
- 3) ทำหน้าที่ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ลงมือทำงานทันที ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง ไม่ปล่อยให้อายุเวลาผ่านไปอย่างไรประโยชน์

- 4) ทำงานอย่างต่อเนื่อง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย
- 5) ไม่แสดงอาการเบื่อหน่าย พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ไม่พูดหรือแสดงกิริยาว่าตนเบื่อหน่ายกับหน้าที่การงานที่กระทำอยู่นั้น
- 6) ไม่ร้องขอความช่วยเหลือ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถโดยไม่ร้องขอความช่วยเหลือ
- 7) ทนต่อคำวิจารณ์ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ไม่ตอบโต้ทั้งวาจาหรือแสดงกิริยาอาการใด ๆ กับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลอื่น
- 8) ไม่ละทิ้งงานกลางคัน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ทำงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนสามารถทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ประหยัดและอดออม หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) วางแผนการเบิกจ่าย พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเงิน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงาน
- 2) ดัดแปลงของเหลือใช้ให้เกิดประโยชน์ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ดัดแปลงของเหลือใช้ที่มี เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ ให้เกิดประโยชน์ได้อีก
- 3) ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทิ้งขว้าง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ นำสิ่งที่มีอยู่ไปใช้เท่าที่จำเป็นให้เกิดประโยชน์ในทุก ๆ ส่วนและไม่ทิ้งขว้างไปโดยเปล่าประโยชน์
- 4) ดูแลรักษาให้คงสภาพ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ดูแลรักษาสິงของเครื่องใช้ที่มีอยู่ให้คงสภาพ สมบูรณ์ เพื่อการใช้งานที่ยาวนานสูงสุด

8. การควบคุมตนเองได้ หมายถึง การรับรู้ การรู้จักตนเอง มีความคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีสติ ควบคุมและมีความเชื่อมั่นในตนเอง ประพฤติตน ปฏิบัติตนและปรับตนเองได้ มองโลกในแง่ดี ตัดสินใจได้ถูกต้อง และแสดงบทบาทตามค่านิยมพื้นฐานของสังคมได้ ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) การรับรู้ การรู้จักตนเอง การคิดและวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ บอกการกระทำของตนเองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อธิบายการกระทำของตนเองตามสถานการณ์ได้ ให้เหตุผลตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

มีวินัยในตนเอง หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่นมีความสุข ความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกอบรมให้รู้จักปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตนเอง ประกอบด้วย 6 ประเด็นย่อย ดังนี้

- 1) ตรงต่อเวลา พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ปฏิบัติงานทันเวลาที่กำหนด
- 2) วางแผนใช้เวลาในการทำงานและการดำเนินชีวิต พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ แบ่งเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวัน
- 3) ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของหมู่คณะ และเคารพกติกาของสังคม พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ เคารพกฎหมายบ้านเมือง กฎจราจร ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม
- 4) รู้จักประเมินตนเอง พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ บอกข้อดีข้อเสียในการทำงาน
- 5) ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ แสดงมารยาทได้ถูกต้องตามกาลเทศะอย่างสม่ำเสมอ
- 6) ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่แอบอ้างหรือนำของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

10. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

การช่วยเหลือผู้อื่น คือ การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมการเอื้อเฟื้อหรือการให้กำลังใจ ทรัพย์สิน สิ่งของ เวลา หรือความสุขส่วนตัวให้แก่ผู้อื่นเมื่อได้พบสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ต้องการช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้รับความสุขพ้นจากความลำบากหรือให้ในสิ่งที่เขาต้องการ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ การอำนวยความสะดวก แบ่งปันสิ่งของ และให้คำแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม

การเสียสละ คือ การตัดสินใจ หรือตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือเสีย การเสียสละมี 2 นัย คือ สละวัตถุ หมายถึง สละทรัพย์สินสิ่งของๆตนเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น และสละอารมณ์ หมายถึง เป็นคนรู้จักปล่อยวางอารมณ์ที่เป็นข้อขัดต่อความสงบทางใจ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ สละกำลังใจ กำลังทรัพย์ และเวลา ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เห็นประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และรู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ สละประโยชน์ที่

ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มาก หรือคนที่อ่อนแอกว่า ให้ความว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

มุ่งมั่นพัฒนา คือ ความรู้สึกที่ต้องการก้าวหน้ากว่าเดิม พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา คือ การใฝ่หาความรู้ มีความคิดริเริ่ม ชยัน สุจริต รับผิดชอบ หรือแนวคิดใหม่ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางานในหน้าที่ พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ สนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ตั้งใจทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ จะนำเสนอผลการสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ 9 ด้านคือ • ทักษะการเรียนรู้ • ทักษะการคิด • ทักษะการสื่อสาร • ทักษะการจัดการ • การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ • ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม • การควบคุมตนเองได้ • ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง • การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา โดยจะกล่าวถึงประเด็นต่อไปนี้เป็น 1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนา 2) รูปแบบการพัฒนา เรียงตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทักษะการเรียนรู้

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้

หลักการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ มี 4 ประการคือ

1. นักเรียนเกิดความตระหนักในความสำคัญของทักษะการเรียนรู้

ความตระหนักในความสำคัญของทักษะการเรียนรู้จะทำให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจ เติบโตพร้อม สดใส และสนใจในการฝึกทักษะการเรียนรู้ ในทางตรงข้ามหากนักเรียนไม่เกิดความตระหนักในความสำคัญของทักษะการเรียนรู้ นักเรียนจะไม่เกิดแรงจูงใจ ไม่พร้อม ไม่สดใส และไม่สนใจในการฝึกทักษะ

2. นักเรียนได้รับการฝึกทักษะ

การพัฒนาทักษะจะเกิดจากการลงมือกระทำ หรือการฝึกทักษะด้วยตนเอง ซึ่งทักษะที่นักเรียนได้รับการฝึกนั้น ครูต้องวิเคราะห์ทักษะที่ซับซ้อนให้เป็นทักษะย่อยๆ เรียงตามลำดับ จากนั้นครูจะให้นักเรียนได้สังเกตทักษะที่ถูกต้องจากตัวแบบ ซึ่งตัวแบบนั้นมีทั้งคำอธิบายของครู หรือสังเกตจากสื่อตัวอย่างจนถึงสื่อประสม หรือจากตัวแบบจริง จากนั้นนักเรียนจะได้รับการฝึก ด้วยการเก็บจำสิ่งที่สังเกตได้แล้วฝึกทักษะด้วยการเลียนแบบ

3. นักเรียนได้รู้ผลการฝึกทักษะทันที

การพัฒนาทักษะจะเกิดได้อย่างรวดเร็ว หากนักเรียนได้รู้ผลจากการฝึกทักษะ ซึ่งทักษะที่ได้รับการฝึกครั้งแรกนั้นจะมีทั้งพฤติกรรมที่ถูก และ/หรือพฤติกรรมที่ผิด นักเรียน

จำเป็นต้องได้รับรู้ผลการฝึกว่า พฤติกรรมใดถูก นักเรียนจะได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป หากพฤติกรรมใดผิด นักเรียนจะได้แก้ไข การรู้ผลการฝึกทักษะในระยะเริ่มแรก จำเป็นต้องบอกผลกับนักเรียนทันที จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้เร็ว และการรู้ผลพร้อมกับการเสริมแรงทางบวกจะทำให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการฝึกทักษะต่อไป

4. นักเรียนฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาทักษะที่คงทนจำเป็นต้องรับการฝึกอย่างต่อเนื่องซ้ำๆกัน การฝึกอย่างต่อเนื่องเป็นการกระทำซ้ำๆ กับทักษะเดิม สิ่งเร้าเดิม การฝึกซ้ำจึงมีประโยชน์ ดังนี้ (1) เป็นการทบทวนทักษะย่อยที่ได้ฝึกแล้ว (2) เป็นการเชื่อมโยงแต่ละทักษะย่อยทำให้เรียงลำดับได้ถูกทักษะ ถูกจังหวะ (3) ป้องกันการลืมทักษะย่อย และ (4) ทำให้สามารถพัฒนาไปสู่ขั้นการทำอย่างอัตโนมัติ

2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพทักษะการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบการสอนโดยตรงจากครู (Direct Instruction) ที่พัฒนาจากกรอบความคิดของหลักการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ 4 ประการ ดังภาพต่อไปนี้

ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาศักยภาพทักษะการเรียนรู้จึงประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นที่ 1 การสร้างแรงจูงใจในการฝึกทักษะการเรียนรู้ ก่อนที่ครูจะทำการฝึกทักษะการเรียนรู้ให้นักเรียน ครูควรสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเห็นประโยชน์หรือคุณค่าของทักษะการเรียนรู้ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรม การทดสอบก่อนเรียน การอภิปราย การบรรยาย หรือกิจกรรมใด ๆ ที่ทำให้นักเรียนตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนาทักษะการเรียนรู้
- ขั้นที่ 2 การรู้เทคนิคของแต่ละทักษะ ทักษะการเรียนรู้แบ่งเป็นทักษะย่อยๆ ที่สำคัญดังนี้ การรู้แหล่งข้อมูล การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ทำความเข้าใจ การประเมินผล การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ แต่ละทักษะมีเทคนิคเฉพาะซึ่งครูจะต้องอธิบายหรือชี้แจงเพื่อให้นักเรียนเข้าใจกระบวนการของแต่ละทักษะ
- ขั้นที่ 3 การฝึกแต่ละทักษะย่อยตามลำดับครูต้องให้นักเรียนได้ฝึกหรือปฏิบัติด้วยตนเอง
- ขั้นที่ 4 การให้รู้ผลการฝึกทักษะทันที ครูแจ้งผลการฝึกทักษะให้นักเรียนทราบทันทีว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง และพฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องพร้อมบอกวิธีการแก้ไข
- ขั้นที่ 5 การให้ฝึกซ้ำอย่างต่อเนื่อง ครูให้นักเรียนได้ฝึกซ้ำหลาย ๆ ครั้งอย่างต่อเนื่องจนเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ด้วยการให้ฝึกกับสื่อประสมที่นักเรียนสามารถรู้ผลด้วยตนเอง หรือฝึกกับเพื่อน หรือฝึกด้วยตนเองโดยใช้แบบฝึกปฏิบัติหรือทำการบ้าน เป็นต้น

2. ทักษะการคิด

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาทักษะการคิด

1. การคิดเป็นความสามารถที่พัฒนาได้ โดยการฝึกฝนการคิดจากระดับง่ายมาจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การฝึกทักษะการคิด ลักษณะการคิด และกระบวนการคิดมาเป็นลำดับ โดยครูทำการศึกษาความหมายของการคิดแต่ละหน่วยจนเข้าใจ แล้วทำการออกแบบคำถามหรือกิจกรรมต่างๆ สอดแทรกไปกับเนื้อหาการสอนรายวิชาที่สอนอยู่อย่างเหมาะสม

2. ในการพัฒนาทักษะการคิด ครูควรจำแนกพฤติกรรมการคิดเป็นทักษะย่อยๆให้นักเรียนฝึกตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และค่อยๆเพิ่มระดับให้สูงขึ้น

3. ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในและนอกชั้นเรียน ครูจะต้องคำนึงถึงการสอดแทรกการฝึกลักษณะนิสัยต่างๆที่เอื้ออำนวยให้เกิดการคิด จนกลายเป็นนิสัยที่ติดไปกับตัวนักเรียน ได้แก่ การมีใจกว้าง เป็นธรรม กระตือรือร้น ช่างวิเคราะห์ ผสมผสาน ขยันต่อสู้ อดทน กล้าเสี่ยง มีความมั่นใจในตนเอง และน่ารักน่าคบ

4. นักเรียนควรได้รับการแนะนำให้คิดอย่างถูกต้อง และพัฒนาไปถึงขั้นสามารถควบคุมการคิดที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง

5. การสอนให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ทุกครั้ง ควรเรียงลำดับเนื้อหาและกิจกรรมจากพื้นฐานไปสู่ที่ซับซ้อนมากขึ้น

6. การพัฒนาสมรรถภาพสมองเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องจัดประสบการณ์ และสิ่งเร้าที่ให้นักเรียนสามารถปรับเข้ากับโครงสร้างความรู้เดิมของนักเรียนได้

7. ครูควรจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้รับรู้ด้วยการกระทำ การสร้างภาพในใจ และการแสดงออกถึงสิ่งที่เรียนรู้นั้นออกมาเป็นสัญลักษณ์ ภาษาหรือรูปภาพ

8. การให้รอบความคิดแก่นักเรียนก่อนสอนเนื้อหาสาระใด ๆ จะช่วยเป็นสะพานหรือโครงสร้างที่นักเรียนสามารถนำเนื้อหา หรือสิ่งที่เรียนใหม่ ไปเชื่อมโยงยึดเกาะได้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมาย

9. ครูควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกถึงผลของการเรียนรู้อย่างครบถ้วน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ กิจกรรมใช้ทักษะทางปัญญา การใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา การแสดงความสามารถในการใช้ภาษา การแสดงทักษะการเคลื่อนไหว และการแสดงออกของเจตคติ

10. ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกของความคิด ผ่านวิธีการต่างๆได้แก่ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ ด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านภาษา ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านการเข้ากับผู้อื่น ด้านการเข้าใจตนเอง และด้านความเข้าใจธรรมชาติ

11. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้นักเรียนได้มีความสัมพันธ์กับสังคม และสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน หรือจัดสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เพื่อให้นักเรียน มีการปรับตัว สังคมและสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนกันได้

12. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้นักเรียนคิดเป็นจะต้องมีการจัด สถานการณ์ให้นักเรียนได้ตระหนักในปัญหาและคิดหาทางแก้ปัญหา โดยใช้ข้อมูลต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องทั้งหมดมาผสมผสานจนเกิดความคิดที่จะเลือกตัดสินใจ หรือปฏิบัติให้เกิดความ พึงพอใจ และสามารถแก้ปัญหาได้

13. การพัฒนาปัญญาให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนจะต้องจัดกิจกรรมกระตุ้นให้เขาได้คิด อย่างแยบคาย ลึกซึ้งในลักษณะต่างๆ ตามระดับวัย วุฒิภาวะของแต่ละบุคคล ซึ่งการคิด ตามแนวพระพุทธศาสนาค่อนข้างละเอียดอ่อนลึกซึ้ง จึงควรจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนให้มากที่สุด

2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการคิด

ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่ส่งเสริมการคิดให้นักเรียน ได้โดยอาศัยการสอดแทรก คำถาม/กิจกรรม ดังตัวอย่างสถานการณ์ต่อไปนี้

สถานการณ์ที่ 1 “เจ้านกเขาเดือน”

ครูให้นักเรียนอ่านบทกลอน เรื่องเจ้านกเขาเดือน ต่อไปนี้

เจ้านกเขาเดือนเอ๋ย	ให้เจ้าอยู่เรือนเสียงน้อง
แม่จะไปขายของ	เสียงน้อง เกิดพ่อคุณเอ๋ย
นกเขาเอ๋ย	ชั้นอยู่แต่เจ้าจนเย็น
ชั้นเกิด แม่จะฟังเสียงเล่น	เนื้อเย็นเจ้าคนเดียว
นกเขาเอ๋ย	ชั้นอยู่แต่เจ้าจนเที่ยง
พระสุริยาบ่ายเบี่ยง	เที่ยงแล้วจนอนเปลเอ๋ย

สถานการณ์ที่ 3

ครูเล่าข้อความในหนังสือ “อย่าสอนว่าคนแปลกหน้าให้ของจนอย่ารับ หรือเขาชวนไปไหนก็อย่าไปเด็ดขาดแม้แต่คนรู้จักก็ต้องระวังด้วย เพื่อนกันถ้าไม่แน่ใจก็อย่าเชื่อ” แล้วให้นักเรียน ชวนกันเล่าเรื่องราวที่พวกเขารับรู้จากหมู่บ้านว่ามีการจับคนขายยาเสพติดได้ หรือเหตุการณ์จากประสบการณ์จริงที่มีสถานการณ์ใกล้เคียงกัน

ในสถานการณ์นี้นักเรียนจะได้ฝึกทักษะการฟัง และทักษะการบรรยาย รวมถึงการส่งเสริมลักษณะนิสัยที่เอื้ออำนวยให้เกิดการคิด คือ การยอมรับฟังความคิดเห็น หรือประสบการณ์ของคนอื่น และได้ฝึกความมั่นใจในตัวเอง

นอกจากสถานการณ์ที่ยกเป็นตัวอย่างนี้แล้ว อาจารย์ชาติรี สำราญ ยังได้เสนอแนวจัดกิจกรรมย่อยๆ ที่ส่วนส่งเสริมการคิดไว้ด้วย ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

1. ครูให้นักเรียนอ่านบทกลอนที่ครูกำหนดให้ แล้วเขียนเรียงความที่มีใจความเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น โดยเขียนตามความรู้สึกต่อเนื่องกับเนื้อหาที่อ่าน เป็นการฝึกการคิดกว้างไกล คิดเลยไปจากเรื่องที่รู้แล้ว และฝึกทักษะ

2. ให้นักเรียนดูรูปภาพที่มีรายละเอียดบางอย่าง แสดงความขัดแย้งกัน หรือขัดแย้งกับความเป็นจริง หรือสิ่งที่ควรจะเป็น แล้วให้นักเรียนเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมนี้ครูอาจใช้คำสั่งกระตุ้นการคิด เช่น โปรดสังเกต กระทั่งในรูปภาพนี้ แล้วบอกลักษณะต่าง ๆ ของกระทั่งออกมาให้ได้มากที่สุด และแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ ที่สังเกตเห็นนั้นด้วย (ฝึกทักษะการสังเกต เปรียบเทียบ ลงข้อสรุป และการบรรยาย)

3. ให้นักเรียนหลายๆ คนช่วยกันต่อเติมความคิดเห็น หรือความหมายของสิ่งหนึ่งอย่างกว้างขวางที่สุด (ฝึกทักษะการขยายความ)

4. ให้นักเรียนอ่านข้อความสั้นๆ แล้วขยายความให้ยาว มีเหตุมีผล ใช้ภาษาและโวหารไพเราะถูกต้อง (ฝึกทักษะการขยายความ และการคิดอย่างมีเหตุผล)

5. ให้นักเรียนอ่านเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง แล้วให้เขียนบรรยายเหตุการณ์ของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งออกมาให้ได้มากที่สุด (ฝึกทักษะการขยายความและคิดกว้าง)

6. ให้นักเรียนอ่านเพื่อค้นหาคำภายในบทความที่ครูกำหนด เช่น ให้หาว่าในบทความนี้มีคำที่ใช้ “ไ” ที่คำ และเป็นคำอะไรบ้าง (ฝึกทักษะการอ่าน และการสังเกต และยังได้ฝึกลักษณะนิสัยการมีสมาธิในขณะอ่าน)

7. ให้นักเรียนอ่านบทความเพื่อจับใจความหลัก ใจความรอง โดยใช้คำสั่งให้หาใจความสำคัญของเรื่องนี้ คืออะไร เกี่ยวกับใคร กล่าวถึงใคร ทำอะไร สำคัญอย่างไร (ฝึกทักษะการอ่าน การเชื่อมโยงความคิด การสังเกต การคิดอย่างมีเหตุผล และการฝึกการมีสมาธิในขณะที่อ่าน)

8. นักเรียนอ่านบทความแล้วแยกข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นออกจากกัน (ฝึกทักษะการอ่าน การจำแนก การใช้เหตุผล และเป็นส่วนหนึ่งของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ)

9. ให้นักเรียนประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่าเป็นความจริง เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ หรือเป็นการเพื่อฉ้อฉล (ฝึกทักษะการอ่าน การจำแนก การใช้เหตุผล และส่วนหนึ่งของการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ)

10. ให้นักเรียนค้นหาสาระสำคัญ หรือใจความสำคัญของเรื่องที่ได้อ่านหรือได้ฟัง โดยยังไม่ต้องสนใจในรายละเอียดของเรื่อง (ฝึกทักษะการสร้างความคิดรวบยอด)

11. ให้นักเรียนค้นหาข้อความที่เป็นเหตุ และข้อความที่เป็นผลโดย

ก. ให้นำประโยคจากหนังสือมาช่วยกันค้นหาข้อความแสดงเหตุ ข้อความแสดงผล แล้วนำมาอภิปราย

ข. ให้นำข้อความแสดงเหตุ และข้อความแสดงผล ที่ค้นพบมาเขียนสรุปความ ข้อความ โดยต้องสามารถระบุได้ว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร ด้วยข้อความที่สั้น กระชับรัด และอ่านง่าย

ค. เสนอตัวอย่าง ข้อความที่เป็นเหตุเป็นผล ที่ถูกต้องแก่นักเรียนแล้วให้ข้อความที่เป็นเหตุหรือเป็นประโยคที่เหลือให้สมบูรณ์

(ฝึกการคิดอย่างมีเหตุผล ทักษะการสรุปย่อ ทักษะการเขียน และยังได้ฝึกนิสัยการรับฟังความคิดเห็นอย่างใจกว้าง เพราะเหตุหนึ่งเหตุ อาจก่อให้เกิดผลหลาย ๆ อย่าง และผลบางอย่างก็อาจเกิดจากเหตุได้หลายเหตุ) เช่น

- ให้นักเรียนอ่านเรื่องสุตสาคร แล้วถามว่า รู้ไหมว่าทำไมฤาษีจึงบอกวิจิจับม้ามังกรให้สุตสาคร
- ใช้ภาพหรือประโยคเป็นสื่อ ให้ตีความหมายจากภาพที่เห็นเพื่อบอกว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้นอย่างนี้

12. ให้นักเรียนอ่านเพื่อวิจารณ์เรื่อง หลังจากเคยฝึกการค้นหาเหตุผลมาแล้วให้เขียนวิจารณ์เรื่องที่อ่าน สามารถบอกได้ว่า ตัวละครตัวใด ดี ชั่วอย่างไร (ฝึกทักษะการอ่าน และการวิเคราะห์)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มณี ปิณฑ (2530) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณระหว่างนักเรียนที่ได้รับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านกับนักเรียนที่ไม่ได้รับกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ระหว่างนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงปานกลาง ต่ำ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และต่ำ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 และผู้วิจัยยังได้เสนอแนะว่า การสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้นสามารถสอนได้ทุกวิชาไม่เฉพาะแต่วิชาภาษาไทยเท่านั้น

ชนาค สิบศรี (2532) ได้ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 456 คน ปีการศึกษา 2532 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย จำนวน 147 คน แบบประชาธิปไตย จำนวน 202 คน และแบบปกป้องคุ้มครองมากจนเกินไปจำนวน 107 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสามารถในการกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และแบบปกป้องคุ้มครองมากจนเกินไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และแบบปกป้องคุ้มครองมากจนเกินไปมีความสามารถในการกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

3. ทักษะการสื่อสาร

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาทักษะการสื่อสาร

หลักการพัฒนาทักษะการสื่อสารมีขั้นตอนสำคัญ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมคุณสมบัติ และขั้นการนำคุณสมบัติที่ดีในการสื่อสารไปใช้ในการเรียนการสอน รายละเอียดดังนี้

1. ขั้นเตรียมคุณสมบัติ การเตรียมคุณสมบัติที่ดีในการสื่อสารเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้ที่ต้องการจะสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนในห้องเรียน หากครูต้องการให้ผู้เรียนมีการสื่อสารที่ดีและประสบความสำเร็จครูต้องกำหนดคุณลักษณะที่จะใช้ในการสื่อสารและจัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะนั้นๆ ให้กับนักเรียนก่อนการนำทักษะไปใช้ในการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ

2. ขั้นการนำคุณสมบัติที่ดีในการสื่อสารไปใช้ในการเรียนการสอน เป็นขั้นที่ครูกำหนดเนื้อหา จุดประสงค์ของการเรียนการสอนตามหลักสูตร แล้วนำกระบวนการฝึกทักษะการสื่อสารและคุณสมบัติที่ดีในการสื่อสารของนักเรียนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนต่อไป

2) รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร

จากหลักการพัฒนาทักษะการสื่อสาร 2 ขั้นตอนนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการสื่อสารของเด็กควรให้หลากหลาย และนำไปสู่การปฏิบัติจริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ในการวางแผนการสอนครูจะต้องกำหนดกิจกรรมในขั้นตอนการสอนทั้ง ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป และขั้นวัดและประเมินผลให้ชัดเจนและให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ ดังแผนภูมิแสดงขั้นตอนของรูปแบบการสอนเพื่อฝึกทักษะการสื่อสาร ต่อไปนี้

แผนภูมิ แสดงรูปแบบการสอนเพื่อฝึกทักษะการสื่อสาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จุจิวา คำแสนใส (2539) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษสูงและต่ำ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของครูสอนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษสูงและต่ำ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสอนกับผลสัมฤทธิ์ในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษสูงและต่ำ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการสอนของครูสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษสูงและต่ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ครูภาษาอังกฤษในโรงเรียนกลุ่มต่ำให้นักเรียนปฏิบัติตามกว่าครูภาษาอังกฤษในโรงเรียนกลุ่มสูง
2. ครูสอนภาษาอังกฤษทั้ง 2 กลุ่มได้ให้นักเรียนมีการใช้ทักษะสัมพันธ์ทุกครั้ง กล่าวคือ ทักษะที่นักเรียนใช้มีทั้ง การฟัง พูด อ่าน และเขียน ทุกทักษะปฏิบัติเท่ากัน
3. ครูสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนกลุ่มต่ำใช้ภาษาอังกฤษในห้องเรียนมากกว่าครูสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนกลุ่มสูง
4. สื่อการสอนที่ครูสอนภาษาอังกฤษทั้ง 2 กลุ่มใช้ประกอบการสอนเหมือนกันทุกครั้ง และโดยเฉลี่ยครูใช้สื่อ และอุปกรณ์เท่ากัน

และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสอนของครูกับผลสัมฤทธิ์ในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียน พบว่า พฤติกรรมการสอนของครูมีแนวโน้มว่ามีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียน

สายันต์ จูประมัตตา (2539) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสาร โดยใช้หลัก Information Transfer ในการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสาร ผลการวิจัย

พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการสื่อสารโดยใช้หลักการ Information Transfer และกลุ่มควบคุมที่เรียนโดยใช้กิจกรรมที่กำหนดไว้ในหนังสือแบบเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กมลวรรณ นิมวรรณัง (2538) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารกับวิธีสอนเพื่อการสื่อสารร่วมกับการฝึกแบบฟัง-พูด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนพัฒนาการวิชาภาษาอังกฤษด้านไวยากรณ์ ด้านการฟัง ด้านการพูด และด้านการฟัง-พูด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยวิธีสอนเพื่อการสื่อสารร่วมกับแบบฝึกแบบฟัง-พูด กับที่เรียนโดยวิธีสอนเพื่อการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า คะแนนพัฒนาการวิชาภาษาอังกฤษด้านไวยากรณ์ ด้านการฟัง ด้านการพูด ของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการไม่แตกต่างกัน ส่วนคะแนนพัฒนาการวิชาภาษาอังกฤษด้านการฟัง-พูด ของกลุ่มที่เรียนโดยวิธีสอนเพื่อการสื่อสารร่วมกับการฝึกการฟัง-พูด มีค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการสูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยวิธีสอนเพื่อการสื่อสาร

4. ทักษะการจัดการ

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาทักษะการจัดการ

การสร้างและพัฒนาทักษะการจัดการแก่นักเรียน สามารถทำได้ในหลายลักษณะ อาทิ

1. การสร้างทักษะการจัดการในบรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมที่สามารถทำได้ เช่น การแบ่งกลุ่มทำงาน การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การแบ่งกลุ่มให้ร่วมกันศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การสอนแบบโครงการ เป็นต้น

2. การสร้างทักษะการจัดการ ในบรรยากาศการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยทั่วไป ที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมที่สามารถทำได้ เช่น การจัดกลุ่มอาชีพอิสระ การจัดทำโครงการพัฒนางานในโรงเรียน การบริหารกิจกรรมชุมชน การบริหารกิจกรรมสหกรณ์ เป็นต้น

3. การสร้างทักษะการจัดการในบรรยากาศการอยู่ร่วมกันในครอบครัว กิจกรรมที่สามารถมอบหมายให้นักเรียนบริหาร หรือจัดการเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในรายวิชา หรือเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น โครงการรณรงค์เพื่อการประหยัดพลังงานในครอบครัว การวางแผนและจัดการดูแลรักษาบ้านในด้านต่างๆ การจัดประชุมเพื่อร่วมวางแผนและดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา หรือเพื่อยกระดับคุณภาพการอยู่ร่วมกันในครอบครัวในประเด็นต่างๆ เป็นต้น

4. การสร้างทักษะการจัดการในบรรยากาศการอยู่ร่วมกันในชุมชน กิจกรรมที่สามารถส่งเสริมให้นักเรียนทำเพื่อฝึกทักษะการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เช่น การสำรวจปัญหาสุขภาพ/โรคภัยต่างๆ ในชุมชน แล้วร่วมวางแผนแล้วดำเนินการแก้ปัญหา การจัดตั้งกลุ่มอาชีพท้องถิ่นโดยมีการบริหารงานแบบครบวงจร เป็นต้น

ในการพัฒนาทักษะการจัดการแก่นักเรียนควรเน้นการพัฒนาทักษะที่สำคัญ 6 ประการ ต่อไปนี้

1. ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความต้องการจำเป็น การกำหนดประเด็นปัญหา เพื่อการพัฒนา
 - ทักษะการรวบรวมข้อมูล การเลือกใช้ข้อมูล การกำหนดตัวบ่งชี้สภาพปัญหา ฯลฯ
 - ทักษะการประชุมระดมสมอง เพื่อการกำหนดปัญหาความต้องการจำเป็น
2. ทักษะเกี่ยวกับการพิจารณาทางเลือกในการแก้ปัญหา
 - การวิเคราะห์สภาพทรัพยากร ความพร้อม
 - การวิเคราะห์ข้อมูลด้านตนเอง ด้านหลักวิชา และด้านสภาพแวดล้อม
 - การวิเคราะห์ต้นทุน และผลที่ตามมาในการตัดสินใจตามทางเลือกต่างๆ
3. ทักษะการจัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิทินงาน
 - ทักษะการวางแผนเป็นทีม
 - ทักษะการเขียนโครงการ
 - ทักษะการเสนอโครงการ

4. ทักษะการบริหารแผนงาน / โครงการ หรือการดำเนินการตามแผน

- ทักษะมนุษยสัมพันธ์
- การแบ่งหน้าที่ การมอบหมายงาน
- การประสานงาน การชี้แนะ นิเทศงาน การประชุมปรึกษาหารือ
- การกำกับติดตามงาน การให้ข้อมูลป้อนกลับขณะทำงาน
- การประเมินความก้าวหน้าของงาน
- การปรับปรุงงานให้มีคุณภาพมากขึ้น

5. ทักษะการประเมินผล

- การประเมินความก้าวหน้า และสรุปผลการดำเนินงาน
- การนำเสนอผลการประเมิน / การเขียนรายงาน

6. ทักษะการใช้ข้อมูลป้อนกลับ เพื่อการพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพของงาน

- การจัดระบบแฟ้มสะสมงาน / โครงการ
- การเลือกใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการจัดการ

การพัฒนาทักษะการจัดการแก่นักเรียนควรคำนึงถึงสภาพความพร้อมและ
วุฒิภาวะของนักเรียน อาทิ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- ควรเน้นการฝึกทักษะให้เด็กกำหนดเป้าหมายชีวิตในแต่ละวัน จัดทำบัญชีรายการงานที่ต้องปรับปรุง ฝึกให้มีการประชุมปรึกษาหารือกัน และจัดการงานกลุ่มอย่างง่าย โดยครูอาจกำหนดแนวทางเป็นส่วนใหญ่ (Structured Training)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- ควรเน้นการฝึกทักษะให้ได้วางแผนชีวิตประจำวันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ในแต่ละภาคเรียน เริ่มกำหนดทิศทางอนาคตของตนเองฝึกการทำงานเป็นทีม การระดมสมอง การบริหารทีม บริหารงานที่ครอบคลุมโดยในขั้นต้นควรกำหนดแนวทาง หลังจากเห็นว่าเด็กมีทักษะการจัดการหรือมองเห็นภาพรวมทักษะการจัดการทุกขั้นตอนแล้ว ควรเริ่มปล่อยให้เด็กวางแผนเอง (Unstructured Training)

ในการสร้างทักษะการจัดการแก่นักเรียน ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นไปได้ในชีวิตของเด็กหลายแหล่ง อาทิ การจัดประสบการณ์ในห้องเรียนโดยผ่านรายวิชาต่างๆ การจัดประสบการณ์ผ่านกิจกรรมชุมนุม หรือกลุ่มทำงาน การจัดประสบการณ์ที่บ้านของนักเรียน การจัดประสบการณ์ในวิถีชีวิตชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ เป็นต้น ในการนี้หากโรงเรียนสามารถจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กโดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้หลายแหล่งอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กันโอกาสความสำเร็จในการสร้างทักษะการจัดการแก่นักเรียนก็มีความเป็นไปได้สูง

แนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อสร้างทักษะการจัดการแก่นักเรียนในที่นี้ได้ยึดหลักการที่สำคัญๆ คือ

1. เน้นให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของ “ทักษะการจัดการ” และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “กระบวนการจัดการ”
2. เน้นการเสริมสร้างทักษะการจัดการในขณะสอนรายวิชาใด ๆ ควบคู่ไปกับการสร้างทักษะการจัดการนอกเหนือจากรายวิชา
3. เน้นการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อสร้างทักษะการจัดการ จากแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 แหล่ง คือ (1) การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยผ่านรายวิชา (2) การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ในกิจกรรมชุมนุม หรือกลุ่มทำงาน และ (3) การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่บ้านหรือในชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรมสามัญศึกษา (2533) ได้จัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ตามสภาพ เวลา กำลัง และความสามารถ โดยฝ่ายกิจการสหกรณ์ หรือการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระตามสภาพ จุดเน้นดังกล่าว จะเป็นการพัฒนานักเรียนในด้านสติปัญญา คุณธรรม ความรู้ ทักษะ ให้นักเรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติจริง นักเรียนได้ฝึกการคิด การทำ การแก้ปัญหา และการจัดการ โดยนำมวลความรู้ที่ได้เรียนตามหลักสูตร และประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้สะสมมาใช้ในการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม มองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ สามารถเลือกงานที่เหมาะสมกับตนเองได้ เป็นการสร้างให้นักเรียนมีประสบการณ์งานอาชีพที่ดีและถูกต้อง โดยมีครูอาจารย์คอยดูแลให้ความช่วยเหลือ แนะนำเพื่อจะได้ประสบผลสำเร็จในการทำงานอาชีพเมื่อได้ก้าวเข้าสู่โลกของงานอาชีพ

โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนนั้น กรมสามัญศึกษามุ่งหวังให้นักเรียนรวมกลุ่มกันทำโครงการอาชีพอิสระ หรือจัดตั้งบริษัทจำลอง โดยเน้นกระบวนการจัดการ การคิดและพัฒนางาน ซึ่งนักเรียนที่รวมกลุ่มอาจไม่ต้องมีทักษะเฉพาะของงานอาชีพที่จะทำนั้นก็ได้ โดยทั่วไปแล้วกิจกรรมที่นักเรียนดำเนินการมักเป็นกิจการเล็กๆ ซึ่งนักเรียนจะลงมือทำเอง ดังนั้นถ้านักเรียนมีความรู้ ทักษะในงานอาชีพที่ทำมาก จะช่วยทำให้โอกาสประสบความสำเร็จในงานอาชีพนั้นมากขึ้น

สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเวลาส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระของวิชาต่างๆ การที่นักเรียนได้รวมกลุ่มกันทำโครงการอาชีพอิสระเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะให้นักเรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมด ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย มาสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ด้านการประกอบอาชีพที่ดี และถูกต้องให้กับนักเรียน ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่องานอาชีพแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะต่างๆตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม การจัดการ การร่วมกันแก้ปัญหา และการพัฒนางาน โดยการประชุมหารือ มีการจดบันทึกการประชุม การทำบัญชี ซึ่งเป็นการทำงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งฝึกฝนด้านความอดทน รักการทำงาน มีความรับผิดชอบ และคุณธรรมที่จำเป็นทั้งหลาย ผลที่เกิดขึ้น นักเรียนจะคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ตามแนวทางของหลักสูตร

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2533) ได้จัดทำเอกสารชุด “พลังเทียน” ในเอกสารชุดนี้ได้มุ่งเน้นการปลูกฝังทักษะการจัดการในเรื่องการประกอบอาชีพแก่นักเรียน ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของหลักสูตรที่ต้องการเน้นให้ผู้เรียนเห็นช่องทางประกอบอาชีพและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต โดยการนำเอกสารชุดนี้ไปใช้ในการพัฒนานักเรียนในปีการศึกษา 2534-2535 ในการฝึกทักษะการจัดการเพื่อการสร้างงานอาชีพอิสระ ได้เน้นให้นักเรียนมีการวางแผน การจัดการ สามารถดำเนินการด้วยกลุ่มของตนเอง ตามสภาพเวลา กำลังความสามารถ มีนิสัยรักการทำงาน เกิดคุณธรรมและเห็นช่องทางประกอบอาชีพ โดยกำหนดพฤติกรรมด้านการจัดการ เป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะของนักเรียนไว้ดังนี้ (1) สืบหาข้อมูลเกี่ยวกับตลาด และอาชีพได้ (2) วางแผนได้ (3) เขียนโครงการได้ (4) กำหนดเป้าหมายการทำงาน ผลผลิตและกำไรได้ (5) ทำบัญชีการเงิน (6) ดำเนินการผลิตและบริการได้

(7) ประเมินผลงานและพัฒนางานได้ และ (8) จัดแฟ้มข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดการดำเนินงานตามโครงการได้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2537) ได้ทำการวิจัย และพัฒนารายวิชา “การคิดเป็น” เน้นการพัฒนาทักษะการคิดเป็น เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในการพัฒนาทักษะการคิด และทักษะการจัดการแก่นักเรียน ได้ดำเนินการพัฒนาโดยให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) พัฒนากระบวนการคิดที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย เน้นการสอนให้นักเรียนใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล โดยฝึกการใช้ข้อมูล 3 ด้าน คือ ข้อมูลด้านตนเอง ข้อมูลด้านวิชาการ และข้อมูลด้านสภาพแวดล้อม (2) ปฏิบัติการพัฒนาจากฐานความคิด (3) ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาในชีวิตจริง หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง และ (4) พัฒนาทักษะด้านการประเมินผลเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพชีวิตและผลงาน ทั้งนี้ในการพัฒนาทักษะการคิดดังกล่าวข้างต้นมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดเป็น ซึ่งมีกระบวนการที่สำคัญ 5 ประการ คือ (1) สืบค้นปัญหาเผชิญสถานการณ์ (2) รวบรวม ผสมผสานข้อมูล 3 ด้านเพื่อช่วยในการตัดสินใจ (3) ตัดสินใจอย่างมีเป้าหมาย (4) ปฏิบัติการและตรวจสอบผล และ (5) ประเมินผลและวางแผนพัฒนาต่อเนื่อง

5. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ควรคำนึงถึงหลักที่สำคัญ 3 ประการดังนี้

1. การนำศักยภาพของแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

จากคำกล่าวที่ว่า “หลายหัวดีกว่าหัวเดียว” เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นได้ชัดเจนว่าการนำความสามารถหรือศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนมาผสมผสานกัน โดยนำความสามารถของแต่ละคนมาช่วยกันปฏิบัติงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายของการทำงานกลุ่มให้ได้ผลสำเร็จสูงสุด ซึ่งหมายถึงความสำเร็จของทุกคนด้วย

ดังนั้นในการจัดกลุ่มเพื่อให้นักเรียนทำงานร่วมกันจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนได้นำศักยภาพของตนมาใช้ในการปฏิบัติงานกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งยังเป็นการสร้างการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

2. การมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานกลุ่มของนักเรียน จะเริ่มต้นจากการที่นักเรียนเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้/การทำงานในฐานะสมาชิกของกลุ่ม และเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้/การทำงานด้วยตนเอง และการมีส่วนร่วมของนักเรียนจะเน้นการมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้านทั้ง 3 ด้านดังนี้

- 1) ร่วมใจ(Heart) ได้แก่ การที่นักเรียนมีความรู้สึกตั้งใจ เต็มใจ มุ่งมั่นในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้/การทำงานของกลุ่ม
- 2) ร่วมคิด(Head) ได้แก่ การที่นักเรียนมีแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้/การทำงานของกลุ่ม มีการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และสรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
- 3) ร่วมมือ(Hand) ได้แก่ การที่นักเรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง หรือมีการอภิปราย การแสดงความคิดเห็นของตนเองให้สมาชิกในกลุ่มได้รับรู้

การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น มีผู้นำกลุ่ม เลขากลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งบทบาทต่างๆ เหล่านี้ควรให้นักเรียนสลับบทบาทกัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะต่างๆ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งฝึกฝนทักษะการทำงานกลุ่มอื่นๆ อันได้แก่ การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม การวางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การตัดสินใจ การร่วมมือกันปฏิบัติงาน และการประเมินผล ซึ่งทักษะต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

3. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

บรรยากาศในการทำงานกลุ่มนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การทำงานในกลุ่มบรรลุเป้าหมาย และสมาชิกกลุ่มมีความพอใจ มีความสุขในการปฏิบัติงานร่วมกัน ดังนั้นสมาชิกกลุ่มทุกคนจะต้องช่วยกันสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน อันได้แก่ การมีเจตคติทางบวกต่อเพื่อนในกลุ่มและต่องานของกลุ่ม มีทักษะในการสื่อสาร มีการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจกัน มีน้ำใจต่อกัน เอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้อภัยกัน ซึ่งทักษะทางสังคมเหล่านี้จะสามารถ “ร่วมใจ” ในระหว่างสมาชิกอันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การ “ร่วมคิด” และ “ร่วมมือ” เพื่อช่วยให้งานบรรลุเป้าหมายของกลุ่มด้วยความพอใจ ในผลงานของกลุ่ม มีความสุขในขณะที่ปฏิบัติงาน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกกลุ่มทุกคน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

รูปแบบการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ หมายถึง แนวปฏิบัติที่นำไปสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างราบรื่นและมีคุณภาพยิ่งขึ้น

จากหลักการดังกล่าวครูจึงควรจัดกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบ “ร่วมสร้าง” โดยคำนึงถึงขั้นตอนการพัฒนาที่สำคัญ 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้าง “เจตคติทางบวก” ต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

นักจิตวิทยาสังคมเชื่อกันว่าเจตคติเป็นสาเหตุของพฤติกรรมและเจตคติของบุคคลนั้นจะเกิดจากการเรียนรู้ ไม่ได้เกิดเองตามธรรมชาติ เช่น การที่นักเรียนจะชอบหรือไม่ชอบการเรียนวิชาใดวิชานั้นๆ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งอาจเกิดจากนักเรียนได้รับประสบการณ์ทางบวก หรือทางลบในการเรียนวิชานั้นๆ หากนักเรียนได้รับประสบการณ์ทางบวกเป็นอย่างมากนักเรียนก็จะชอบวิชานั้น แต่ถ้าหากนักเรียนได้รับประสบการณ์ในทางลบ นักเรียนก็จะไม่ชอบวิชานั้น นอกจากนั้นพฤติกรรมการสอนของครูทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามีส่วนที่ทำให้นักเรียนชอบหรือไม่ชอบวิชานั้นๆ ได้เช่นกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว การสอนของครูเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้แก่นักเรียน จึงมีความสำคัญต่อการสร้างเจตคติทางบวกต่อการการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการจัดประสบการณ์ทั้ง

ทางตรงและทางอ้อมให้แก่นักเรียน พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศของความรักความผูกพันระหว่างสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และตระหนักในคุณค่าของการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ขั้นที่ 2 สร้าง “ศักยภาพของแต่ละคน” เพื่อนำมาใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคลทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะด้านความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับผู้อื่นได้เต็มตามศักยภาพหรือความสามารถของแต่ละบุคคล ครูควรจะต้องเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

- 1) สร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของงาน
- 2) กำหนดมาตรฐาน ระเบียบ และกฎเกณฑ์ของกลุ่ม รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มให้ชัดเจน
- 3) สร้างการยอมรับในความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ทุกคนนำความสามารถของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานร่วมกันได้มากที่สุด

ขั้นที่ 3 สร้าง “สถานการณ์การมีส่วนร่วม 3 ด้าน” ในกระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การจัดสถานการณ์ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้น ครูควรยึดหลักสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมสร้าง โดยการจัดกิจกรรมหรือสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันทำงานที่ได้รับมอบหมายภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันและทำงานร่วมกัน ดังนั้นครูจึงควรสร้างสถานการณ์การเรียนการสอนโดยยึดหลักสำคัญดังนี้

- 1) สร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียนเกิดความรู้สึก “ร่วมใจ” ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยช่วยสร้างความรู้สึกที่ดีต่อสมาชิกในกลุ่มและสร้างเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน เช่น อาจกำหนดการให้รางวัลแก่ผลงานของกลุ่มในรูปแบบต่างๆ การสร้างกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความไว้วางใจกัน มีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น

- 2) สร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียน “ร่วมคิด” โดยอาจร่วมมือกันในการวางแผนการปฏิบัติงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นในขณะปฏิบัติงาน โดยการมอบหมายงานให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำงาน และก่อนที่จะปฏิบัติงานนักเรียนทุกคนในกลุ่มต้องช่วยกันวางแผนงาน จัดลำดับ หรือจัดระบบการทำงานของกลุ่ม และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน รวมทั้งมีการประเมินผลงานของกลุ่มว่า มีข้อดีหรือข้อบกพร่องที่ตรงไหน อย่างไร เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานกลุ่มในครั้งต่อไป
- 3) สร้างสภาพแวดล้อมให้นักเรียน “ร่วมมือ” โดยการช่วยกันปฏิบัติงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ รวมทั้งนำความสามารถพิเศษเฉพาะตนมาทำให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของกลุ่มอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยให้งานของกลุ่มมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ขั้นที่ 4 สร้าง “ปฏิสัมพันธ์ที่ดี” กับเพื่อนร่วมงานในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นนั้นสมาชิกทุกคนควรมีทักษะทางสังคมเพื่อการทำงานร่วมกัน เช่น ทักษะการสื่อสาร การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจัดการกับความขัดแย้ง และการตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

จากขั้นตอนการพัฒนาทั้ง 4 ขั้นดังกล่าว จะช่วยกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่ม ทุกคนปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงานได้ตามความสามารถของตน ทั้งยังช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย มีผลงานที่มีประสิทธิภาพและสมาชิกในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน และสามารถเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

แผนภูมิแสดงขั้นตอนรูปแบบการสอนแบบ “ร่วมสร้าง”

หมายเหตุ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูสามารถสลับขั้นตอนทั้ง 4 ได้ตามความเหมาะสม

ขั้นประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ “ร่วมสร้าง” ครูสามารถดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะคือ

- การประเมินผลในขณะปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งครูอาจใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคนในขณะที่ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ประเมินผลการปฏิบัติงานของกลุ่ม และการประเมินตนเองของนักเรียนแต่ละคน
- การประเมินผลหลังสิ้นสุดกิจกรรม ครูอาจใช้วิธีการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น หรืออาจใช้วิธีการสัมภาษณ์นักเรียนและผู้ร่วมงาน หรืออาจให้นักเรียนรายงานผลการประเมินตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิตนา แชนมณีและคณะ (2530) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทดลองใช้รูปแบบการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยศึกษาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จาก 5 ภาคภูมิศาสตร์ พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ความเข้าใจ มโนทัศน์ เนื้อหาด้านกระบวนการทำงานกลุ่ม และมีทักษะการทำงานกลุ่มของหัวหน้าและสมาชิกกลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

ปิยาภรณ์ รัตนกรกุล (2536) ได้ศึกษาผลของการเรียน แบบร่วมมือโดยใช้การแบ่งกลุ่มแบบกลุ่มสัมฤทธิ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกำแพงแสน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 130 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือโดยใช้การแบ่งกลุ่มแบบกลุ่มสัมฤทธิ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์ตามวิธีเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนแบบร่วมมือโดยใช้การแบ่งกลุ่มแบบกลุ่มสัมฤทธิ์ทั้งระดับความสามารถทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ มีบทบาทการให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มอยู่ในระดับปฏิบัติมาก โดยที่นักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูงมีบทบาทการให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มระดับปฏิบัติมากด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม ส่วนนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนปานกลางและต่ำมีบทบาทการให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่มระดับปฏิบัติมากด้านการยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

2. ทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ผู้เสนอทฤษฎีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) คือ โคลเบอร์ก (Kohlberg) (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 2529 : 113 - 117) คำว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการที่จะเลือกกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเหตุผลดังกล่าวนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจดังกล่าว การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบได้ว่า บุคคลผู้ที่มีระดับจริยธรรมในระดับที่ต่างกัน อาจมีการกระทำคล้ายคลึงกันได้ และบุคคลที่มีการกระทำที่เหมือนกัน อาจมีเบื้องหลังการกระทำและระดับจริยธรรมต่างกันได้เช่นกัน

ทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้โคลเบอร์กได้พัฒนาต่อจากผลการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget) โดยโคลเบอร์ก ได้พัฒนารายละเอียดระดับขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในแนวทฤษฎีของเพียเจต์ให้มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น และแบ่งระดับพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมออกเป็น 6 ขั้น คือ

ระดับของจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์	ขั้น 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ 2 - 7 ปี)
	ขั้น 2 หลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7 - 10 ปี)
2. ระดับตามกฎเกณฑ์	ขั้น 3 หลักการทำตามหน้าที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10 - 13 ปี)
	ขั้น 4 หลักการทำตามหน้าที่สังคม (อายุ 13 - 16 ปี)
3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์	ขั้น 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป)
	ขั้น 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่)

รายละเอียดของพัฒนาการในแต่ละระดับชั้น มีเพิ่มเติมดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการตัดสินใจ เลือกกระทำสิ่งที่
เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่น แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

- ขั้นที่ 1 มุ่งหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกายเพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ
- ขั้นที่ 2 ขึ้นเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้น เช่น ทำเพื่อที่จะ
ได้คำชมหรือได้รางวัล

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ หมายถึง ระดับของการกระทำผู้ทำไปตามกฎเกณฑ์
ของกลุ่มย่อย หรือทำตามกฎหมาย หรือทำไปตามหลักปฏิบัติกลาง ๆ ของสังคม มีความ
สามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงบทบาทได้สอดคล้องกับความต้องการ
ของสังคม แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

- ขั้นที่ 3 เลือกกระทำตามผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนและบุคคลในวัยเดียวกันเพราะ
เด็กในวัยนี้ยังไม่มีความเป็นตัวของตัวเองชอบคล้อยตามการชักจูงของคนอื่น
- ขั้นที่ 4 เลือกกระทำตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม
ของตน เพราะรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎหมายต่าง ๆ ที่สังคม
ของตนกำหนด หรือคาดหวัง

ระดับ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการคิด
ไตร่ตรอง หรือชั่งใจโดยตนเองเสียก่อน แล้วจึงตัดสินใจไปตามแต่ที่จะเห็นว่าความสำคัญของ
สิ่งใดจะมากกว่ากัน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือ

- ขั้นที่ 5 เป็นขั้นที่เลือกกระทำเพราะเห็นว่าการกระทำนั้นไม่ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้
ของผู้อื่น โดยเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก เป็นขั้นที่บุคคลสามารถ
ควบคุมและบังคับตนเองได้
- ขั้นที่ 6 เป็นขั้นสูงสุด โดยบุคคลที่พัฒนาตนเองจนมีเหตุผลทางจริยธรรมสูงถึงขั้นนี้
สามารถนำเอาความรู้สากลที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ในสังคมของตนมาเป็นเกณฑ์
ในการตัดสินใจเลือกการกระทำของตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบสุข
ของสังคมส่วนรวม

3. ทฤษฎีการทำค่านิยมให้กระจ่าง

แนวคิดทฤษฎีนี้ ถือว่าค่านิยมคือหลักการประพฤติปฏิบัติตนต่อสิ่งต่างๆ ที่บุคคล ถือว่าดีงาม ถูกต้องและควรแก่การยึดถือ ทฤษฎีนี้มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเองว่า หลักการประพฤติปฏิบัติของตนเองต่อสิ่งต่างๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดี ที่ถูก ที่ควร ตามทัศนะของตนเป็นอย่างไร โดยถือว่าค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และจะ แสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ ความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาในชีวิตประจำวันย่อมมีมากมาย นักทฤษฎี ในแนวนี้ได้เสนอเกณฑ์ ในการตัดสินว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นได้สะท้อนค่านิยมของ บุคคลนั้นหรือไม่ ไว้ 7 ประการ คือ (ชัยพร วิชชาวุธ, อีระพร อุวรรณโณ และ พรรณเทพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2527 : 13 - 14)

1. เป็นการเลือกกระทำอย่างอิสระ ไม่บังคับ
2. เลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง
3. เป็นการเลือกที่เกิดจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว
4. ผู้เลือกรู้สึกภูมิใจและมีความยินดีที่ได้เลือกกระทำสิ่งนั้น
5. ผู้เลือกยืนยันการตัดสินใจเลือกอย่างเปิดเผย
6. ผู้เลือกกระทำตามทางเลือกที่ตนตัดสินใจเลือก
7. ผู้เลือกกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการทำค่านิยมให้กระจ่างคือ การช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อ ในทัศนคติ ในพฤติกรรม และในความรู้สึก ของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลูกฝังค่านิยมคือการชี้แนะ หรือจัดการให้มีการชี้แนะโดยการ ตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการถูกคิดค้น และท้ายสุดก็จะเป็นไปตามเงื่อนไขทั้ง 7 ข้อที่ได้ กำหนดไว้

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

แนวคิดพื้นฐานของกลุ่มนักคิดในแนวทฤษฎีนี้ถือว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมเป็น เพียงส่วนหนึ่งของพฤติกรรมสังคมเท่านั้น การเรียนรู้ การแสดงพฤติกรรมและการตัดสินใจ ความถูกผิดของพฤติกรรมก็เกิดขึ้นโดยอาศัยกระบวนการที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้พฤติกรรม ทางสังคมอื่น ๆ

ในทฤษฎีถือว่าสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่าง เหตุการณ์กับเหตุการณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ความรู้ที่มนุษย์เรียนรู้เหล่านี้ได้กลายมาเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เรียนรู้ว่าเหตุการณ์ใดเกิดผลตามมาคืออย่างไร เมื่อประสบเหตุการณ์หนึ่งขึ้น มนุษย์ก็เกิดความคาดหวัง (Expectancy) เกี่ยวกับเหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งได้ ก่อให้เกิดความตั้งใจ ตกใจ กลัว หรือความวิตกกังวลขึ้นล่วงหน้า และเมื่อมนุษย์เกิดการเรียนรู้เงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมหนึ่งกับผลกระทบหนึ่ง มนุษย์ก็ล่วงรู้ และคาดหวังได้ว่าเมื่อทำพฤติกรรมหนึ่งลงไป ผลกรรมที่ตามคือสิ่งใด ท้ายสุดก็จะนำมนุษย์ไปสู่การตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมหนึ่ง ด้วยการคาดหวังถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นนั้น (ชัยพร วิชาวุธ, วีระพร อุวรรณโณ และพรรัตนพิทย์ ศิริวรรณบุษย์ 2527 : 30 - 48)

ผลของการเรียนรู้จะปรากฏอยู่ในตัวบุคคลในลักษณะของความเชื่อ กล่าวคือเป็นความเชื่อที่ว่า อะไรสัมพันธ์กับอะไร และสัมพันธ์อย่างไร ความเชื่อของมนุษย์ในส่วนนี้ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง ความเชื่อเป็นสิ่งที่มีความอานาจในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ดังตัวอย่างเช่น การยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบาก ด้วยความเชื่อที่จะทำให้อุบัติการณ์ในอนาคตกาล และการยอมตายเพื่อชีวิตที่ดีกว่าในภพหน้า เป็นต้น

จากแนวคิดทั้งหมดของทฤษฎีนี้ นำไปสู่แนวความคิด การควบคุมพฤติกรรมด้วยปัญญา โดยจะเกี่ยวข้องกับตัวแปรหลัก 3 ตัวคือ

ก. ความเชื่อเกี่ยวกับกฎเกณฑ์เงื่อนไขความเชื่อของมนุษย์ที่ว่า การกระทำหนึ่ง ๆ จะก่อให้เกิดผลกระทบคือสิ่งใด เป็นสิ่งสำคัญที่กำกับพฤติกรรมมนุษย์ โดยความเชื่อเกี่ยวกับผลของกรรมที่เกิดขึ้นนี้ ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่จริงเสมอไป เช่น ความเชื่อเรื่องที่ว่า หากไม่ทำตามกฎของหมู่บ้านแล้วจะทำให้เทพดาประจําหมู่บ้านลงโทษ ก็จะนำไปสู่การกระทำตามกฎของหมู่บ้าน

ข. การคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองและความคาดหวังถึงผลที่จะเกิดขึ้น บุคคลจะแสดงพฤติกรรมหนึ่ง ๆ หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่า เขาคาดหวังว่า ตัวเขาเองสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้หรือไม่ และคาดหวังว่าพฤติกรรมดังกล่าวจะนำไปสู่ผลที่คิดไว้หรือไม่ เช่น นักเรียนคนที่อาสาออกไปทำเลขที่กระดานดำนั้น ย่อมจะต้องคาดหวังว่า ตนเองสามารถทำเลขข้อนั้นได้ และการออกไปทำเลขได้ ก็ควรจะได้รับความดีคือ ได้รับการยกย่องชมเชยว่าเป็นคนที่มีความสามารถสูง

ค. ระดับของสิ่งจูงใจความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองนั้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากตนเองเคยทำพฤติกรรมนั้นได้สำเร็จหรือเกิดจากการสังเกตการกระทำของคนอื่นหรือเกิดจากการชักจูงตนเอง หรือมีบุคคลอื่นมาชักจูงให้เชื่อว่าตนเองสามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ ได้ การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม คือการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในกฎเกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้องของการกระทำ เกิดความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรม และเกิดความเชื่อในผลที่ดีเกิดขึ้นจากการบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และการจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริยธรรม และต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้ง (1) ประสบการณ์ตรง (2) ตัวอย่าง และ (3) คำชี้แนะ โดยถ้าหากว่าคำอธิบายชี้แนะมีลักษณะเป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นกฎเกณฑ์หรือความสัมพันธ์ต่าง ๆ จากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน และจากตัวอย่างที่ประสบพบเห็น หรือได้รับการบอกเล่าด้วยแล้ว การเรียนรู้ก็จะเกิดในลักษณะที่ตรงเป้าและมีประสิทธิผลมากขึ้น

5. ทฤษฎีการเรียนรู้จากการสังเกตตัวของแบนดูรา

ทฤษฎีการเรียนรู้จากการสังเกตตัวของแบนดูรา ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยแยกกล่าวในที่นี้เพื่อความชัดเจนผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นคือแบนดูรา (Bandura) โดยแบนดูราเสนอทฤษฎีว่า พฤติกรรมที่มนุษย์แต่ละคนแสดงออกมานั้นแท้จริงแล้วเกิดจากการที่บุคคลนั้นสังเกตเห็นบุคคลอื่นกระทำก่อน แล้วตนก็เลียนาเอาแนวการกระทำพฤติกรรมดังกล่าวขึ้นมาเป็นต้นแบบในการกระทำของตนบ้าง แบนดูราเรียกพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งกระทำแล้วส่งผลให้บุคคลอื่นนำไปเป็นแนวทางการกระทำว่า เป็นพฤติกรรมตัวแบบหรือพฤติกรรมแม่แบบ (Modeling) (Bandura 1986 :47) โดยกระบวนการของการเกิดพฤติกรรมการกระทำตามแบบนั้น แบนดูราได้แบ่งออกเป็น 4 กระบวนการคือ

1. กระบวนการของการให้ความสนใจในตัวแบบ (Attention Processes) กระบวนการนี้เป็นขั้นตอนที่บุคคลสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น คือการสังเกตพฤติกรรมตัวแบบของบุคคลในสังคม

2. กระบวนการจดจำจัดเก็บ (Retention Processes) กระบวนการนี้จะเป็นกระบวนการที่จดจำจัดเก็บพฤติกรรมแม่แบบที่ตนสังเกตได้ไว้ในความทรงจำของตน

3. กระบวนการกระทำตามพฤติกรรมแม่แบบ (Production Processes) เป็นกระบวนการที่บุคคลแสดงออกเป็นพฤติกรรม โดยการกระทำนั้นเป็นผลมาจากพฤติกรรมแม่แบบที่ตนจดจำไว้

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Processes) ในส่วนนี้ แบบบูรณาการหมายความว่า พฤติกรรมแม่แบบที่ตนจดจำไว้นั้น คนจะยังไม่แสดงออก จนกว่าจะมีภาวะ หรือเกิดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมาเป็นตัวจูงใจ (Incentives) กระตุ้นให้คนประสงค์ที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมา เงื่อนไขหรือสิ่งจูงใจที่ว่านี้ แบบบูรณาการจัดออกเป็น 3 ลักษณะหลักคือ

- สิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยจากภายนอก (External Incentives)
- สิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยจากผลการกระทำ (Vicarious Incentives)
- สิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยจากส่วนบุคคล (Self Incentives)

ซึ่งหลักการของการใช้ ตัวแบบ ต้นแบบ หรือ แม่แบบ นี้เป็นแนวทางหลักที่มีการนำมาใช้เพื่อพัฒนานักเรียนในพฤติกรรมทางด้านจิตพิสัยมากแนวทางหนึ่งในประเทศไทย ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปในหัวข้อที่ 3

2) รูปแบบการพัฒนาความขยัน อุตุน ประหยัดและอดออม

การจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ นั้น ผู้สอนสามารถที่จะสอดแทรกสาระเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความขยัน อุตุน ประหยัดและอดออมลงไปได้ในขั้นตอนที่เหมาะสมกลมกลืนกับสาระหลักที่สอนได้พอดี ยกตัวอย่างเช่น การสอนงานเกษตร การที่ครูให้นักเรียนช่วยกันปลูกผัก นักเรียนลงมือทำแปลงผัก เพาะเมล็ดพันธุ์ นำดินอ่อนไปปลูก ช่วยกันรดน้ำจนได้ผักทานนั้น โดยภาพรวมคือการสอนให้คนมีความขยัน อุตุนต่อความเหน็ดเหนื่อยในการทำงาน รอจนได้ผักไปรับประทาน การที่ปลูกผักจนนำไปประกอบอาหารได้ คือการสอนให้คนรู้จักประหยัดใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น สิ่งทีพอหาได้เองก็จัดหาโดยไม่ต้องใช้เงินซื้อ ทั้งในระหว่างการทำแปลงผัก การดูแล บำรุง รักษาซ่อมแซมเครื่องมือ ก็เป็นการสอนให้คนรู้จักประหยัดอดออมด้วยอีกส่วนหนึ่งดังนี้ เป็นต้น

การจัดการเรียนการสอนในแนวคิดนี้ มีข้อควรตระหนักดังต่อไปนี้

1) ครูคือตัวแบบ

มีความหมายว่าการประกอบกิจกรรมปกติในชีวิตประจำวันของครูส่วนหนึ่งก็จะกลายเป็นตัวแบบให้นักเรียนลอกเลียน ฉะนั้นสิ่งที่สอนนักเรียน สิ่งทีประสงคิให้นักเรียนประพฤติ ปฏิบัติ ก็จะต้องเป็นสิ่งที่ตัวครูต้องปฏิบัติด้วยเช่นกัน

2) การให้ข้อมูลย้อนกลับ

ในการดำเนินกิจกรรมการสอนตามปกติ หากครูพบเห็นนักเรียนประพฤติปฏิบัติไม่เป็นตามสิ่งที่ได้สอนไป ก็ควรจะต้องมีการแก้ไข แจ้งให้ทราบและปรับปรุงพฤติกรรมผู้เรียนโดยวิธีการที่เหมาะสมเป็นกรณีไป

3) การเตรียมการสอน

ครูสามารถจัดกระทำหรือสร้างให้กิจกรรมการเรียนการสอนในแนวคิดนี้ขึ้นได้อย่างหลากหลายหากครูได้สำนึกถึงจัดระบบการสอนให้ดี ข้อสำคัญคือ มีการเตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างเป็นรูปธรรม

4) การกำหนดนิยามเฉพาะ

การสอนในลักษณะของการสอดแทรกนั้น มีงานเฉพาะส่วนหนึ่งที่หากครูจัดทำขึ้นแล้วจะช่วยให้เห็นแนวทางหรือเห็นความเป็นไปได้ในการสอดแทรกเนื้อหาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ลงไปในเนื้อหาหลักที่สอน คือการกำหนดนิยามในรายละเอียดของคำว่า ขยัน อดทน ประหยัด อดออม ให้ชัดเจนเพื่อเป็นตัวช่วยชี้แนะแนวทางหรือชี้แนวความเป็นไปได้ที่ครูผู้สอนจะจัดกิจกรรมเสริมหรือสอดแทรกคุณลักษณะด้านความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ลงไปในเนื้อหาหลักให้เกิดความกลมกลืนขึ้นในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

5) แนวการวัดผลประเมินผล

จากข้อเสนอแนะของการจัดกิจกรรมการสอนแบบสอดแทรกดังกล่าว แนวการวัดผลประเมินผล ควรจะดำเนินการดังนี้

(1) การประเมินประกอบการสอนแต่ละครั้ง

ก. ก่อนการสอนแต่ละครั้ง ครูควรจะต้องมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าชัดเจน รู้ว่าส่วนใดคือสาระบทเรียนหลักส่วนใดคือศักยภาพที่มุ่งสอดแทรก

ข. ในขณะที่ดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแผนการสอนนั้น ครูควรจะได้มีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งในส่วนของ การแสดง การกระทำ และส่วนที่เป็นวาจา ว่าได้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอนตามที่เตรียมไว้หรือไม่ รวมทั้งถามตนเองว่าหากมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่คาดหวัง บางส่วนไม่เกิดขึ้น ครูควรมีแนวกระตุ้นอย่างไร

ค. การสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้น ครูควรจะต้องพยายามพ่วงเล็ง ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุก ๆ คน เป็นรายคน มิใช่พอใจแค่เพียงเห็นนักเรียนบางคน หรือส่วนน้อยส่วนหนึ่งเกิดพฤติกรรมตามที่คาดหวังเท่านั้น

ง. เมื่อพบว่านักเรียนคนใดมีพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่สอดคล้อง กับพฤติกรรมที่คาดหวัง หรือพฤติกรรมที่คาดหวังยังไม่เกิด ครูก็ควรจะต้องดูแลเอาใจใส่ หรือ กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์

(2) การประเมินในรอบเดือน

เมื่อครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะของการสอดแทรก ศักยภาพนั้น ครูควรจะมีการจดบันทึกไว้ว่ามีศักยภาพใดบ้างที่ได้สอดแทรกไปแล้ว ผลการ สอนสอดแทรกดังกล่าวเป็นที่น่าสนใจเพียงใดเมื่อครบรอบเดือนครูก็ควรจะต้องพิจารณา ทบทวนโดยตอบคำถามหลัก ๆ ดังนี้

ก. มีกิจกรรมหลักและกิจกรรมสอดแทรกใดบ้างที่สอนแล้วแต่ผลที่ เกิดขึ้นในตัวนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ควรจะต้องมีการสอนซ้ำ หรือย้ำเน้นอีกครั้ง

ข. มีศักยภาพใดบ้างที่ควรจะต้องสอดแทรก และยังไม่ได้มีการ ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเลย สมควรที่จะต้องดำเนินการในเดือนถัดไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุพดี ปิตตะคุ (2537) ได้ศึกษา “ผลของการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อความซ้น หนึ่้นเพียงในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ สังกัด กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อศึกษาผลของการใช้ชุดการแนะแนวที่มีต่อความ ซ้นหนึ่้นเพียงในการเรียนของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2536 โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ จำนวน 16 คน แยกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่ม ควบคุมอย่างละ 8 คน ผลการศึกษาได้ข้อค้นพบดังนี้ นักเรียนมีความซ้นหนึ่้นเพียงในการ

เรียนสูงขึ้นหลังจากได้รับการสอนโดยให้ชุดการแนะแนว และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยให้ชุดการแนะแนวมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ศศวรรณ เทศศรีเมือง (2535) ได้ศึกษา “การเปรียบเทียบผลของการควบคุมตนเอง และการชี้แนะที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลของการควบคุมตนเองและการชี้แนะที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2534 ของโรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานีที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนวิชาภาษาไทยต่ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยต่ำ และมีเขาวนปัญญาในระดับปานกลาง จำนวน 16 คน โดยกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับความควบคุมตนเอง กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการชี้แนะ ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบดังนี้ นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง และนักเรียนกลุ่มที่ควบคุมตนเองกับนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการชี้แนะมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

7. การควบคุมตนเองได้

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาทักษะการควบคุมตนเองได้

แนวคิดในการที่จะพัฒนาให้นักเรียนเกิดการควบคุมตนเอง มีดังนี้

1. การพัฒนาการควบคุมตนเองเป็นผลจากการฝึกทักษะตามหลักการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งสามารถปลูกฝังได้ตั้งแต่วัยเด็ก

2. การปรับพฤติกรรม ต้องอาศัยหลักการเรียนรู้ ซึ่งมีความเชื่อพื้นฐานที่เน้นความสำคัญของการเสริมแรงว่า การกระทำใด ๆ ที่ได้รับแรงเสริมความดีในการกระทำนั้น มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น ส่วนการกระทำที่ไม่ได้รับแรงเสริม ความดีในการกระทำนั้น มีแนวโน้มที่จะลดลงและหายไปในที่สุด

3. เทคนิคที่ใช้ในการควบคุมตนเองมีหลายเทคนิค การเลือกใช้ขึ้นอยู่กับบุคคล เพศ วัย สภาพการณ์และพฤติกรรมของบุคคลนั้น

แผนภูมิ : กรอบแนวคิดกระบวนการพัฒนาทักษะการควบคุมตนเองได้

2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการควบคุมตนเองได้

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพทักษะการควบคุมตนเองของนักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกกลุ่มประสบการณ์หรือทุกรายวิชาโดยมีรายละเอียดตามกระบวนการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการควบคุมตนเอง 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตั้งเป้าหมาย

เป็นขั้นกำหนดเกณฑ์ในการแสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งด้วยตนเอง โดยในระดับประถมศึกษา ครูและ/หรือนักเรียนร่วมกันกำหนดพฤติกรรมเป้าหมาย และในระดับมัธยมศึกษา นักเรียนกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายของตนเอง

ก่อนที่จะให้นักเรียนควบคุมตนเองนั้น ครูและนักเรียนร่วมกันสำรวจพฤติกรรมว่ามีอะไรบ้างที่ต้องการควบคุมหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ถ้าเป็นระดับมัธยมศึกษาให้นักเรียนเป็นผู้สำรวจพฤติกรรมที่ต้องการควบคุมเองเรียกว่า “พฤติกรรมเป้าหมาย” และเมื่อ

ทราบถึงพฤติกรรมที่ต้องการควบคุมแล้ว ต้องทราบต่อไปว่าพฤติกรรมที่ต้องการส่งเสริมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์นั้น คือพฤติกรรมอะไร เช่น

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

การไม่ตั้งใจเรียน การไม่ทำการบ้าน
พูดคำหยาบ เกียจคร้าน

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

การตั้งใจเรียน การทำการบ้าน
พูดคำสุภาพ ชยัน

ฯลฯ

ขั้นที่ 2 กำหนดตัวเสริมแรง

ในขั้นนี้นักเรียนจะเป็นผู้รับทราบและตกลงในเงื่อนไขการเสริมแรงภายนอกและภายในเมื่อทราบพฤติกรรมเป้าหมายและสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมเป้าหมายแล้วขั้นต่อไปคือการเลือกตัวเสริมแรงบวก ที่ต้องเลือกเพราะต้องการให้แรงเสริมนั้นเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และกำหนดเงื่อนไขในการให้การเสริมแรงทั้งภายนอกและภายในว่า เมื่อควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ จะทำอะไรให้กับตนเอง

ขั้นที่ 3 สังเกตตนเอง

ในขั้นนี้เป็นขั้นที่นักเรียนสังเกตและบันทึกพฤติกรรมตนเอง โดยให้นักเรียนสังเกตหรือจำแนกลักษณะของพฤติกรรมของตนเอง โดยพิจารณาว่าตนได้ทำพฤติกรรมเป้าหมายหรือไม่ซึ่งจะต้องมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองที่ต้องการควบคุม การสังเกตตนเองจะกระตุ้นให้เกิดการประเมินตนเอง และมีการเสริมแรงตนเองตามมา ซึ่งขั้นตอนนี้ นักเรียนจะต้องจำแนกพฤติกรรมเป้าหมายว่า พฤติกรรมอะไรที่ต้องการสังเกต กำหนดเวลาที่จะสังเกตและบันทึกพฤติกรรม กำหนดวิธีการบันทึกและเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึก ทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม

ขั้นที่ 4 ประเมินตนเอง

ในขั้นนี้นักเรียนทำการประเมินตนเองโดยให้นักเรียนตัดสินพฤติกรรมของตน โดยการประเมินคุณค่าของพฤติกรรมจากข้อมูลที่ได้จากการบันทึกด้วยตนเอง ซึ่งทำให้นักเรียนได้พิจารณาถึงพฤติกรรมที่กำลังทำอยู่อย่างถี่ถ้วน การประเมินตนเองมีความสำคัญในกระบวนการควบคุมตนเอง เพราะการประเมินตนเองก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ขั้นที่ 5 ได้รับแรงเสริมตามเงื่อนไข

เป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้รับแรงเสริมได้แก่ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้วยตนเอง เพื่อให้ทำพฤติกรรมนั้นเพิ่มขึ้นหรือเป็นการได้แรงเสริมเมื่อตนเองสามารถควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ โดยที่เจ้าของพฤติกรรมเป็นผู้ดำเนินการให้แรงเสริมด้วยตนเองตามที่ได้เลือกไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรายุทธ ทวีลาภ (2539) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการฝึกพฤติกรรม การแสดงออก และการควบคุมตนเองที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยด้านภาวะธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบ้านห้วยยายจิว อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2538 ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านภาวะธรรมต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา จำนวน 28 คน เป็นนักเรียนชายจำนวน 25 คน และนักเรียนหญิงจำนวน 3 คน พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านภาวะธรรมเพิ่มขึ้น หลังจากได้รับการฝึกพฤติกรรมการแสดงออก และหลังจากการใช้การควบคุมตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรุณ หมั่นวงศ์ (2540) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการปรับเปลี่ยนและการควบคุมตนเองเพื่อลดพฤติกรรมความขัดแย้งกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชาการสำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 ใช้การปรับเปลี่ยน กลุ่มที่ 2 ใช้การควบคุมตนเอง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีพฤติกรรมความขัดแย้งกับเพื่อนลดลง โดยที่นักเรียนที่ใช้การควบคุมตนเองมีพฤติกรรมความขัดแย้งกับเพื่อนลดลงมากกว่านักเรียนที่ใช้การปรับเปลี่ยน

กัญจะนา พุ่มมาลา (2534) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการควบคุมตนเองและการใช้แรงเสริมทางสังคมที่มีต่อความกลัวในการพูดหน้าชั้นเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปราจีนกัลยาณี จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับการควบคุมตนเอง 8 คน และกลุ่มที่ได้รับการใช้แรงเสริมทางสังคม 8 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความกลัวในการพูดหน้าชั้นเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการควบคุมตนเองมีความกลัวในการพูดหน้าชั้นเรียนลดลงมากกว่านักเรียนที่ได้รับการใช้แรงเสริมทางสังคม

อินทรา มั่นธรรม (2537) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการควบคุมตนเองควบคู่กับการใช้หลักฟรีแมค และการควบคุมตนเองควบคู่กับการชี้แนะที่มีต่อวินัยในห้องเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางปะหัน อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2537 ที่มีวินัยในห้องเรียนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน โดยกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการควบคุมตนเองควบคู่กับการใช้หลักฟรีแมค และกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการควบคุมตนเองควบคู่กับการชี้แนะ พบว่า วินัยในห้องเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่มเพิ่มขึ้น

8. ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

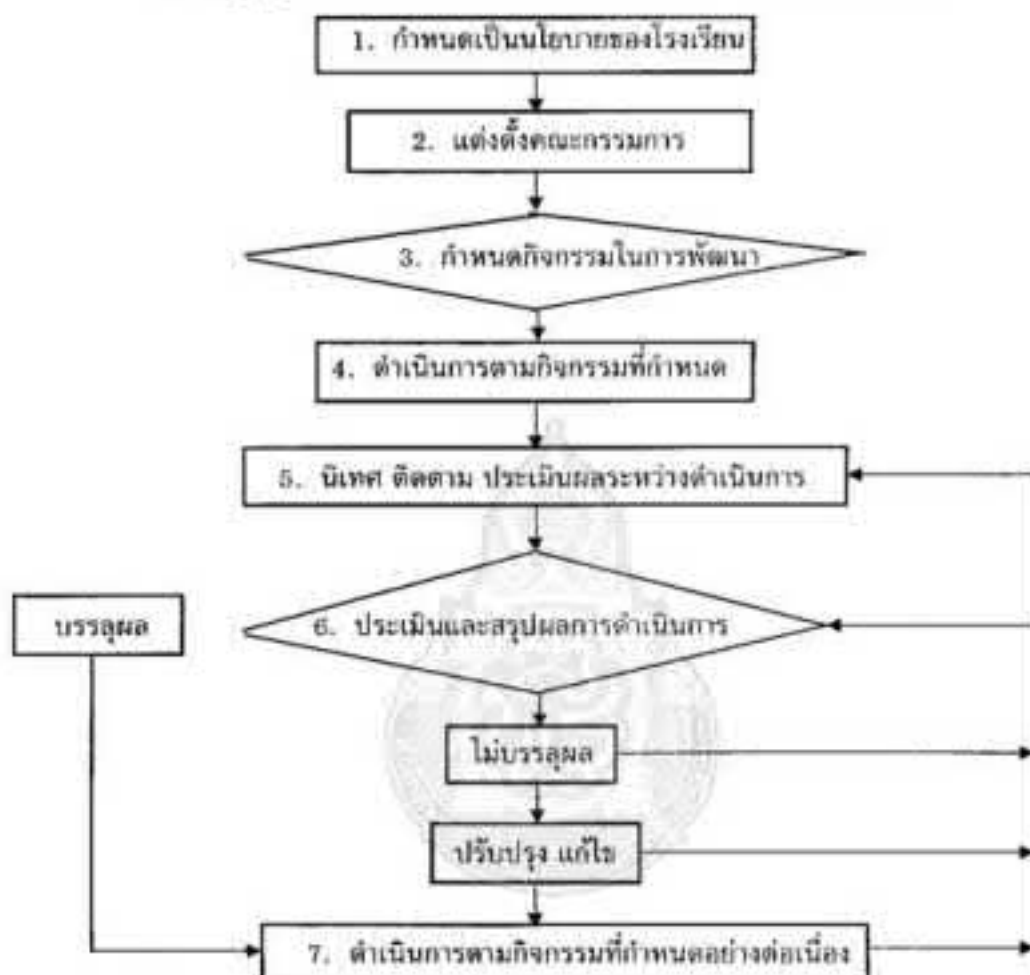
ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญสามารถฝึกได้ โดยเน้นให้มีการฝึกความรับผิดชอบให้แก่เด็กตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็ก หรืออยู่ในวัยอนุบาลโดยการฝึกตามระดับวุฒิภาวะค่อยเป็นค่อยไปและฝึกด้วยการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เริ่มจากการให้ทำงานง่าย ๆ เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละคน เมื่อมอบหมายให้ทำแล้วก็ควรปล่อยให้เด็กทำด้วยตนเองอย่างเต็มที่ มีประสบการณ์ทำงานด้วยตนเอง ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ปิดความรับผิดชอบให้ผู้อื่น ให้ทำงานสำเร็จเป็นชิ้นเป็นอันโดยไม่ละทิ้งงานที่ได้ทำไว้แล้วผู้ใหญ่เป็นแต่เพียงผู้ให้คำแนะนำแก่เด็ก เมื่อเขาเกิดปัญหาเท่านั้น

มีวินัยในตนเอง การสร้างวินัยไม่ควรจะมุ่งประเด็นอยู่ที่การลงโทษ แต่ควรจะเน้นไปในแนวให้การฝึกอบรม และให้ความรู้มากกว่า ครูจะช่วยนักเรียนที่มีปัญหาให้สามารถปรับปรุงตัวเองได้อย่างไร หรือจะสร้างความเข้าใจอันดีในหมู่คณะได้อย่างไร

ระบบการสร้างวินัยที่ดี ไม่ควรเน้นที่การลงโทษ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในทางลบ จะส่งผลกระทบแต่ในทางลบทั้งสิ้น แต่วิธีการที่ดีกว่านั้น คือ ทำให้เขาเข้าใจความต้องการและความจำเป็นขององค์การ และต้องการขอความร่วมมือเพื่อจะได้ไปสู่จุดหมายร่วมกัน

2) รูปแบบการพัฒนาความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

แผนภูมิรูปแบบการพัฒนาความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

จากรูปแบบการพัฒนาความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองของนักเรียนตามแผนภูมิที่มีทั้งหมด 7 ขั้นนั้น แนวทางที่สำคัญของครูผู้สอนคือ การกำหนดกิจกรรมในการพัฒนา ซึ่งการกำหนดกิจกรรมในการพัฒนา สามารถกำหนดได้หลายแนวทาง ตัวอย่างเช่น

แนวทางที่ 1 การผลิตเอกสาร

การผลิตเอกสารที่จะนำมาใช้เป็นคู่มือในการดำเนินการปลูกฝังความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองของนักเรียน ตัวอย่างเอกสาร เช่น

- คู่มือการบริหาร/ดำเนินการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเองของนักเรียน
- คู่มือครูในการดำเนินการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองของนักเรียน
- เอกสาร “การพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองของนักเรียน” เป็นเอกสารความรู้สำหรับครูอาจารย์ใช้ประกอบในการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจพื้นฐานการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเองของนักเรียนและแนวทางในการพัฒนาเสริมสร้างการพัฒนา ศักยภาพด้านความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเองของนักเรียน

แนวทางที่ 2 การสอนโดยใช้ชุดการสอน

การสอนโดยใช้ชุดการสอนเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง มีขั้นตอนในการปลูกฝังและพัฒนา 3 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ให้ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และวิธีการปฏิบัติตน
- ขั้นตอนที่ 2 ให้คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และทำความเข้าใจในคำนิยาม
- ขั้นตอนที่ 3 ปลูกฝังและสร้างเสริมให้ควบคุมตนเอง ประพฤติและปฏิบัติ ได้ถูกต้องเป็นกิจนิสัย

แนวทางที่ 3 การสอนโดยการสอดแทรกความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองแก่นักเรียน

การสอนโดยการสอดแทรกความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองของนักเรียนในรายวิชาต่าง ๆ ครูผู้สอนควรปลูกฝังให้กับนักเรียนในคาบที่สอน ในเรื่องต่าง ๆ เช่น

- การตรงต่อเวลา
- ความตั้งใจเรียน
- การช่วยเหลืองาน
- การเข้าร่วมกิจกรรม
- การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของโรงเรียน

ฯลฯ

แนวทางที่ 4 การใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองของนักเรียน สามารถใช้เทคนิคการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น

- การเรียนแบบร่วมมือ เช่น STAD, JIGSAW
- การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้
- บทบาทสมมติ
- สถานการณ์จำลอง
- การสอนโดยการอภิปรายปัญหา
- การเล่านิทาน

ฯลฯ

แนวทางที่ 5 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร/โครงการต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร/โครงการต่าง ๆ โรงเรียนอาจดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เช่น

- จัดกิจกรรมโฮมรูม (Home Room)
- ชุมนุมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
- ชุมนุมไต่สวน
- โครงการเพื่อนช่วยเพื่อน
- โครงการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยาย
- โครงการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน
- โครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่

ฯลฯ

แนวทางที่ 6 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ควรจัดให้เอื้อต่อการพัฒนาความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองของนักเรียน เช่น

- จัดที่นั่งขยะไว้ตามจุดต่าง ๆ
- จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบ
- จัดป้ายนิเทศ

ฯลฯ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิจิตรา พงศ์จินดากร (2525) ได้ทำการทดลองสอนความรับผิดชอบแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาต่างกัน โดยใช้อีกกลุ่มสัมพันธ์กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 90 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่สอนโดยใช้อีกกลุ่มสัมพันธ์และกลุ่มที่สอนโดยวิธีธรรมดา มีความรู้ความเข้าใจเรื่องความรับผิดชอบและทัศนคติความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากเดิม โดยกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบดีกว่า และมีความคงทนของการเรียนรู้และทัศนคติเกี่ยวกับความรับผิดชอบดีกว่า

ทิพวัลย์ คำคง (2533) ได้ศึกษาวิเคราะห์การสอนโดยใช้สัญญาณการเรียนในด้านการพัฒนาการทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนที่มีพัฒนาการทางการเรียนมาก เป็นนักเรียนที่มีความรับผิดชอบสูง ปฏิบัติงานสม่ำเสมอ มีปฏิสัมพันธ์กับครูดี ส่วนนักเรียนที่มีพัฒนาการทางการเรียนน้อยเป็นนักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่ำมีปฏิสัมพันธ์กับครูน้อย คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนทั้งสองกลุ่มสูงกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม และนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนแบบสัญญาณการเรียน

พัชรา บุญเล่า (2538) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ผลของการเข้าค่ายจริยธรรม พร้อมทั้งการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลของการเข้าค่ายจริยธรรมพร้อมทั้งการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม และเพื่อเปรียบเทียบจริยธรรมของนักเรียนก่อนเข้าค่ายและภายหลังจากการเข้าค่าย 1 สัปดาห์ 1 เดือน และ 3 เดือนตามลำดับ ผลการวิจัยสรุปได้ว่านักเรียนที่เข้าค่ายจริยธรรมพร้อมทั้งการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ภายหลังจากทดลองมีจริยธรรมทางด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ การพึ่งพาตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความเสียสละ แตกต่างจากก่อนการทดลอง และภายหลังจากทดลอง 1 สัปดาห์ 1 เดือน และ 3 เดือน นักเรียนมีจริยธรรมแตกต่างจากก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาที่คะแนนจริยธรรม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองทั้งกลุ่มสูง กลุ่มกลาง และกลุ่มต่ำ มีคะแนนจริยธรรมเพิ่มขึ้นทั้ง 6 ด้าน

9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

1) หลักการและแนวคิดในการพัฒนาทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

1. คุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539) ได้ศึกษาวิจัยถึงวิธีการพัฒนาจิตลักษณะทางจริยธรรมที่เหมาะสมกับระดับสติปัญญา ความต้องการ และความสามารถในการเข้าใจคนอื่นและสังคมของเด็กนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น (อายุ 9-13 ปี) และช่วงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (อายุ 14-19 ปี) ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนาได้ดังนี้

คุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนาของ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงอายุประมาณ 9-13 ปี) ซึ่งถือว่าเป็นช่วงก่อนวัยรุ่น ควรมีคุณสมบัติเชิงจิตลักษณะทางจริยธรรม 3 ด้าน คือความสามารถในการควบคุมตนเอง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราและความมีเหตุผล

มีการวิจัยของครูพบว่า แนวทางที่ครูอาจจะประสบความสำเร็จในการอบรมสั่งสอนนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายคือ ด้านนักเรียนรักใคร่ศรัทธาในครูที่รักและเข้าใจนักเรียนที่ตนสอน การอบรมสั่งสอนจะเกิดผลดีต่อจริยธรรมของเด็กอย่างเด่นชัด

ในกรณีที่มีช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียนในวัยก่อนวัยรุ่นด้านการใช้เหตุผล โดยที่ครูใช้เหตุผลอยู่ในขั้นสูงเกินไปหรือเป็นนามธรรมเกินไป นักเรียนรับไม่ได้มากควรให้เพื่อนที่มีจริยธรรมสูงกว่าแต่ใกล้เคียงกับเด็กเองเป็นผู้พัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กด้วยกัน โดยการใช้การอภิปรายรายกลุ่ม โดยครูควบคุมให้กลุ่มพิจารณาเรื่องที่กำหนดให้ หรือจะใช้บทเรียนด้วยตนเองที่สร้างแล้ว ประเมินผลแล้วเป็นหลักหรือเป็นกิจกรรมเสริมการสอนของครูก็ได้

2. หลักการสอนตามแนวพุทธวิธี

1. สอนจากเนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก จากสิ่งที่รู้แล้วไปสู่สิ่งที่ยังไม่รู้ จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม จากสิ่งใกล้ตัวไปสิ่งไกลตัว และจากชีวิตจริงไปสู่อุดมการณ์

2. การสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนในด้านต่างๆ เช่น พุทธองค์แบ่งและเปรียบเทียบบุคคล เป็นดอกบัว 4 เหล่า

3. สอนด้วยประสบการณ์ตรงและปฏิบัติจริง โดยเน้นการปฏิบัติ การค้นคว้า ทดลองและพิสูจน์ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในเรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา

4. สอนโดยใช้สื่อที่เป็นสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติ บุคคล และเหตุการณ์ มาเป็นตัวอย่าง และเปรียบเทียบให้เห็นจริง

5. สอนโดยครูประพฤติตนเป็นแบบอย่าง โดยพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกได้บำเพ็ญเพียรในการปฏิบัติธรรมสำรวมตน มีความเมตตากรุณา และใช้ปัญญาเป็นนิมิต จึงเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของพุทธศาสนิกชน

3. แนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม .

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมจัดแบ่งเป็น 2 แนวคือ

1. การสอนจริยธรรมโดยตรง แนวนี้ยอมรับว่า จริยธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นจะต้องมีการสอนกันอย่างจริงจังเป็นจัง โดยจัดให้มีเนื้อหาโครงสร้างที่จะสอนจะเรียนกันอย่างแน่นอน โดยจัดการเรียนการสอนเป็น 2 แบบคือ แบบมีโครงสร้างแน่นอน และแบบบูรณาการ มีลักษณะดังนี้

1.1 แบบมีโครงสร้างแน่นอน คือ การจัดการสอนจริยธรรม ให้เป็นวิชาขึ้นมาโดยเฉพาะมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องสัมพันธ์กันมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนช่วยให้การเรียนบรรลุผลได้รวดเร็วขึ้น

ข้อดี	ข้อจำกัด
1. เป็นวิธีที่ตรงไปตรงมา เปิดเผย ช่วยให้ผู้เรียนได้หลักการและแนวทางที่แน่นอน	1. มีความโน้มเอียงที่จะทำให้การสอน กลายเป็นการสอนให้เชื่อมากกว่าการสอนให้คิด
2. เป็นวิธีการที่เอื้อต่อการจัดหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพได้เพราะมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ไม่คลุมเครือ	2. หลักสูตรการเรียนที่จัดขึ้นอาจไม่มีประสิทธิภาพหรือเป็นที่น่าเชื่อถือเพราะขณะนี้ยังไม่มีการทบทวนหรือโครงสร้างความรู้ด้านนี้มากนัก
3. เป็นวิธีที่ช่วยให้วัดและประเมินผลได้ ทำให้สามารถวัดปริมาณและคุณภาพได้	3. มีความโน้มเอียงที่จะกลายเป็นการสอนแบบวิชาการ ซึ่งจะทำให้ห่างจากความเป็นจริงออกไปเรื่อยๆ
4. เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูมุ่งศึกษาในเรื่องนี้ได้มากขึ้น เป็นการลดการสอนแบบตามบุญตามกรรมให้น้อยลง	4. ถ้าครูผู้สอนไม่เหมาะสม และมีความเข้าใจในการสอนไม่มากพอจะทำให้หลักสูตรนั้นไม่บรรลุผลได้

1.2 แบบบูรณาการ หมายถึงการจัดสอนจริยธรรมในลักษณะบูรณาการไปพร้อมกับเนื้อหาวิชาอื่น คือ ไม่มีการจัดเนื้อหาทางจริยธรรมขึ้นเป็นพิเศษ แต่ครูผู้สอนเนื้อหาวิชาต่างๆอยู่แล้ว เช่น ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วารณคดี จะต้องพยายามระลึกและควรตระหนักถึงบทบาทในการสอนจริยธรรมของตน และพยายามสอดแทรกแนวนี เห็นว่าการสอนในลักษณะนี้จะช่วยให้รับประโยชน์ทั้ง 2 ทาง คือ จะช่วยให้การเรียนรู้จริยธรรมมีความหมายขึ้น เพราะผู้เรียนได้เห็นถึง ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนและในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้การเรียนรู้เนื้อหาวิชานั้นๆ มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามวิธีนี้ก็มีข้อจำกัดเช่นกัน ดังนี้

ข้อดี	ข้อจำกัด
1. เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ กลมกลืนไม่มีการแบ่งแยกชัดเจนเรื่อง และความคิดออกเป็นตอนๆ ซึ่งทำให้ดูไม่เป็นธรรมชาติ 2. ไม่ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์อะไรเป็นพิเศษและครูไม่จำเป็นต้องศึกษาเรื่องนี้อย่างลึกซึ้งเป็นพิเศษ 3. เป็นวิธีที่ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการสอนเป็นไปในลักษณะการบอกให้เชื่อ	1. ประเด็นปัญหาทางจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาต่างๆ ซึ่งมีขอบเขตจำกัดทำให้ไม่ครอบคลุมประเด็นที่ควรจัดลึกมากมายน 2. ครูที่สอนเนื้อหาต่างๆ อาจมองข้ามประเด็นปัญหาทางจริยธรรมในเนื้อหาวิชาของตน 3. เป็นวิธีที่ไม่เอื้อให้ครูได้ศึกษาเรียนรู้ในเรื่องนี้ให้ลึกซึ้ง ซึ่งอาจจะทำให้การสอนจริยธรรมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากปัจจุบัน ไม่มีผู้ศึกษา ค้นคว้าวิธีการสอนที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจริยธรรมในตัวผู้เรียน

2. การสอนจริยธรรมโดยอ้อม ความเชื่อในแนวนี้นี้มีความคิดว่าจริยธรรม และคุณธรรมต่างๆเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากการสอน แต่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆที่แทรกซึมเข้าไป วิธีการที่ดีที่สุด คือ โรงเรียนจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้จริยธรรมต่างๆ ก็แทรกซึมเองโดยไม่ต้องมีการสอนและบอกกล่าวกัน หากโรงเรียนมีการจัดระบบที่ดี มีหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ผู้เรียนก็จะมีพัฒนาการเรียนรู้ทางจริยธรรมได้มากตามไปด้วย การเสนอแนวการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมตามที่เสนอมาแล้วนี้ มีผู้นำมาใช้ในประเทศไทยกันแล้วทุกแนว แต่ผลที่ได้ยังไม่ชัดเจนนัก จึงเป็นเรื่องที่ยังมีการศึกษาค้นคว้าทดลองกันตลอดมา

2) รูปแบบการพัฒนาทักษะการช่วยเหลือผู้อื่น เสือสละ มุ่งมั่นพัฒนา

1. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีขั้นตอนดังนี้

1. ชื่นนำ เป็นการเริ่มบทเรียนให้น่าสนใจ มีสาระ แทรกความสนุกสนานและ ตื่นเต้นในบางครั้ง เพื่อช่วยให้นักเรียนตื่นตัว มีสมาธิ เกิดความต้องการรู้ในสิ่งที่จะเรียนรู้ กิจกรรมในชั้นนำนี้จะเป็กิจกรรมสั้นๆ อาจใช้สื่อการสอนบางประเภทประกอบด้วย เช่น การ เสนอข่าว การเชิดหุ่น การแสดง การเล่านิทาน ฯลฯ อาจเพิ่มเติมเรื่องคำแนะนำ กติกา คำสั่งต่างๆ การแบ่งกลุ่ม การรับมอบหมายงานที่กำหนดให้ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมใน ชั้นต่อไปเกิดความเข้าใจตรงกัน ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษา ทบทวน และซักถาม ความเข้าใจด้วย

2. ขั้นตอนกิจกรรม นักเรียนทุกคนจะได้รับบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรม ตามที่ได้รับมอบหมาย การแยกย้ายตามกลุ่ม การกำหนดและเลือกประธาน เลขานุการ สมาชิกกลุ่ม เพื่อประชุมปรึกษาหารือ การวางแผน การเสนอความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละ คน การหาข้อสรุปคำตอบที่ต้องการ การกำหนดการเสนอผลงาน การแสดงออก การดำเนิน กิจกรรมที่กำหนดไว้ ครูให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และดูแลให้นักเรียนทุกคนที่เข้ามีส่วนร่วม ในกิจกรรมทุกระยะ การจัดเตรียมอุปกรณ์บางอย่างให้พอเพียงอำนวยความสะดวก ในการ ดำเนินกิจกรรมแต่ละกลุ่ม การช่วยเหลือกลุ่มที่ออกมาเสนอและเกิดปัญหาข้ออุปสรรคใน บางครั้ง

3. ขั้นตอนอภิปราย ขั้นตอนนี้จะต้องจัดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การซักถาม การอภิปรายในแง่คิด ประเด็นต่างๆ การวิพากษ์วิจารณ์ การให้ความคิดเห็น เพิ่มเติม การตอบปัญหา การเสนอแนะวิธีการต่างๆ ได้พูดคุยนทนแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ของตนเองกับผู้อื่น รู้จักยอมรับฟังและให้เกียรติความคิดของผู้อื่นที่แตกต่าง จากตนเอง เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของตนเอง ขั้นการอภิปรายจะบรรลุผลสำเร็จ ครูจะต้องตั้งประเด็นที่ท้าทายให้นักเรียนคิดอย่างวิเคราะห์และใช้เหตุผลวิพากษ์วิจารณ์ การ ตั้งคำถามที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักการหาคำตอบที่ใช้ความคิดในระดับสูง มีความเชื่อมั่นในการ พูด และการแสดงออกในสิ่งที่คิดขึ้นได้ ครูต้องเตรียมตัวอย่างเหตุการณ์ เรื่องราวที่เกี่ยวข้อง น่าสนใจประกอบเสนอเพื่อทำให้ออกคิดประเด็นต่างๆที่นักเรียนได้รับตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม สิ่งแวดล้อม และการดำเนินชีวิตของบุคคลต่างๆ

4. **ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้** ในขั้นนี้นักเรียนจะประมวลเนื้อหา กิจกรรม ประสบการณ์ ความคิดเห็นต่างๆ ใน 2 ลักษณะคือ การสรุปสิ่งที่เรียนทั้งหมดตาม จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเกิดความคิดรวบยอดของสาระกระบวนการทั้งหมดได้อย่าง ถูกต้อง ได้รับหลักการแนวคิดที่ชัดเจน มีแนวทางข้อเสนอหลายๆด้านที่เป็นประโยชน์และ สามารถปฏิบัติได้ คุณลักษณะด้านจริยธรรมของนักเรียนจะพัฒนาได้สูงและมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น ครูจะต้องพยายามสนับสนุนติดตามให้นักเรียนนำความรู้ ความคิด ทักษะต่าง ๆ ที่ ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนแต่ละคนทั้งในห้องเรียน ครอบครัว และชุมชนของเขา

2. การแสดงบทบาทสมมติ

กระบวนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ มีขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นเตรียมการ** เป็นขั้นตอนของการกำหนดวัตถุประสงค์ และการจัดเตรียม บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลองให้สอดคล้องกัน จุดเน้นของการใช้บทบาทสมมติจะ อยู่ที่ตัวผู้แสดง ความรู้สึก ความนึกคิด เหตุผล และวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ของนักเรียน ทั้งนี้ ต้องระบุให้ชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจอะไรบ้างจากการแสดง จากนั้น จึงกำหนดสถานการณ์และบทบาทที่จะนำมาใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์โดยพิจารณาเรื่อง ความ ยากง่าย วัย ระดับวุฒิภาวะ คุณธรรมที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง การขัดแย้งปัญหา และ อุปสรรคที่จะต้องแก้ไขเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสในการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจต่อไป

2. **ขั้นดำเนินการแสดง** เป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมโดยการใช้เทคนิคและ วิธีการนำเข้าสู่บทเรียนในรูปแบบต่างๆ กัน การเล่าเรื่องราวสถานการณ์ที่เริ่มเกิดขึ้น การโยง กับประสบการณ์เดิมของนักเรียน ฯลฯ จากนั้นคัดเลือกผู้แสดงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และบทบาทสมมติที่กำหนดขึ้น เมื่อได้ผู้แสดงตามที่ต้องการแล้ว ต้องให้เวลาสำหรับนักเรียน ในการเตรียมตัวในการแสดง เพื่อฝึกฝนและทดลองกับบทบาทที่ตนเองได้รับ เพื่อสร้างความ มั่นใจร่วมกัน ต่อจากนั้นจึงช่วยกันจัดฉากการแสดงให้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง นอกจากนี้ครูต้องเตรียมผู้สังเกตการณ์ เพื่อให้นักเรียนที่เป็นผู้ดูได้รู้จักการสังเกต การบันทึก พฤติกรรมข้อมูลต่างๆด้วย เมื่อห้องเรียนและผู้แสดงอยู่ในสถานการณ์ที่พร้อมแล้ว จึงเริ่ม ต้นให้นักเรียนเริ่มแสดงได้ การแสดงนี้ควรปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ ครูหรือผู้ชมไม่ควร ขัดกลางคัน นอกจากในกรณีผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือในขณะที่แสดงครูควรสังเกต พฤติกรรมของผู้แสดงและผู้ชมอย่างใกล้ชิด ข้อควรระมัดระวัง คือ บางครั้งการแสดงอาจใช้

เวลามากเกินไป เย็นเยื่อ ควรตัดลงบ้าง ซึ่งครูที่ดีจะป้องกันไม่ให้เสียเวลา และผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย

3. **ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง** เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะได้เสนอข้อมูล พฤติกรรมต่างๆ ที่สังเกตร่วมกัน รู้จักการแยกแยะประเด็น วิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ ให้ข้อคิดเห็นอภิปรายจนนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจตามคุณธรรมที่ต้องการ บทบาทที่สำคัญของครู คือ การเตรียมคำถามเพื่อเป็นแนวทางในการอภิปรายกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น เทคนิคบางประการที่ครูสามารถนำมาใช้ คือ การสัมภาษณ์ผู้แสดง ผู้ชม ผู้สังเกตการณ์ในเรื่อง ความรู้สึก ความคิดที่เกิดขึ้น การอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อคำถามที่นำมาใช้ครูต้องระมัดระวังไม่ให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ในการแสดง ดิษฐ์บกพร่องของผู้แสดง แต่ควรเน้นในเรื่องของเหตุผล และพฤติกรรมที่แสดงออกเท่านั้น

4. **ขั้นแสดงเพิ่มเติม** หลังการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว นักเรียนอาจจะเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจครูอาจจะให้มีการแสดงเพิ่มเติมก็ได้

5. **ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป** ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่ศึกษาร่วมกัน การให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม การสรุปสาระสำคัญของเนื้อหา ความคิดรวบยอดของคุณธรรมที่เรียนรู้ การจัดแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

หลังจากการแสดงบทบาทสมมติแล้ว ครูควรย้ำและทำความเข้าใจกับนักเรียนอีกครั้งหนึ่งว่า การแสดงที่ผ่านมาเป็นเพียงการแสดงบทบาทสมมติเท่านั้น เพราะนักเรียนบางคนอาจจะติดอยู่กับบทบาท สถานการณ์ และคำอภิปรายของนักเรียนบางคนจนเกินไป อาจก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีเกิดขึ้น ครูจึงต้องชี้แจงและทำความเข้าใจให้ถูกต้องเสมอเมื่อเกิดเหตุการณ์ลักษณะประเภทนี้ขึ้น

3. กรณีตัวอย่าง

แนวการจัดการเรียนการสอนกับกรณีตัวอย่าง ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแยกแยะหัวข้อคุณธรรมที่ต้องการสอน เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการ ความดีรวบยอด และศึกษาเพิ่มเติมคุณธรรมที่ช่วยเสริมคุณธรรมที่ต้องการเน้น

2. คัดเลือกข่าว ข่าวสาร ข่าวประชาสัมพันธ์ที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับ
คุณธรรมที่สอน ปรับให้เข้ากับวัย ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมของผู้เรียน

3. กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการนำไปใช้ จุดมุ่งหมายลำดับขั้นตอน
ของการแสดงออก จำนวนกลุ่มและนักเรียนในแต่ละกลุ่ม สถานที่ เวลาที่ใช้ บทบาทของ
นักเรียนบางคนและทั้งหมด สื่อประกอบการสอน ประเด็นที่ใช้อภิปรายแสดงความคิดเห็น
ตัวอย่างข้อมูลเพิ่มเติม ปัญหาอุปสรรคต่างๆ แนวทางแก้ไข ฯลฯ

4. การนำไปใช้ในชั้นเรียน เตรียมห้องเรียน และบรรยากาศให้เหมาะสมกับ
กรณีตัวอย่าง การอธิบาย การแบ่งกลุ่ม ข้อตกลง หรือกติกาที่นำมาใช้ การมอบหมายงานให้
ศึกษา และให้ศึกษากรณีตัวอย่างด้วยตนเอง มีการอภิปรายกลุ่มย่อย เสนอความคิดเห็น การ
ซักถาม การเพิ่มเติมข้อมูลตัวอย่างต่างๆ การกำหนดผู้แสดงบทบาทสมมติ การตอบปัญหา
หรือประเด็นพร้อมเหตุผลท้ายกรณีตัวอย่างที่กำหนดให้

5. การเพิ่มเติมเนื้อหา เอกสารเสริมประสบการณ์ แบบประเมินผลตนเอง หรือ
กลุ่มเกี่ยวกับคุณธรรมที่ต้องการสอน แนวสรุปและประเด็นที่นักเรียนควรทราบ เพื่อให้เกิด
ความชัดเจนในสิ่งที่เรียนรู้ ความชัดเจนลดน้อยลง ครูต้องจัดทำแนวสรุปและตั้งคำถามนำ
เพื่อให้ นักเรียนสรุปแนวคิด สาระสำคัญของคุณธรรมได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะและประเภทของกรณีตัวอย่าง สามารถจัดทำได้จากข่าวหนังสือพิมพ์
เหตุการณ์ เรื่องสั้น การเล่าเรื่อง รูปภาพ บทสนทนาหรือคำพูด

4. สถานการณ์จำลอง

กระบวนการวางแผนและการออกแบบสถานการณ์จำลอง

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจและการวิเคราะห์ระบบปัญหา ครูศึกษาและกำหนด
สถานการณ์ที่สอดคล้องกับคุณธรรมที่จะพัฒนา โดยตั้งวัตถุประสงค์และขอบเขตของการสอน
จากนั้นศึกษาระบบปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม วิเคราะห์และคัดเลือกปัญหาสำคัญที่ต้องการสอน
แก่นักเรียน การพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อนักเรียนที่ต้องการศึกษา
ขั้นตอนนี้ช่วยให้ครูเกิดความมั่นใจ และมีแนวคิดในการวางแผนโครงของสถานการณ์จำลอง
ให้มีส่วนใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง ให้ตรงกับปัญหาจริยธรรมที่ต้องการพัฒนาในตัว
นักเรียน ขอบเขตของการนำไปใช้ในห้องเรียน สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่จัดขึ้นจะมีความ
เหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบสถานการณ์จำลอง ดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และเฉพาะเจาะจงที่ระบุว่าสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นมุ่งสอนอะไรแก่นักเรียน เน้นเรื่องใดเป็นหลัก เนื้อหาความจริง นโมติหรือทักษะ
2. การคัดเลือกสถานการณ์ในชีวิตที่ต้องการนำมาจำลองไว้เป็นกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการเรียนรู้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และทักษะตามที่ต้องการ
3. ออกแบบโครงสร้างทั่วไปของกิจกรรม มีรายละเอียด เช่น
 - 3.1 บทบาทของผู้ร่วมกิจกรรม
 - 3.2 เป้าหมายของผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละคน
 - 3.3 ข้อมูล ที่จำเป็น
 - 3.4 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของผู้ร่วมกิจกรรม
 - 3.5 ลำดับขั้นของเหตุการณ์
 - 3.6 การจบของสถานการณ์จำลอง
 - 3.7 สถานการณ์สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบภายนอก
4. การสร้างและออกแบบวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรม การกำหนดสัญลักษณ์หรือตัวแทนอะไรในสถานการณ์จริง เช่น กระดาษแข็ง ตารางข้อมูล แผนภูมิ กราฟ สถิติต่าง ๆ ใบบันทึกคะแนน บัตรคำสิ่ง เจริญ รูปภาพ เป็นต้น
5. การเขียนกฎเกณฑ์กติกาของกิจกรรมการสอน โดยคำนึงขั้นตอนของกิจกรรม การเตรียมตัวของนักเรียน การอธิบายสื่อการสอนที่นำมาใช้เพื่ออะไร การเริ่มต้นของกิจกรรม ลำดับของเหตุการณ์ ข้อตกลง เงื่อนไขในแต่ละตอน กฎเกณฑ์ของการทำกิจกรรมร่วมกัน การระบุคะแนนที่ควรได้รับ
6. การทดลองใช้ ครูนำสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนในระดับเดียวกัน ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อปรับปรุงขั้นตอนและกระบวนการเบื้องต้นก่อนการนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบและปรับปรุงคุณภาพของสถานการณ์จำลอง ดำเนินการ 2 ประการ คือ

1. ลักษณะที่เป็นจริงของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นในแง่ของความตรงกับสถานการณ์จริง ความเข้าใจและความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

2. ความสามารถในการนำการเล่น ในด้านของความยากง่าย ความสนุกสนาน ความเหมาะสม กับระดับความสามารถของนักเรียน

วิธีการใช้สถานการณ์จำลองในชั้นเรียน มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ชี้นำการสอน เป็นชี้นำเข้าสู่บทเรียน โดยให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักเรียน การเล่าเรื่องสรุปของสถานการณ์ที่นำมาใช้ วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ การแนะนำรูปแบบของสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้น ความเข้าใจเบื้องต้น การแบ่งกลุ่ม การทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์ กติกาต่าง ๆ บทบาทของนักเรียนบางคน เป็นต้น

2. ขึ้นดำเนินกิจกรรม นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เริ่มปฏิบัติตามกิจกรรมที่ระบุไว้ในบทบาทหน้าที่ การศึกษาข่าวสารข้อมูลจากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้ การวิเคราะห์ การตัดสินใจ การหาข้อมูลเพิ่มเติม การได้รับผลคะแนนตามกระบวนการแต่ละขั้นตอน การอภิปรายร่วมกัน การหาข้อตกลงและวิธีการ การกำหนดแผนงานดำเนินการ ในขั้นตอนนี้ ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ กำหนดกติกา กฎเกณฑ์ที่ใช้ การให้คะแนนตามคำถาม หรือผลที่ปรากฏออกมา ครูไม่ควรเข้าไปขัดหรือห้ามกระบวนการศึกษาของนักเรียน แต่ควรสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในขั้นต่อไป

3. ขึ้นวิเคราะห์และอภิปรายผล เมื่อกิจกรรมสิ้นสุด ครูให้นักเรียนทบทวน และวิเคราะห์ประสบการณ์ต่าง ๆ ในขณะปฏิบัติตามกิจกรรม สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างกฎเกณฑ์ กติกา การวางแผน เงื่อนไขที่นำมาใช้ การตัดสินใจ โอกาสของสิ่งที่จะเกิดขึ้น การเปรียบเทียบข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาด้วยกัน ครูควรเพิ่มเติมข้อสังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อเสริมการอภิปรายในขั้นนี้ด้วย

4. ขึ้นการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ ถ้าครูได้สร้างสถานการณ์จำลองขึ้นมาเป็นตัวแทนของสถานการณ์จริงได้อย่างถูกต้อง สามารถดำเนินการสอนไปตามขั้นตอนที่กำหนด จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมาก การสรุปจึงมักมุ่งในเรื่องของการบูรณาการ การเปรียบเทียบเกี่ยวกับเนื้อหาของสิ่งที่เรียนรู้กับการดำเนินชีวิตจริง การประยุกต์เชื่อมโยงของเหตุการณ์จริงกับสถานการณ์จำลองให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

5. ข่าวนำและเหตุการณ์ประจำวัน

กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน ทำได้ดังนี้

1. การบันทึกเสียงข่าวที่สอดคล้องกับบทเรียนจากวิทยุหรือโทรทัศน์หรือวีดิทัศน์ ให้นักเรียนดูเพื่อเป็นการนำเข้าสู่บทเรียน หรือประกอบบทเรียน

2. ตัดข่าวและภาพข่าวจากหนังสือพิมพ์มาให้นักเรียนอ่านและวิจารณ์โดยเชื่อมโยงกับหลักธรรมหรือคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนา โดยทั้งครูและนักเรียนเป็นผู้ร่วมกันคัดเลือกข่าว

3. นำข่าว หัวข่าว และภาพข่าวมาจัดป้ายนิเทศ หรือป้ายข่าวสารประจำห้องเรียน

4. ครูหรือนักเรียนเป็นผู้เล่าข่าวที่ตนได้พบหรือมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น

5. เชิญบุคคลที่เป็นข่าวหรือใกล้ชิดกับข่าวที่น่าสนใจมาเป็นวิทยากร

6. นำนักเรียนไปร่วมในพิธีการหรือไปชมเหตุการณ์ที่เป็นข่าวนั้น โดยมีการเตรียมตัวปฐมนิเทศ จัดระเบียบปฏิบัติตน อภิปรายรายงานผลและทบทวนประสบการณ์ที่ได้รับ

7. แสดงบทบาทสมมติเป็นโฆษกแถลงข่าว ผู้ประกาศ หรือพิธีกร เพื่อรายงานข่าวและเหตุการณ์ที่น่าสนใจ

การใช้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวันเป็นสื่อสร้างกิจกรรมจะเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ดี

จากผลการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรที่จะพัฒนาไปพร้อมๆ กันทุกด้าน เนื่องจากต่างก็เป็นทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน การวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดกรอบการวิจัยโดยการนำรูปแบบการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้านไปสอดแทรกลงในแผนการสอนรายวิชาต่างๆ ที่สอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อทดสอบหาประสิทธิภาพของแผนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนา ศักยภาพดังกล่าว

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากร คือ ครูและนักเรียนโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทั่วประเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 34,739 ห้องเรียน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 7,310 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียน 721,026 คน และ 180,993 คนตามลำดับ (แหล่งข้อมูล : สารสนเทศปีการศึกษา 2542 ฝ่ายสารสนเทศ กองนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 ห้องเรียน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 ห้องเรียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ที่ได้รับการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มประชากร ระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน/จังหวัด จาก 12 จังหวัด ที่เป็นตัวแทนของ 4 ภาคภูมิศาสตร์ ดังนี้

ภาคเหนือ : เชียงใหม่ พะเยา เพชรบูรณ์

ภาคใต้ : ตรัง พัทลุง สุราษฎร์ธานี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ร้อยเอ็ด สุรินทร์ สกลนคร

ภาคกลาง : นครนายก สระบุรี จันทบุรี

รวมครูกลุ่มทดลองทั้งหมด 15 วิชา/กลุ่มวิชา จำนวน 189 คน และนักเรียนจำนวน 999 คน แยกตามระดับชั้นได้ดังนี้

- 1) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครูผู้สอนทั้งหมด 6 วิชา/กลุ่มวิชา จำนวน 79 คน และนักเรียน 12 ห้องเรียน จำนวน 558 คน(คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของประชากร)
- 2) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครูผู้สอนทั้งหมด 9 วิชา/กลุ่มวิชา จำนวน 110 คน และนักเรียน 12 ห้องเรียน จำนวน 441 คน(คิดเป็นร้อยละ 0.24 ของประชากร)

รายละเอียดดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนและครูกลุ่มตัวอย่างชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตาม
ภาคภูมิศาสตร์

ภาคภูมิศาสตร์	นักเรียน	ครูวิชา/กลุ่มวิชา						ครู รวม
		ไทย	คณิตฯ	อังกฤษ	สปช.	สสน.	ภพอ.	
ภาคเหนือ	119	3	3	3	4*	2	3	18
ภาคใต้	208	4*	3	3	3	3	3	19
ภาคตะวันออก	118	3	3	3	3	7	7	26
เชียงใหม่								
ภาคกลาง	113	3	3	2	3	2	3	16
รวม	558	13	12	11	13	14	16	79

หมายเหตุ : สสน. ประกอบด้วยวิชา พระพุทธศาสนา พลศึกษา ศิลปะศึกษา ลูกเสือ คณิต-นาฏศิลป์
ภพอ. ประกอบด้วยวิชา งานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์

* ภาษาไทย สุราษฎร์ธานี 2 คน และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต(สปช.) พะเยา 2 คน

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนและครูกลุ่มตัวอย่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตาม
ภาคภูมิศาสตร์

ภาคภูมิศาสตร์	นักเรียน	ครูวิชา/กลุ่มวิชา									ครู รวม
		ไทย	คณิตฯ	วิทยาศาสตร์	อังกฤษ	สังคม	พระ พุทธฯ	พละ- นาฏย	ศิลปะ	การ งาน	
ภาคเหนือ	101	3	4	3	3	3	3	5	1	3	28
ภาคใต้	102	3	-	3	-	6	3	6	3	3	27
ภาคตะวันออก	85	2	3	3	3	3	3	2	3	3	25
เชียงใหม่											
ภาคกลาง	153	3	2	3	3	5	2	5	4	3	30
รวม	441	11	9	12	9	17	11	18	11	12	110

หมายเหตุ : พละนาฏย ประกอบด้วยวิชา พละนาฏย สุขศึกษา พลศึกษา
ศิลปศึกษา ประกอบด้วยวิชา ศิลปะ ศิลปะกับชีวิต คณิต-นาฏศิลป์
การงาน ประกอบด้วยวิชา การงาน วิชาชนบทไทย โครงการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 2.1 แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพในรายวิชาต่างๆ ที่เปิดสอนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3
- 2.2 ตารางวิเคราะห์เนื้อหา/กำหนดการสอน รายวิชาต่างๆ
- 2.3 แบบวัดศักยภาพของเด็กไทย ของกรมวิชาการที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบวัดมาตรฐาน จำนวน 2 ฉบับ คือ
 - ฉบับที่ 1 สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 45 ข้อ มีความตรงเชิงโครงสร้าง และค่าความเที่ยง 0.69
 - ฉบับที่ 2 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 63 ข้อ มีความตรงเชิงโครงสร้าง และค่าความเที่ยง 0.80
 แบบวัดทั้ง 2 ฉบับ มีค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป
- 2.4 แบบสังเกตการสอน
- 2.5 แบบติดตามผลการวิจัยและพัฒนาศักยภาพ
- 2.6 แบบสอบถามการดำเนินงานโครงการการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

3. วิธีดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การประชุมวางแผนและกำหนดกรอบการดำเนินงานวิจัย

การประชุมครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยคณะนักวิจัยกรมวิชาการร่วมกับศึกษานิเทศก์จังหวัดผู้ร่วมวิจัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คณะวิทยากรผู้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน และท่านที่ปรึกษาโครงการวิจัย รวมจำนวน 32 คน ระดมสมองร่วมกันพิจารณาวางแผนกำหนดกลุ่มตัวอย่างและกรอบการดำเนินงานวิจัย ผลสรุปที่ได้จากการประชุมมีดังนี้

- 1) กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน/จังหวัด จาก 12 จังหวัด รวม 24 ห้องเรียน
- 2) ตัวแปรที่ศึกษา คือ ศักยภาพทั้ง 9 ด้านได้แก่ • ทักษะการเรียนรู้ • ทักษะการคิด • ทักษะการสื่อสาร • ทักษะการจัดการ • การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ • ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม • การควบคุมตนเองได้ • ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง • การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา โดยให้สอนสวดแทรกในทุกวิชาที่เปิดเรียนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542
- 3) ระยะเวลาที่ทดลองสอนอยู่ระหว่าง 17 พฤษภาคม-30 กันยายน พ.ศ.2542 รวมเวลา 20 สัปดาห์
- 4) วิธีการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ ให้ครูผู้สอนเขียนกิจกรรมการพัฒนาสวดแทรกในแผนการสอนแต่ละรายวิชาโดยคำนึงถึงลักษณะ/เนื้อหาวิชาประกอบด้วย และกิจกรรมที่ใช้ให้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในแผนการสอน 1 แผนไม่จำเป็นต้องมีครบทั้ง 9 ด้านแต่เมื่อรวมตลอดเวลาการทดลอง 1 ภาคเรียนแล้วต้องสวดแทรกให้ครบทั้ง 9 ด้านและเฉลี่ยให้มีน้ำหนักแต่ละด้านเท่า ๆ กัน
- 5) ให้จังหวัดที่เป็นศูนย์กลางของแต่ละภาคภูมิศาสตร์รับผิดชอบจัดประชุมอบรมครูกลุ่มตัวอย่างในภาคภูมิศาสตร์นั้น เพื่อสร้างแผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพในรายวิชาต่างๆ จังหวัดที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของภาคมีดังนี้ ภาคเหนือ : เชียงใหม่ ภาคใต้ : ตรัง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ร้อยเอ็ด ภาคกลาง : นครนายก ระยะเวลาที่ใช้ในการอบรม 5 วัน
- 6) ให้มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบวัดศักยภาพของเด็กไทย
- 7) ให้ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาวิเคราะห์จังหวัด วิทยากรผู้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ และคณะนักวิจัยของกรมวิชาการทำหน้าที่นิเทศ และติดตามผลระหว่างการทดลองเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 2 การประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ

จังหวัดที่รับผิดชอบดำเนินการจัดประชุมได้กำหนดระยะเวลาการประชุมของแต่ละภาคดังนี้ ภาคเหนือ : 26-30 เมษายน 2542 ภาคใต้ : 5-9 เมษายน 2542 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : 4-8 พฤษภาคม 2542 ภาคกลาง : 19-23 เมษายน 2542 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ครูและผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละภาค ภูมิภาคศาสตร์ ศึกษาพิเศษจังหวัด วิทยากร และคณบดีกวีจริมวิชาการ ผลการประชุมทั้ง 4 ภาค ทำให้ได้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของรายวิชาต่างๆ ที่เปิดสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 รวม 15 วิชา/กลุ่มวิชา แยกเป็น 2 ระดับดังนี้

1) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 6 วิชา/กลุ่มวิชา ต่อไปนี้

- ภาษาไทย
- คณิตศาสตร์
- ภาษาอังกฤษ
- กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต(สปช.)
- กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย(สสน.) ประกอบด้วยวิชา พระพุทธศาสนา พลศึกษา ศิลปะศึกษา ดนตรี-นาฏศิลป์ ลูกเสือ
- กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ(กพอ.) ประกอบด้วยวิชา งานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์

2) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มี 9 วิชา/กลุ่มวิชา ต่อไปนี้

- ภาษาไทย
- คณิตศาสตร์
- วิทยาศาสตร์
- ภาษาอังกฤษ
- สังคมศึกษา
- พระพุทธศาสนา
- พละนามัย ประกอบด้วยวิชา พละนามัย สุขศึกษา พลศึกษา
- ศิลปะศึกษา ประกอบด้วยวิชา ศิลปะ ศิลปะกับชีวิต ดนตรี-นาฏศิลป์
- การงาน ประกอบด้วยวิชา การงาน ช่างขนมไทย โครงการ

ขั้นที่ 3 การทดลองสอนในชั้นเรียนจริง และการนิเทศ ติดตาม

ดำเนินการทดลองสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม-30 กันยายน 2542 โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียนโดยใช้แบบวัดศักยภาพของเด็กไทยตามระดับชั้น
- 2) ครูกลุ่มตัวอย่างทุกคนสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แผนการสอนที่สร้างขึ้น
- 3) ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษา นิเทศก์จังหวัด วิทยากร และคณะนักวิจัยของกรมวิชาการ นิเทศและติดตามผลการทดลองเป็นระยะอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาการทดลอง
- 4) ทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนโดยใช้แบบวัดศักยภาพของเด็กไทยตามระดับชั้น

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์และเขียนรายงานวิจัย

การวิเคราะห์และเขียนรายงานวิจัยแบ่งเป็น 2 ระดับดังนี้

- 1) ระดับจังหวัด ศึกษา นิเทศก์จังหวัดผู้เป็นนักวิจัยร่วมของโครงการ เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และเขียนรายงานวิจัยการทดลองในส่วนจังหวัด และส่งรายงานวิจัยให้กรมวิชาการ
- 2) ระดับประเทศ คณะนักวิจัยของกรมวิชาการ เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และเขียนรายงานวิจัยการทดลองในภาพรวมของประเทศ

4. การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

- 4.1 ทดสอบนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบวัดศักยภาพของเด็กไทย
- 4.2 บันทึกผลการนิเทศติดตามโดยใช้แบบสังเกตการสอน และแบบติดตามผลการพัฒนาศักยภาพ
- 4.3 สอดถามครูผู้สอน โดยใช้แบบสอบถามการดำเนินงานโครงการการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 5.1 การวัดระดับศักยภาพของนักเรียน คำสถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวัดก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยค่า t-test
- 5.2 การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานการทดลอง คำสถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ส่วนข้อกระทงปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ

1. การศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งจะแยกนำเสนอใน 2 ประเด็น ดังนี้
 - 1.1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
 - 1.2 ผลการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนระหว่างการทดลอง
2. การศึกษาพฤติกรรมการสอน กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน วิธีการวัดและประเมินผล องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา ตลอดจนสภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน และข้อเสนอแนะ จะแยกนำเสนอใน 3 ประเด็น ดังนี้
 - 2.1 พฤติกรรมการสอนของครู และวิธีการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน
 - 2.2 องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ
 - 2.3 สภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอนและข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียด

ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

1.1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการใช้แบบวัดศักยภาพ จำแนกตามระดับชั้น ปรากฏผลดังตารางที่ 1-4 ดังนี้

1.1.1 ระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบศักยภาพก่อนเรียน
และหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ภาคภูมิศาสตร์	n	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t-test
		$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
ภาคเหนือ	119	138.22	13.25	146.00	8.61	8.38*
ภาคใต้	208	135.68	12.67	143.58	11.54	9.73*
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	118	143.93	11.24	154.12	9.48	8.81*
ภาคกลาง	113	135.26	11.03	143.53	9.73	8.74*
รวม	558	137.88	12.60	146.74	10.99	17.70*

จากตารางที่ 1 แสดงว่าคะแนนการทดสอบศักยภาพหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลอง สูงกว่า คะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวม และเมื่อแยกวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตามภาคภูมิศาสตร์

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แยกตามองค์ประกอบหลัก

ภาคภูมิศาสตร์	องค์ประกอบ	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t-test
		$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
ภาคเหนือ	①	46.7	4.25	48.6	3.48	2.77*
	②	46.7	5.46	49.9	3.85	3.96*
	③	46.2	5.97	49.3	4.49	3.51*
ภาคใต้	①	46.3	4.50	47.6	4.06	4.05*
	②	44.6	5.69	47.7	5.02	7.46*
	③	44.8	6.04	48.3	5.91	7.63*
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	①	47.6	4.44	51.3	3.87	7.49*
	②	47.8	5.41	51.5	4.27	6.66*
	③	48.5	4.77	51.2	4.11	5.09*
ภาคกลาง	①	45.6	5.11	46.8	4.04	2.19*
	②	45.5	4.96	48.3	5.21	5.15*
	③	44.1	6.15	48.4	4.95	7.97*
รวม	①	46.5	4.65	48.4	4.29	8.17*
	②	45.8	5.57	49.0	5.01	11.91*
	③	45.7	6.01	49.1	5.28	12.30*

- หมายเหตุ : ① ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในสาขา
 ② ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน
 ③ ลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

จากตารางที่ 2 แสดงว่าคะแนนการทดสอบศักยภาพทั้ง 3 องค์ประกอบหลักของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลอง หลังเรียน สูงกว่า คะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวม และเมื่อแยกวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตามภาคภูมิศาสตร์

1.1.2 ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบศักยภาพก่อนเรียน และหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ภาคภูมิศาสตร์	n	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t-test
		$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
ภาคเหนือ	101	203.37	12.25	209.63	14.11	4.20*
ภาคใต้	102	200.85	19.72	208.96	15.85	4.05*
ภาคตะวันออก เฉียงเหนือ	85	196.48	17.66	201.86	18.22	2.57*
ภาคกลาง	153	180.87	30.99	204.44	15.19	9.54*
รวม	441	193.65	24.63	206.18	15.97	10.70*

จากตารางที่ 3 แสดงว่าคะแนนการทดสอบศักยภาพหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง สูงกว่า คะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวม และเมื่อแยกวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตามภาคภูมิศาสตร์

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แยกตามองค์ประกอบหลัก

ภาคภูมิศาสตร์	องค์ประกอบ	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t-test
		$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
ภาคเหนือ	①	65.7	4.59	67.6	5.16	2.96*
	②	68.4	5.24	69.3	5.32	1.40
	③	69.6	7.05	71.2	7.08	1.55
ภาคใต้	①	65.2	7.16	67.5	6.81	3.11*
	②	66.8	7.22	69.7	6.50	3.55*
	③	68.8	9.28	71.7	7.13	2.91*

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ภาคภูมิศาสตร์	องค์ประกอบ	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t-test
		$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
ภาคตะวันออก เชียงใหม่	①	62.9	5.87	62.7	7.66	-0.15
	②	64.4	8.01	65.3	6.50	0.77
	③	64.2	8.81	69.1	8.37	2.90*
ภาคกลาง	①	60.9	8.48	65.7	5.41	8.39*
	②	63.1	10.1	68.6	6.93	6.36*
	③	60.8	15.5	70.4	7.06	6.91*
รวม	①	63.4	8.55	66.2	6.02	7.69*
	②	65.4	8.47	68.6	6.57	6.97*
	③	65.4	12.2	70.7	7.30	7.83*

หมายเหตุ : ① ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต
 ② ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน
 ③ ลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกับในสังคม

จากตารางที่ 4 แสดงว่าคะแนนการทดสอบศักยภาพทั้ง 3 องค์ประกอบหลักของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลอง หลังเรียน สูงกว่า คะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวม และเมื่อแยกวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตามภาคภูมิศาสตร์ ยกเว้นองค์ประกอบที่ 2 และ 3 ภาคเหนือและองค์ประกอบที่ 1 และ 2 ภาคตะวันออก เชียงใหม่

1.2 ผลการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนระหว่างการทดลอง

ผลการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนระหว่างการทดลองใช้แผนการสอน และ ภายหลังการทดลองโดยครูผู้สอน จำแนกตามระดับชั้นและรายวิชา ปรากฏผลดังตารางที่ 5-8 ดังนี้

1.2.1 ระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 5 คำร้อยละของครูผู้สอนที่ประเมินศักยภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 ระหว่างการทดลองใช้แผนการสอน

วิชา/กลุ่มวิชา(๓)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
● ทักษะ									
ภาษาไทย (๑)	100	88.9	100	88.9	100	66.7	55.6	88.9	77.8
คณิตศาสตร์ (10)	70.0	80.0	70.0	30.0	70.0	10.0	50.0	50.0	20.0
● ประสานการณ์พิเศษ									
ภาษาอังกฤษ (10)	70.0	40.0	60.0	40.0	80.0	60.0	50.0	80.0	60.0
● สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (11)	81.8	72.7	81.8	63.6	90.9	36.4	63.6	72.7	63.6
● สร้างเสริมลักษณะนิสัย (12)	75.0	66.7	75.0	72.7	83.3	50.0	66.7	66.7	66.7
● การงานพื้นฐานอาชีพ (14)	35.7	42.9	35.7	57.1	85.7	28.6	21.4	50.0	35.7

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 5 แสดงว่าครูผู้สอนเกือบทุกวิชาวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนในระหว่างการทดลอง ว่าผ่านเกณฑ์ในทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้(ยกเว้นคณิตศาสตร์)เป็นอันดับหนึ่ง นั่นคือนักเรียนมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไปมีทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมินจำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ที่เห็นว่านักเรียนมีศักยภาพแต่ละทักษะผ่านเกณฑ์เรียงตามลำดับ(3 อันดับแรก) มีดังนี้

◆ กลุ่มทักษะ

◆ ภาษาไทย ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร

◆ คณิตศาสตร์ ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม รองลงไปคือ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา และทักษะการจัดการ

◆ **กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ)**

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการเรียนรู้

◆ **กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต(สปช.)**

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร

◆ **กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย(สสน.)**

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร

◆ **กลุ่มการทำงานพื้นฐานและอาชีพ(กพอ.)**

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

ภายหลังการทดลอง ครูผู้สอนได้ประเมินสรุประดับการเกิดศักยภาพของนักเรียนในทักษะทั้ง 9 ผลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 6 คำร้อยละของครูผู้สอนที่ประเมินการเกิดศักยภาพในระดับมากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภายหลังการทดลอง

วิชา/กลุ่มวิชา(น)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• ทักษะ									
ภาษาไทย (13)	76.9	53.8	<u>92.3</u>	53.8	76.9	41.7	23.1	30.8	46.2
คณิตศาสตร์ (12)	<u>75.0</u>	66.7	<u>75.0</u>	41.7	<u>75.0</u>	33.3	41.7	33.3	33.3
• ประสบการณ์พิเศษ									
ภาษาอังกฤษ (11)	54.5	36.4	<u>100</u>	54.5	81.8	36.4	54.5	63.6	54.5
• สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (13)	69.2	46.2	<u>84.6</u>	30.8	69.2	15.4	46.2	30.8	23.1
• สร้างเสริมลักษณะนิสัย (12)	72.7	63.6	54.5	36.4	<u>100</u>	45.5	45.5	63.6	27.3
• การงานพื้นฐานอาชีพ (16)	31.3	26.7	40.0	62.5	<u>80.0</u>	37.5	37.5	56.3	50.0

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 6 แสดงว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่(มากกว่าร้อยละ 50)ประเมินว่านักเรียนมีศักยภาพในระดับมากในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร(ยกเว้นกลุ่มวิชา กพอ.) ทักษะการเรียนรู้(ยกเว้นกลุ่มวิชา กพอ.) ตามลำดับ และศักยภาพที่นักเรียนยังมีในระดับน้อย ได้แก่ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ทักษะการคิด และทักษะการจัดการ ตามลำดับ

1.2.2 ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 7 ค่าร้อยละของครูผู้สอนที่ประเมินศักยภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ระหว่างการทดลองใช้แผนการสอน

วิชา/กลุ่มวิชา(น)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• ภาษาไทย (9)	77.8	55.6	66.7	55.6	88.9	33.3	44.4	44.4	44.4
• คณิตศาสตร์ (9)	55.6	66.7	88.9	66.7	77.8	33.3	66.7	88.9	88.9
• วิทยาศาสตร์ (11)	54.5	54.5	54.5	54.5	100	18.2	45.5	45.5	54.5
• ภาษาอังกฤษ (7)	100	71.4	71.4	42.9	100	42.9	28.6	57.1	57.1
• สังคมศึกษา (12)	66.7	66.7	83.3	66.7	66.7	25.0	58.3	50.0	75.0
• พระพุทธศาสนา (9)	88.9	55.6	77.8	66.7	66.7	44.4	55.6	88.9	44.4
• พลานามัย (11)	63.6	36.4	54.5	36.4	72.7	45.5	36.4	81.8	45.5
• ศิลปศึกษา (9)	55.6	66.7	44.4	66.7	100	44.4	33.3	77.8	44.4
• การงาน (7)	57.1	85.7	57.1	42.9	85.7	14.3	28.6	28.6	42.9

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 7 แสดงว่าครูผู้สอน 5 วิชา/กลุ่มวิชา(ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ศิลปศึกษา และการงาน) วัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนในระหว่างการทดลองว่าผ่านเกณฑ์ในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอันดับหนึ่ง นั่นคือนักเรียนมากกว่าร้อยละ

80. ขึ้นไปมีทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และครูผู้สอน 3 วิชา/กลุ่มวิชา(คณิตศาสตร์ พระพุทธศาสนา และพลานามัย) วัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนว่าผ่านเกณฑ์ในด้าน ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองเป็นอันดับหนึ่ง และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมิน จำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ที่เห็นว่านักเรียนมีศักยภาพแต่ละทักษะผ่านเกณฑ์เรียงตาม ลำดับ(3 อันดับแรก) มีดังนี้

◆ ภาษาไทย

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการ เรียน ทักษะการสื่อสาร

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

◆ คณิตศาสตร์

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการสื่อสาร การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

◆ วิทยาศาสตร์

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะ การเรียน ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการจัดการ และการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

◆ ภาษาอังกฤษ

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะ การเรียน ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านการควบคุม ตนเองได้

◆ สังคมศึกษา

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านความขยันอดทน ประหยัดและอดออม

◆ พระพุทธศาสนา

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการสื่อสาร

◆ พละนามัย

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านทักษะการคิด ทักษะการจัดการ การควบคุมตนเองได้

◆ ศิลปะศึกษา

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการคิด และทักษะการจัดการ

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านการควบคุมตนเองได้

◆ การงาน

ศักยภาพที่นักเรียนผ่านเกณฑ์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการสื่อสาร

และครูบางคนเห็นว่านักเรียนยังไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุดในด้านความขยันอดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

ภายหลังการทดลอง ครูผู้สอนได้ประเมินสรุประดับการเกิดศักยภาพของนักเรียนในทักษะทั้ง 9 ผลปรากฏดังนี้

ตารางที่ 8 ค่าร้อยละของครูผู้สอนที่ประเมินการเกิดศักยภาพในระดับมาก
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภายหลังการทดลอง

วิชา/กลุ่มวิชา(ก)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• ภาษาไทย (11)	45.5	45.5	<u>54.5</u>	9.1	<u>54.5</u>	9.1	45.5	<u>54.5</u>	36.4
• คณิตศาสตร์ (9)	55.6	44.4	22.2	33.3	<u>66.7</u>	44.4	44.4	55.6	33.3
• วิทยาศาสตร์ (12)	16.7	8.3	33.3	33.3	<u>72.7</u>	33.3	16.7	16.7	50.0
• ภาษาอังกฤษ (9)	77.8	55.6	<u>88.9</u>	55.6	66.7	22.2	44.4	44.4	44.4
• สังคมศึกษา (17)	52.9	35.3	<u>58.8</u>	23.5	<u>58.8</u>	23.5	47.1	47.1	47.1
• พระพุทธศาสนา (11)	<u>54.5</u>	27.3	<u>54.5</u>	27.3	36.4	27.3	30.0	18.2	9.1
• พละงาน (18)	44.4	38.9	27.8	47.1	<u>77.8</u>	33.3	38.9	61.1	38.9
• ศิลปศึกษา (11)	36.4	54.5	45.5	36.4	<u>81.8</u>	27.3	36.4	27.3	27.3
• การงาน (12)	<u>58.3</u>	41.7	45.5	66.7	<u>58.3</u>	16.7	33.3	50.0	50.0

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 8 แสดงว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่(มากกว่าร้อยละ 50)ประเมินว่านักเรียนมีศักยภาพในระดับมากในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (ยกเว้นวิชาพระพุทธศาสนา) และครูผู้สอนทุกวิชาเห็นว่าศักยภาพที่นักเรียนยังมีในระดับน้อย ได้แก่ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ รองลงไปครูเกือบทุกวิชาเห็นว่าศักยภาพที่นักเรียนยังมีในระดับน้อย ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา(ยกเว้นวิชาวิทยาศาสตร์ และการงาน) ทักษะการจัดการ(ยกเว้นวิชาภาษาอังกฤษและการงาน) ทักษะการคิด(ยกเว้นวิชาภาษาอังกฤษและศิลปศึกษา) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมการสอน กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน วิธีการวัดและประเมินผล องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา ตลอดจนสภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน และข้อเสนอแนะ

2.1 พฤติกรรมการสอนของครู และวิธีการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน

2.1.1 พฤติกรรมการสอนของครู

ผลจากการวิเคราะห์แผนการสอนและสอบถามครูผู้สอน พบว่า พฤติกรรมการสอนของครูที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ปรากฏผลดังตารางที่ 9-10 ดังนี้

1) ระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 9 ค่าร้อยละของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรม
การสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพในระดับมาก

วิชา/กลุ่มวิชา(ค)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
● ทักษะ									
ภาษาไทย (13)	76.9	61.5	84.6	38.5	75.0	38.5	38.5	38.5	38.5
คณิตศาสตร์ (12)	91.7	66.7	66.7	25.0	66.7	41.7	41.7	41.7	41.7
● ประสพการณ์พิเศษ									
ภาษาอังกฤษ (11)	81.8	72.7	63.6	54.5	90.9	27.3	63.6	72.7	54.5
● สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (13)	84.6	53.8	92.3	23.1	92.3	16.7	53.8	30.8	23.1
● สร้างเสริมลักษณะนิสัย (12)	72.7	72.7	63.6	36.4	90.9	45.5	36.4	72.7	27.3
● การงานพื้นฐานอาชีพ (16)	56.3	37.5	50.0	62.5	81.3	50.0	31.3	50.0	31.3

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 9 แสดงว่าครูผู้สอนเกือบทุกวิชา มีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนา ศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง(ยกเว้นวิชาภาษาไทยและ คณิตศาสตร์) และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมินจำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา พบว่า

ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ในระดับมาก เรียงตามลำดับ (3 อันดับแรก) ดังนี้

◆ **กลุ่มทักษะ**

◆ **ภาษาไทย** ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

◆ **คณิตศาสตร์** ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

◆ **กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ)**

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

◆ **กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต(สปช.)**

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้

◆ **กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย(สสน.)**

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

◆ **กลุ่มการทำงานพื้นฐานและอาชีพ(กพอ.)**

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ ทักษะการเรียนรู้

ซึ่งแต่ละด้านมีประเด็นย่อยๆที่เน้นการฝึก เรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้

1. **ทักษะการเรียนรู้** ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ รวบรวมข้อมูลจากการฟัง อ่าน สังเกต ถาม(15) รู้แหล่งข้อมูล(9) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน(8) สนุกกับการเรียน/ชอบเรียน(8) การประเมินผลการเรียนรู้ตนเอง(6) กล้าแสดงออก(4) การวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากบัตรคำ(1)

2. **ทักษะการคิด** ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ คิดอย่างมีเหตุผล(16) กล้าแสดงความคิดเห็น(9) คิดสร้างสรรค์/จินตนาการได้(7) คิดหลากหลาย(4) คิดอย่างมีวิจารณญาณ/คิดวิเคราะห์(4) ร่วมคิด(3) คิดคล่อง คิดลึกซึ้ง(2) วิจารณ์การทำงานของเพื่อน(2) คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดกว้าง(1) คิดขยายข้อความได้(1)

3. ทักษะการสื่อสาร ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ การส่งสาร โดย การพูด พูดบรรยาย อธิบาย สรุป เล่าเรื่องได้ความหมาย ตั้งคำถามได้ชัดเจน นำเสนอเรื่องราว รายงานได้ชัดเจนและถูกต้องตามลำดับขั้นตอน(11) การเขียน เขียนเล่าเรื่อง ย่อความ สรุปความ รายงาน ตอบคำถามต่างๆ ได้ถูกต้องตามหลักภาษาและได้ความหมายชัดเจน เขียนลำดับเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง(1) ลำดับขั้นตอนได้ถูกต้อง(1) การรับสาร โดยการฟัง ฟังข้อมูลเรื่องราวแล้วสามารถลำดับเรื่องราวได้ ตอบคำถามได้(6) กล้าแสดงออก(6) อธิบายได้ชัดเจน/สื่อความหมายได้(4) สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนได้ดี(3) การอ่าน อ่านข้อความเรื่องราวแล้วเข้าใจ สามารถสรุปใจความสำคัญ เก็บรายละเอียดได้ครบ(2) เลือกใช้วิธีสื่อสารได้เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องราวในแต่ละสภาพเงื่อนไขได้ การแนะนำผู้อื่น(2) การถามตอบ(2) การรายงาน(2)

4. ทักษะการจัดการ ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ การวางแผน(13) แบ่งงานกันทำ/มอบหมายงานในกลุ่ม(9) ปฏิบัติงานตามแผน(6) ประเมินผลและสรุปผลงาน กำหนดปัญหา/ความจำเป็น(2) เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม(2) ปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์(2) เห็นผลงานชัดเจน(1) อธิบายโดยแสดงท่าทางสอนเพื่อนได้(1) สรุปผลการดำเนินการ(1) มีวิสัยทัศน์(1)

5. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ มีกระบวนการทำงานกลุ่ม ได้ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมใจในการทำงาน/ร่วมมือทำงาน(32) แบ่งงานกัน/กระจายงาน(9) ช่วยเหลือกันทำงาน(8) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน(6) ผลงานทำเสร็จตามมอบหมาย(3) ตั้งใจทำงาน/กระตือรือร้น(2) อธิบายชัดเจนในกลุ่ม(2) การยอมรับเพื่อนในกลุ่ม(2) กล้าแสดงออก/เชื่อมั่นในตนเอง(1)

6. ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ มุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน(6) อดทนทำงาน(6) ตั้งใจทำงาน(3) ช่วยงานกิจกรรมนักเรียน(2) รู้จักใช้จ่าย(2) อดกลั้นไม่ได้ตอบต่อคำวิจารณ์ในทางลบ(1) ทำงานตามที่มอบหมายได้สำเร็จ(1) แบ่งกลุ่มจัดกลุ่มกันทำงาน(1)

7. การควบคุมตนเองได้ ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง(9) มีสติบังคับตนเอง(6) รู้จักตนเอง(4) รับรู้ตนเอง(2) เป็นผู้นำกลุ่ม(2) กล้าแสดงออก(2) ปรับตนเองได้(1) แสดงบทบาททางสังคมได้เหมาะสม(1) พุดจาสุภาพ(1) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น(1)

8. ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ มีความรับผิดชอบ(11) มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทกับงานที่ทำจนสำเร็จ(9) ตรงต่อเวลา(6) รู้หน้าที่ของตน(5) แบ่งงานกันทำ(5) มีการแสดงออก(5) ตั้งใจทำงาน(3) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่คณะ เคารพกติกาสังคม(2) การแบ่งกลุ่ม/จัดกลุ่มทำงานและเป็นผู้นำกลุ่ม(2) ยอมรับผลการกระทำของตน(1) แสวงหาความรู้ใหม่ที่เกิดประโยชน์ต่อการทำงาน (1) การปฏิบัติงาน(1) การแนะนำผู้อื่น(1) ชมเชยผู้อื่น มีวิสัยทัศน์ และมีผลงานดี(1)

9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ประเด็นย่อยๆที่เน้น ได้แก่ ให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้อื่น(5) ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม(4) ตั้งใจทำงาน/มุ่งมั่นในการทำงาน(4) ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนางาน(3) มีเจตคติดีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน(3) เต็มใจ ยอมรับแก้ไขผลงานตนเองใหม่อีกครั้งเพื่อให้ดีกว่าเก่า(2) ช่วยอธิบายให้เพื่อน(2) รู้จักแบ่งปันสิ่งของต่างๆแก่ผู้อื่น(1) ทำงานโดยคาดหวังให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด(1) มุ่งทำงานส่วนรวมให้บังเกิดผลดี(1) ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาแก่ส่วนรวม(1) ไม่เห็นแก่ตัว(1)

2) ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 10 คำร้อยละของครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีพฤติกรรม
การสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ ในระดับมาก

วิชา/กลุ่มวิชา(ก)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• ภาษาไทย (9)	54.5	54.5	54.5	18.2	54.5	18.2	27.3	<u>63.6</u>	36.4
• คณิตศาสตร์ (9)	66.7	75.0	55.6	33.3	55.6	22.2	33.3	<u>77.8</u>	33.3
• วิทยาศาสตร์ (11)	44.7	50.0	<u>66.7</u>	50.0	<u>66.7</u>	41.7	25.0	25.0	41.7
• ภาษาอังกฤษ (7)	44.4	55.6	<u>77.8</u>	44.4	<u>77.8</u>	22.2	22.2	44.4	66.7
• สังคมศึกษา (12)	52.9	23.5	58.8	47.1	58.8	31.3	52.9	52.9	<u>64.7</u>
• พระพุทธศาสนา (9)	36.4	18.2	<u>63.6</u>	27.3	54.5	20.0	18.2	36.4	18.2
• พลานามัย (11)	50.0	22.2	22.2	50.0	<u>77.8</u>	29.4	35.3	58.8	44.4
• ศิลปศึกษา (9)	54.5	72.2	63.6	45.5	<u>90.9</u>	54.5	45.5	27.3	45.5
• การงาน (7)	50.0	16.7	58.3	45.5	<u>75.0</u>	41.7	25.0	58.3	41.7

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเขียน 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความขยัน สอดทน ประหยัดและอดออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 10 แสดงว่าครูผู้สอน 5 วิชา/กลุ่มวิชามีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ พละนามัย ศิลปศึกษา และการงาน ส่วนครูผู้สอนวิชาภาษาไทย และคณิตศาสตร์มีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมินจำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา พบว่าครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ในระดับมาก เรียงตามลำดับ(3 อันดับแรก) ดังนี้

◆ ภาษาไทย

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร

◆ คณิตศาสตร์

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้

◆ วิทยาศาสตร์

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการจัดการ

◆ ภาษาอังกฤษ

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

◆ สังคมศึกษา

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร

◆ พระพุทธศาสนา

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

◆ พละนามัย

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการจัดการ

◆ ศิลปศึกษา

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการคิด
ทักษะการสื่อสาร

◆ การงาน

ศักยภาพที่เน้นในระดับมาก ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการ
สื่อสาร ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

ซึ่งแต่ละด้านมีประเด็นย่อยๆ ที่เน้นการฝึก เรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้

1. ทักษะการเขียน ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น ได้แก่ ให้นักเรียนรู้แหล่งข้อมูล/
ค้นคว้าหาข้อมูล(23) รวบรวมข้อมูลจากการฟัง อ่าน สังเกต และถาม(14) มีความ
กระตือรือร้นสนใจเรียน(11) มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน/ตั้งใจ(9) การวิเคราะห์
(4) สนุก ชอบเรียน(2) การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง(1) การสรุปความรู้(1) การ
ถาม-ตอบ(1)

2. ทักษะการคิด ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น ได้แก่ คิดอย่างมีเหตุผล/ได้แย้ง
อย่างมีเหตุผล(16) คิดหลากหลาย(12) คิดสร้างสรรค์(10) คิดถูกทางคิดอย่างมีวิจารณ์-
ญาณ/คิดวิเคราะห์(3) แสดงความคิดเห็น(3) รู้จักแยกแยะ(2) คิดกว้าง(1) คิดอภิปราย
ในกลุ่ม(1) ชอบคิด-ชอบทำ(1) กล้าคิด(1) คิดสรุปได้(1)

3. ทักษะการสื่อสาร ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น ได้แก่ การส่งสารโดยการพูด
พูดบรรยาย อธิบาย สรุป เล่าเรื่องได้ความหมาย ตั้งคำถามได้ชัดเจน การนำเสนอเรื่องราว
รายงานได้ชัดเจนและถูกต้องตามลำดับขั้นตอน(18) การนำเสนองานกลุ่ม/สรุป(8) ชักถาม
ในสิ่งที่ไม่เข้าใจ/เนื้อหา(7) การเขียน เล่าเรื่อง ย่อความ สรุปความ รายงาน ตอบคำถาม
ต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามหลักภาษาและได้ความหมายชัดเจน เขียนลำดับเรื่องราวเหตุการณ์
ต่าง ๆ ได้ถูกต้องเข้าใจ(5) เขียน บันทึกแผนการทำงาน(1) ลำดับเรื่องราวข้อมูลได้ สรุป
ความรู้(1) การรับสารโดยการฟังข้อมูลเรื่องราวแล้วสามารถลำดับเรื่องราวได้ ตอบคำถาม
ได้/มีมารยาทในการฟัง(3) การอ่าน อ่านข้อความเรื่องราวแล้วเข้าใจ สามารถสรุปใจความ
สำคัญ เก็บรายละเอียดได้ครบ(2) พูดตอบ-ถามมากขึ้น(2) และเลือกใช้วิธีสื่อสารได้
เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องราวในแต่ละสภาพเงื่อนไขได้(3) สามารถสื่อความหมายได้(3)
สามารถพูดและฟังได้เข้าใจดีขึ้น(1)

9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น ได้แก่ ช่วยเหลือกัน/แสดงความเอื้อเฟื้อ(9) ช่วยเหลือทำงานเพื่อส่วนรวมและเพื่อคนที่อ่อนแอกว่า (4) เสียสละ(4) ให้คำแนะนำที่ดีที่ถูกแก่ผู้อื่น แนะนำเพื่อนได้/ดูแลทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม(2) มุ่งมั่นในการทำงาน(2) ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนางาน(1) รู้จักแบ่งปันสิ่งของต่างๆ แก่ผู้อื่น(1) เต็มใจ ยอมรับแก้ไขผลงานของตนเองใหม่อีกครั้งเพื่อให้ดีกว่าเก่า(1) ทำงานโดยคาดหวังให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด(1) มุ่งมั่นพัฒนางาน(1) ดิชมผลงานและแก้ไขร่วมกัน(1)

2.1.2 กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพ

การวิเคราะห์กิจกรรมที่ครูนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนครั้งนี้ ปรากฏผลดังตารางที่ 11-12 ดังนี้

1) ระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 11 คำร้อยละของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ใช้กิจกรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพทั้ง 9

กิจกรรมที่ใช้	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• การค้นคว้า	50.0	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2	-	-	-
• กระบวนการกลุ่ม	17.9	21.8	15.4	26.7	25.9	32.0	48.7	33.3	52.6
• บทบาทสมมติ	2.6	3.8	2.6	1.2	1.2	1.2	3.8	3.8	1.2
• การนำเสนอ/รายงาน	-	2.6	24.4	1.2	2.6	-	-	-	-
• การอภิปราย	6.4	7.7	19.2	1.2	1.2	1.2	6.4	1.2	1.2
• เกม-เพลง-นิทาน	1.2	5.1	2.6	1.2	2.6	1.2	-	1.2	1.2
• การสนทนาซักถาม	14.1	33.3	26.9	6.4	5.1	5.1	9.0	9.0	10.3
• กิจกรรมพิเศษ	-	1.2	-	-	-	-	-	2.6	2.6
• การได้รางวัล	-	-	-	-	-	-	1.2	-	-
• การมอบหมายงาน	2.6	2.6	6.4	-	2.6	19.2	16.7	35.9	6.4
• การทดลอง	-	1.2	-	1.2	-	-	-	-	-
• การสาธิต	2.6	-	2.6	-	-	-	-	-	-
• ทัศนตัวอย่าง	-	1.2	-	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ: 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความซื่อสัตย์ ประหยัดและอดทน

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 11 แสดงว่ากิจกรรมที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม ใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา การควบคุมตนเองได้ และความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ตามลำดับ ใช้การค้นคว้า พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการเขียนมากที่สุด ใช้การมอบหมายงาน พัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง และใช้การสนทนาซักถาม พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการคิดและทักษะการสื่อสารมากที่สุด

2) ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 12 คำร้อยละของครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้กิจกรรม เพื่อพัฒนา ศักยภาพทั้ง 9

กิจกรรมที่ใช้	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• การค้นคว้า	54.5	10.9	-	-	3.6	0.9	0.9	0.9	-
• กระบวนการกลุ่ม	9.1	21.8	18.2	69.1	87.3	20.9	36.4	29.1	46.4
• บทบาทสมมติ	-	-	1.8	-	-	1.8	5.4	0.9	0.9
• การนำเสนอ/รายงาน	2.7	4.5	32.7	-	-	-	-	0.9	0.9
• การอภิปราย	4.5	20.9	17.3	1.8	3.6	4.5	3.6	-	2.7
• เกม-เพลง-นิทาน	3.6	1.8	-	1.8	0.9	-	-	-	-
• การสนทนาซักถาม	1.8	6.4	12.7	0.9	-	-	-	-	-
• กิจกรรมพิเศษ	0.9	-	0.9	0.9	0.9	-	-	0.9	0.9
• ศึกษาเอกสารที่	0.9	-	-	-	-	0.9	-	0.9	-
• การมอบหมายงาน	0.9	11.8	0.9	7.3	1.8	39.1	10.9	41.8	5.4
• การทดลอง	1.8	1.8	4.5	0.9	2.7	-	-	-	-
• การสาธิต	1.8	2.7	9.1	-	-	0.9	-	-	-
• กรณีตัวอย่าง	-	-	-	-	-	1.8	-	-	0.9

หมายเหตุ : 1 - ทักษะการเรียนรู้ 2 - ทักษะการคิด 3 - ทักษะการสื่อสาร

4 - ทักษะการจัดการ 5 - การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 - ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

7 - การควบคุมตนเองได้ 8 - ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 - การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 12 แสดงว่ากิจกรรมที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม ใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา การควบคุมตนเองได้ และ ทักษะการคิด ตามลำดับ ใช้การค้นคว้า พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการเรียนรู้มากที่สุด ใช้การมอบหมายงาน พัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ความขยันอดทน ประหยัดและอดออม และใช้การนำเสนอ/รายงาน พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการสื่อสารมากที่สุด

2.1.3 วิธีการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน

ในการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน พบว่า ครูผู้สอนมีวิธีการวัดเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย จำแนกตามรายวิชา ปรากฏผลดังตารางที่ 13-14 ดังนี้

1) ระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 13 ค่าร้อยละของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ใช้เทคนิควิธีการวัดศักยภาพทั้ง 9 ของนักเรียน

เทคนิควิธีที่ใช้วัด	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• การตรวจผลงาน	38.5	29.5	25.6	25.6	21.8	38.5	23.1	28.2	12.8
• การสังเกต	<u>50.0</u>	<u>50.0</u>	<u>67.9</u>	<u>69.2</u>	<u>83.3</u>	<u>53.8</u>	<u>46.1</u>	<u>74.4</u>	<u>76.9</u>
• การสอบถาม	16.7	29.5	11.5	9.0	5.1	6.4	18.0	5.1	9.0
• การทดสอบ	17.9	7.7	1.3	1.3	-	1.3	1.3	3.8	1.3
• บันทึกพฤติกรรม	12.8	2.6	-	5.1	12.8	5.1	5.1	3.8	1.3
• ประเมินตนเอง	-	-	2.6	-	-	-	3.8	1.3	-

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 13 แสดงว่าเทคนิควิธีที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการวัดศักยภาพมากที่สุด ได้แก่ การสังเกต ใช้ในการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน รองลงไปอันดับ 2 คือ การตรวจผลงาน อันดับ 3 คือ การสอบถาม (ยกเว้น ทักษะการเรียนรู้ที่ครูใช้การทดสอบ และ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ใช้การบันทึกพฤติกรรม เป็นอันดับ 3)

2) ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 14 คำร้อยละของครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้เทคนิค
วิธีการวัดศัทยภาพทั้ง 9 ของนักเรียน

เทคนิควิธีที่ใช้วัด	1	2	3	4	5	6	7	8	9
• การตรวจผลงาน	20.9	22.7	21.8	8.2	10.0	9.1	10.0	20.9	11.8
• การสังเกต	<u>50.9</u>	<u>43.6</u>	<u>52.7</u>	<u>68.2</u>	<u>71.8</u>	<u>52.7</u>	<u>61.8</u>	<u>44.5</u>	<u>56.4</u>
• การสอบถาม	4.5	23.6	7.3	4.5	10.0	9.1	3.6	4.5	8.2
• การทดสอบ	21.8	9.1	7.3	3.6	2.7	5.4	3.6	1.8	4.5
• บันทึกพฤติกรรม	9.1	4.5	5.4	13.6	8.2	9.1	10.0	9.1	15.4
• ประเมินตนเอง	1.8	-	-	-	-	2.7	0.9	-	-

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความขยัน อดทน ประหยัดและออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 14 แสดงว่าเทคนิควิธีที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการวัดศัทยภาพมากที่สุด ได้แก่ การสังเกต ใช้ในการพัฒนาศัทยภาพทั้ง 9 ด้าน รองลงไปอันดับ 2 คือ การตรวจผลงาน(ยกเว้นทักษะการเรียนรู้ที่ครูใช้การทดสอบ ทักษะการคิดครูใช้การสอบถาม และทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนาครูใช้การบันทึกพฤติกรรมเป็นอันดับ 2) อันดับ 3 คือ การสอบถาม (ยกเว้นทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนาที่ครูใช้การตรวจผลงาน ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองครูใช้การบันทึกพฤติกรรม เป็นอันดับ 3)

2.2 องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศัทยภาพ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศัทยภาพ จากการสอบถามครูผู้สอน ปรากฏผลดังตารางที่ 15-16 ดังนี้

2.2.1 ระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 15 ค่าร้อยละของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความคิดเห็น
ต่อองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ

วิชา/กลุ่มวิชา(ก)	แผน การ สอน	กิจกรรม	สื่อ อุปกรณ์	การ วัดผล	อื่นๆ*	หมายเหตุ * หมายถึง
• ทักษะ ภาษาไทย (13)	76.9	<u>92.3</u>	76.9	84.6	53.8	- ครูต้องติดตามอย่างใกล้ชิด - การสนับสนุนจากทุกฝ่าย - การเป็นแบบอย่างที่ดี
คณิตศาสตร์ (12)	75.0	<u>91.7</u>	75.0	66.7	41.7	- การเตรียมการสอนของครู - การสนับสนุนจากทุกฝ่าย - ความพร้อมของสถาน ศึกษา
• ประสิทธิภาพพิเศษ ภาษาอังกฤษ (11)	90.9	<u>100</u>	90.9	90.9	63.6	- ตัวนักเรียน และครู - การสนับสนุนจากทุกฝ่าย - คำแนะนำจากผู้บริหาร
• สร้างเสริมประสบ- การณ์ชีวิต (13)	69.2	<u>100</u>	76.9	76.9	15.4	- ครูต้องติดตามอย่างใกล้ชิด - นักเรียน ชุมชนต้องให้ ความร่วมมือ
• สร้างเสริม อัจฉริยะนิสัย (12)	90.9	<u>100</u>	81.8	81.8	27.3	- เทคนิคของแต่ละบุคคล - การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
• การงาน พื้นฐานอาชีพ (16)	75.0	<u>100</u>	81.3	81.3	25.0	- ชุมชนต้องให้ความร่วมมือ

จากตารางที่ 15 แสดงว่าครูผู้สอนทุกวิชาส่วนใหญ่(ร้อยละ 90 ขึ้นไป) เห็นว่า
กิจกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน รองลงไปคือ สื่อ
อุปกรณ์ แผนการสอน การวัดและประเมินผล ตามลำดับ

2.2.2 ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 16 ค่าร้อยละของครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีความคิดเห็น
ต่อองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ

วิชา/กลุ่มวิชา(ต)	แผนการ สอน	กิจกรรม	สื่อ อุปกรณ์	การ วัดผล	อื่นๆ*	หมายเหตุ * หมายถึง
• ภาษาไทย (๙)	72.7	<u>100</u>	63.6	54.5	9.1	- งบประมาณ
• คณิตศาสตร์ (๙)	99.9	<u>100</u>	100	99.9	33.3	- ครูผู้สอน - ความรู้พื้นฐานของนักเรียน - แหล่งวิทยาการต่างๆ
• วิทยาศาสตร์ (11)	83.3	<u>100</u>	91.7	83.3	33.3	- ความพร้อมของนักเรียน - การให้นักเรียนปฏิบัติจริง - ครูผู้สอน
• ภาษาอังกฤษ (7)	77.8	<u>99.9</u>	77.8	66.7	44.4	- เวลาในการสอน - ความสนใจ ความสามารถ ของนักเรียน
• สังคมศึกษา (12)	82.4	<u>100</u>	82.4	82.4	52.9	- เวลา และงบประมาณ - การให้นักเรียนปฏิบัติจริง - สิ่งแวดล้อมของนักเรียน - ความรู้พื้นฐานของนักเรียน
• พระพุทธศาสนา (๙)	54.5	<u>90.9</u>	63.6	54.5	27.3	- เวลาในการสอน
• พุทธนามิก (11)	77.8	<u>88.9</u>	66.7	66.7	11.1	- การให้นักเรียนปฏิบัติจริง
• ศิลปศึกษา (๙)	90.9	<u>100</u>	90.9	90.9	63.6	- แหล่งข้อมูล - ความตั้งใจจริง - เวลาในการสอน - การให้นักเรียนปฏิบัติจริง - ความรู้พื้นฐานของนักเรียน
• การงาน (7)	75.0	<u>100</u>	75.0	66.7	16.7	- ความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง - ครูผู้สอน - ความรู้พื้นฐานของนักเรียน

จากตารางที่ 16 แสดงว่าครูผู้สอนทุกวิชาส่วนใหญ่(ร้อยละ 88 ขึ้นไป) เห็นว่า
กิจกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน รองลงไปคือ สื่อ
อุปกรณ์ แผนการสอน การวัดและประเมินผล ตามลำดับ

และจากการสอบถามครูผู้สอนเกี่ยวกับการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครั้งนี้ พบว่ามีทั้งจุดเด่น และปัญหาในการสอน ดังนี้คือ

จุดเด่นของการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ มีดังนี้

1. เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (22)
2. นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น และมีความคิดสร้างสรรค์ (16)
3. นักเรียนรู้จักการรวมกลุ่ม มีลักษณะเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบมากขึ้น ร่วมมือกันทำงาน (14)
4. นักเรียนเกิดทักษะทั้ง 9 ด้านอย่างแท้จริง (10)
5. นักเรียนสามารถนำทักษะต่าง ๆ ไปใช้ในการแก้ปัญหาทั้งของตนเองและผู้อื่นได้ (8)
6. ครูและนักเรียนมีความสุขในกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่มีความเครียดในการเรียน (7)
7. ใช้สื่อ และ กิจกรรมที่หลากหลายประเภท (6)
8. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (3)
9. มุ่งเน้นความรู้ ความคิด และการปฏิบัติจริง (3)

สภาพปัญหาที่พบ จำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ดังนี้

◆ กลุ่มทักษะ

◆ ภาษาไทย (ครูผู้สอน 9 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมการเรียนการสอนกำหนดไว้มากเกินไป (9)
- ครูและนักเรียนไม่มีความพร้อม (3)
- ในการทำกิจกรรมจะใช้เวลามากในการจัดกลุ่ม (1)
- ไม่สามารถฝึกนักเรียนทุกคนให้ทำได้ทุกกิจกรรม (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่มีสื่อตามที่ระบุในแผนการสอน เช่น ม้วนเทป ใบงาน (4)

ด้านการวัดและประเมินผล

- ในแผนการสอนไม่มีแบบประเมินมาให้ (3)

◆ คณิตศาสตร์ (ครูผู้สอน 10 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนมากเกินไป เวลาในการจัดกิจกรรมไม่พอ (10)
- การใช้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพในช่วงแรกๆ จะมีปัญหาเพราะนักเรียนยังไม่คุ้นกับการเรียนแบบกลุ่ม (1)
- ได้รับแผนการสอนไม่ครบ และแผนที่ได้รับบางแผนพิมพ์ข้อความผิด (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- มีสื่อไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะการแบ่งงานกลุ่ม (3)

ด้านการวัดและประเมินผล

- การวัดและประเมินผลในบางแผน กำหนดวิธีการวัดไม่ชัดเจน (1)
- ไม่มีแบบวัดผลก่อน- หลังเรียน ซึ่งได้ระบุไว้ในแผน (1)

◆ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) (ครูผู้สอน 10 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมมากเกินไปไม่สามารถจัดได้ในเวลา (5)
- กิจกรรมมากเกินไป ไม่สามารถฝึกแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ (1)
- กิจกรรมบางแผนกำหนดขั้นตอนไม่ชัดเจน (1)
- ในการสอนช่วงแรกๆ ครูไม่ได้ใช้แผนการสอน เพราะส่งไม่ทันกำหนด(1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่มีสื่อที่กำหนดไว้ในแผนการสอน เช่น CD เพลง (1)
- การใช้ห้องปฏิบัติการไม่สะดวก (1)

ด้านการวัดและประเมินผล

- ไม่สามารถประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ (2)

◆ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (ครูผู้สอน 11 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมที่กำหนดไว้มากเกินไป ไม่สามารถจัดได้ทันในแผนที่กำหนด (10)
- สอนไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน เพราะครูมีภาระอื่นนอกเหนือจากงานสอน (2)
- ในการสอนระยะเริ่มต้นทำได้ช้ามากไม่สามารถสอนทันในแต่ละแผน และได้รับแผนการสอนช้าในช่วงแรก (2)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่สามารถหาสื่อตามที่ระบุได้ เพราะโรงเรียนไม่มี เช่น ลูกโลก (4)

ด้านการวัดและประเมินผล

- การวัดผลไม่เป็นไปตามที่กำหนด เพราะใช้เวลาไปในการจัดกิจกรรม และบางแผนไม่สามารถประเมินเป็นรายบุคคลได้ (2)
- บางแผนไม่ได้ระบุการวัดและประเมินผลไว้ (2)

◆ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (ครูผู้สอน 11 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมมากไปไม่สามารถจัดได้ตามแผน (8)
- ครูที่รับผิดชอบสอนไม่ถนัดในการสอน เช่น พลศึกษา วิชา (2)
- บางกิจกรรมที่กำหนดไว้ไม่สามารถจัดได้เพราะสภาพของโรงเรียน (1)
- กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนไม่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน จึงต้องปรับให้เหมาะสม (1)
- บางแผนในช่วงแรก ๆ สอนไม่ทัน (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- อุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรมกลุ่ม (2)
- ไม่มีสื่อที่ระบุในแผนการสอน เช่น วีดีโอ เทปเพลง (1)
- ห้องปฏิบัติการไม่มี (1)

ด้านการวัดและประเมินผล

- บางแผนไม่ได้ระบุวิธีการวัดและประเมินผล (1)
- แบบประเมินที่ระบุในแผนการสอนเน้นเนื้อหาของวิชาภาษาไทยมากเกินไป (1)

◆ กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (ครูผู้สอน 14 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมมากเกินไปทำให้สอนไม่ทันตามกำหนดเวลาในแผน โดยเฉพาะแผนที่ต้องลงปฏิบัติซึ่งต้องปฏิบัติกิจกรรมจนเสร็จ (11)
- กิจกรรมที่กำหนดในบางแผนการสอนไม่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนและโรงเรียน เพราะสภาพห้องเรียนคับเกินไปไม่เหมาะกับการจัดกลุ่ม (2)
- โรงเรียนมีโครงการและกิจกรรมมาก ทำให้ครูผู้สอนต้องใช้เวลาไปร่วมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการสอน (2)
- บางแผนต้องใช้เวลาในการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจโดยเฉพาะเกี่ยวกับการปฏิบัติ เพราะนักเรียนเรียนรู้ได้ช้า (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- มีไม่เพียงพอ บางอย่างจำเป็นต้องซื้อแต่นักเรียนมีฐานะยากจน (4)
- ไม่มีสื่อที่ระบุไว้ในแผนการสอน เช่น วีดีโอ ใบงาน (2)
- ไม่มีเครื่องมือ และพื้นที่ในการเกษตร (1)

2) ระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ 18 คำร้อยละของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มี
ความคิด เห็นต่อจุดที่ควรปรับปรุงในแผนการสอน

วิชา/กลุ่มวิชา(ก)	กิจกรรม	เวลา	สื่ออุปกรณ์	การวัดผล	ศักยภาพ*	หมายเหตุ * หมายถึงตารางลดแทรกศักยภาพต่อไปนี้เพิ่มเรียงตามลำดับ
• ภาษาไทย (9)	45.5	54.5	45.5	27.3	36.4	1 2 3 4 6 9
• คณิตศาสตร์ (9)	100	55.6	55.6	55.6	33.3	2 3 4
• วิทยาศาสตร์ (11)	50.0	50.0	25.0	33.3	-	-
• ภาษาอังกฤษ (7)	56.7	32.2	33.3	44.4	56.6	4 6 1 2 3 8 9
• สังคมศึกษา (12)	52.9	54.7	52.9	23.5	41.2	2 4 3 6 1 7 9
• พระพุทธศาสนา (9)	72.7	63.6	45.5	18.2	27.3	1 2 3 4 5 6 7 8 9
• พลานามัย (11)	50.0	50.0	50.0	22.2	27.8	2 4 1 3 9
• ศิลปศึกษา (9)	54.5	72.7	43.5	36.4	27.3	2 6 7 8 9
• การงาน (7)	83.3	66.7	75.0	25.0	33.3	4 2

หมายเหตุ : 1 = ทักษะการเรียนรู้ 2 = ทักษะการคิด 3 = ทักษะการสื่อสาร

4 = ทักษะการจัดการ 5 = การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 6 = ความซื่อสัตย์ ประหยัดและอดออม

7 = การควบคุมตนเองได้ 8 = ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง 9 = การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

จากตารางที่ 18 แสดงว่าครูผู้สอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ พระพุทธศาสนา พละอนามัย และการงาน เห็นว่า ควรปรับปรุงกิจกรรมในแผนการสอนมากที่สุด ส่วนครูผู้สอนภาษาไทย สังคมศึกษา และศิลปศึกษา ให้ปรับปรุงเรื่องเวลามากที่สุด ส่วนศักยภาพที่ให้เพิ่ม ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ ทักษะการเรียนรู้ ความขยัน อดทน ประหยัด และอดออม ตามลำดับ

และจากการสอบถามครูผู้สอนเกี่ยวกับการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครั้งนี้ พบว่ามีทั้งจุดเด่น และปัญหาในการสอน ดังนี้คือ

จุดเด่นของการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ มีดังนี้

1. นักเรียนมีทักษะพื้นฐานในการเรียน การทำงาน การอยู่ในสังคมเพิ่มขึ้น (44)
2. นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน (29)
3. นักเรียนกล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น และสนุกกับการเรียน (19)
4. นักเรียนสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (17)
5. นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง (5)
6. นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นที่ต้องการของสังคม (4)
7. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนหลาย ๆ ด้าน (3)
8. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถออกมา (3)
9. นักเรียนรู้จักปรับปรุงพัฒนาตนเอง (3)
10. มีจุดหมายในการพัฒนาที่แน่ชัด (1)

สภาพปัญหาที่พบ จำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ดังนี้

◆ ภาษาไทย (ครูผู้สอน 9 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนมากเกินไป (9)
- เวลาในการจัดกิจกรรมไม่เพียงพอ นักเรียนไม่สามารถซักถามได้ (2)
- เวลาไม่เพียงพอสำหรับการประเมินตนเองของนักเรียน (1)
- จัดกิจกรรมไม่ทันเพราะเด็กขาดความพร้อมต้องใช้เวลาในการอธิบายนาน (1)
- แผนการสอนนี้ดีแต่เหมาะสำหรับนักเรียนที่มีความพร้อมมากกว่า (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่มีสื่อตามที่ระบุไว้ในแผนการสอน เช่น สไลด์ วิดีโอ ใบงาน ใบความรู้ (7)

ด้านการวัดและประเมินผล

- การประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือให้นักเรียนประเมินตนเองทำไม่ได้ เพราะต้องใช้เวลานานมาก ไม่สามารถทำได้ครบ (3)
- ในแผนการสอนไม่ระบุวิธีการวัดผล และไม่มีแบบวัด (2)

◆ คณิตศาสตร์ (ครูผู้สอน 8 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมมีมากเกินไป (8)
- การสอนในระยะเริ่มต้นไม่เป็นไปตามแผน เพราะได้รับแผนการสอนช้า (3)
- นักเรียนไม่คุ้นเคยกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดกิจกรรม ทำให้ใช้เวลาและสอนไม่ทัน (1)
- เวลาไม่เพียงพอที่จะให้นักเรียนศึกษาจากใบงาน (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่มีสื่อ ที่ระบุไว้มาให้ เช่น ใบงาน ใบความรู้ และที่มิกมีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน (3)

ด้านการวัดและประเมินผล

- แบบวัดพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องการเน้นการพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้าน (2)

◆ วิทยาศาสตร์ (ครูผู้สอน 10 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมมากเกินไป เวลาไม่พอโดยเฉพาะการแบ่งกลุ่ม หรือการให้นักเรียนทำการทดลองหรือปฏิบัติงาน (7)
- ครูผู้สอนต้องไปร่วมกิจกรรมอื่นทำให้ไม่ได้สอนตามแผน (1)
- สภาพนักเรียนมีความพร้อมน้อยไม่สามารถปฏิบัติตามแผนได้ (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่มีสื่อที่กำหนดไว้ในแผนการสอน เช่น วิดีโอ ใบงาน ใบความรู้ (4)

- อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ที่โรงเรียนมีใช้ไม่เป็นไปตามทฤษฎีที่กำหนดไว้ เช่น การทดลองการใช้เลนส์ (1)

- ขาดแหล่งค้นคว้าข้อมูล (1)

ด้านการวัดและประเมินผล

- เวลาไม่พอในการประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคล (1)

◆ ภาษาอังกฤษ (ครูผู้สอน 9 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละแผนมากเกินไป (9)
- กิจกรรมที่ระบุไว้ยังไม่ช่วยเพิ่มการพัฒนาทักษะ (2)
- นักเรียนมีจุดอ่อนด้านภาษามาก และมีความพร้อมน้อย (2)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่มีสื่ออุปกรณ์ที่กำหนดไว้ในแผนการสอน เช่น เทปเพลง (1)
- ใบความรู้ที่แนบมากับแผนการสอนใช้ไม่ได้ เพราะใช้หนังสือไม่เหมือนกัน (1)

ด้านการวัดและประเมินผล

- ไม่ได้ใช้แบบประเมินที่กำหนดไว้ในแผนการสอนเพราะเวลาไม่พอ (1)

◆ สังคมศึกษา (ครูผู้สอน 11 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมมากเกินไป สอนตามทุกกิจกรรมไม่ทันตามเวลาที่กำหนด (9)
- ได้รับแผนการสอนช้า ไม่สามารถใช้แผนการสอนในช่วงแรกๆ ได้ (2)
- ใช้เวลามากเพราะนักเรียนตื่นเต้นกับการจัดการเรียนแบบกลุ่ม (1)
- จำนวนนักเรียนที่กำหนดในการแบ่งกลุ่มไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนในห้องเรียน (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- สื่ออุปกรณ์การสอนและแบบฝึก มีไม่พอใช้ในการแบ่งกลุ่ม (3)
- อุปกรณ์และสื่อที่กำหนดไว้ไม่ชัดเจน และบางอย่างไม่มี เช่น วีดีโอ (2)

ด้านการวัดและประเมินผล

- ไม่ได้ใช้แบบวัดตามที่แผนกำหนดเพราะมีเนื้อหา มาก (2)
- บางแผนไม่มีแบบวัด/แบบทดสอบแนบมา (1)

◆ พระพุทธศาสนา (ครูผู้สอน 9 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมในแผนการสอนมีมากเกินไป (9)
- ครูมีภาระงานอื่นนอกเหนือจากงานสอนมาก ทำให้สอนไม่ทัน (3)
- นักเรียนทำกิจกรรมช้าเพราะไม่คุ้นเคยกับกระบวนการกลุ่ม (2)
- นักเรียนไม่สามารถทำงานได้ทันในเวลา (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ใบงานที่กำหนดให้มีมากเกินไป (2)

ด้านการวัดและประเมินผล

- กำหนดให้มีการทดสอบก่อน-หลังเรียน แต่ไม่มีแบบทดสอบมาให้ (1)

◆ พละนาฏย (ครูผู้สอน 4 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- เวลาไม่พอ เพราะต้องฝึกทักษะให้กับนักเรียน โดยเฉพาะผู้ที่ขาดทักษะต้องฝึกซ้ำ (2)
- กิจกรรมบางอย่างง่ายเกินไปสำหรับนักเรียนในชั้นนี้ (2)
- จำนวนนักเรียนในห้องมีน้อยไม่สามารถจัดกลุ่มตามที่แผนกำหนดได้ (1)
- ได้รับแผนช้า ในช่วงแรก ๆ (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- อุปกรณ์ในการฝึกมีไม่เพียงพอ เช่น ลูกวอลเลย์บอล (2)
- ไม่มีสื่อที่ระบุในแผนการสอน เช่น CD (2)

ด้านการวัดและประเมินผล

- ไม่ได้วัดเพราะสอนไม่ทัน (1)

◆ ศิลปศึกษา (ครูผู้สอน 7 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมที่ระบุในแผนการสอนมีมากเกินไป (7)
- กิจกรรมที่กำหนดไม่สามารถปฏิบัติได้ เพราะไม่เหมาะสมกับสภาพและความพร้อมของโรงเรียน (1)
- การจัดกิจกรรมกลุ่ม ลักษณะงานแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน (1)

- แผนการสอนไม่มีรายละเอียด/ใบความรู้ (1)
- นักเรียนไม่คุ้นเคยกับการสอนที่เน้นการจัดกิจกรรมทำให้ต้องใช้เวลามาก (1)
- ได้รับแผนการสอนช้า (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ห้องสมุดมีหนังสือน้อย และแหล่งค้นคว้าใกล้โรงเรียนก็ไม่มี (3)
- โรงเรียนไม่มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์เพียงพอ นักเรียนต้องซื้อวัสดุบางอย่างเพื่อใช้ในการทำงาน ซึ่งสภาพครอบครัวของนักเรียนก็ยากจน (2)

ด้านการวัดและประเมินผล

- ไม่สามารถประเมินผลได้ในเวลา เพราะเวลาไม่พอ (1)

◆ การงาน (ครูผู้สอน 8 คน)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

- กิจกรรมมากเกินไป (8)
- เวลาไม่พอโดยเฉพาะในช่วงปฏิบัติ ซึ่งในแผนกำหนดให้เรียน 2 คาบ แต่การปฏิบัติจริงต้องใช้เวลา 6 คาบ (6)
- ไม่สามารถจัดกลุ่มได้ตามจำนวนนักเรียนที่กำหนด เพราะไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนในห้อง (2)
- ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้เพราะไม่มีแหล่งความรู้ (1)

ด้านสื่อและอุปกรณ์

- ไม่มีอุปกรณ์ตามที่กำหนดในแผน เช่น ใบงาน (1)

2.3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการสังเกตการสอนและสอบถามครูผู้สอน พบว่า มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ควรปรับปรุงแผนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของกิจกรรมที่ผู้สอนเห็นว่ามากเกินไปไม่เหมาะสมกับเวลา ควรแก้ไขโดยการตัดกิจกรรมบางขั้นตอนที่ไม่สำคัญออก และพยายามใช้กิจกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะ/ศักยภาพให้มากขึ้น เช่น การอภิปรายซักถาม การฝึกปฏิบัติจริง การศึกษาค้นคว้า การ

ทำงานเป็นกลุ่ม การให้เด็กเก่งช่วยเด็กอ่อน เป็นต้น ต้องคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียน พื้นฐานความรู้เดิม ความแตกต่างระหว่างบุคคล และในแต่ละแผนไม่ควรเน้นการพัฒนา ศักยภาพหลาย ๆ ด้าน ควรเน้นเฉพาะด้านให้เด่นชัดเพียง 2-3 ด้าน และจัดให้หมุนเวียนสลับ กันไปเพื่อให้ครอบคลุมทั้ง 9 ด้าน

2. ควรเตรียมเรื่องสื่ออุปกรณ์ให้พร้อม ตามที่ระบุไว้ในแผน ก่อนเริ่มสอน ถ้า ครูได้มีสื่อพร้อม การจัดการเรียนการสอนน่าจะได้ผลดีมากเพราะเป็นวิธีการที่ดี

3. ควรออกแบบประเมินผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็นมาตรฐาน เพื่อใช้ร่วมกันได้ในทุกวิชา และควรเน้นการประเมินพฤติกรรมโดยการสังเกตและบันทึก พฤติกรรมในระหว่างสอนให้มากขึ้นเพื่อจะได้เห็นจุดบกพร่องของนักเรียน และควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยโดยอาจจะให้ประเมินตนเอง หรือประเมินเพื่อน ในกลุ่ม เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนได้รู้ข้อมูลย้อนกลับในการทำงานของตัวเอง

4. การสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพนี้ควรทำต่อเนื่อง เพราะนักเรียนชอบวิธี เรียนแบบนี้ไม่เครียด แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องมีความตั้งใจที่จะทำงาน และมีความรู้ความเข้าใจ ในการพัฒนาศักยภาพอย่างเพียงพอโดยได้รับการอบรมวิธีการเขียนแผน และเป็นผู้เขียน แผนด้วยตนเอง จึงจะทำให้การใช้แผนนั้นมีประสิทธิภาพเต็มที่ นอกจากนี้ควรลดบทบาทอื่น ของครูลงเพื่อให้ได้มีเวลาในการเตรียมการสอน สอน และติดตาม ดูแล นักเรียนอย่างใกล้ชิด จึงจะทำให้การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนประสบผลสำเร็จสูงสุด

บทที่ 5

ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และศึกษาพฤติกรรมการสอน วิธีการวัดและประเมินผล องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา ตลอดจนสภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ระดับชั้นละ 1 ห้องเรียน/จังหวัด จาก 12 จังหวัด 24 ห้องเรียน รวมจำนวนครู 189 คน นักเรียน 999 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการสอนที่สอดแทรกการพัฒนาศักยภาพรายวิชาต่างๆ ที่เปิดสอนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2542 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ตารางวิเคราะห์เนื้อหา/กำหนดการสอน รายวิชาต่างๆ
3. แบบวัดศักยภาพของเด็กไทย จำนวน 2 ฉบับ คือ
ฉบับที่ 1 สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 45 ข้อ และ
ฉบับที่ 2 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 63 ข้อ
4. แบบสังเกตการสอน
5. แบบติดตามผลการทดลองพัฒนาศักยภาพ
6. แบบสอบถามการดำเนินงานโครงการการทดลองพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

วิธีดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประชุมปฏิบัติการ ให้ครูผู้สอนเขียนกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพสอดแทรกในแผนการสอนแต่ละรายวิชาโดยคำนึงถึงลักษณะ/เนื้อหาวิชาประกอบด้วย และกิจกรรมที่ใช้ให้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2. ทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียนโดยใช้แบบวัดศักยภาพของเด็กไทยตามระดับชั้น

3. ครูกลุ่มตัวอย่างทดลองสอนนักเรียนโดยใช้แผนการสอนที่สร้างขึ้น

4. ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาพื้นที่จังหวัด วิทยากร และคณบดีวิจัยของกรมวิชาการนิเทศและติดตามผลการดำเนินงาน โดยเก็บข้อมูลการทดลองเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาการทดลอง 1 ภาคเรียน

5. ทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนโดยใช้แบบวัดศักยภาพของเด็กไทยตามระดับชั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ระดับศักยภาพของนักเรียนโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวัดก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยค่า t -test

2. วิเคราะห์ผลการดำเนินการทดลองโดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม แบบนิเทศ และแบบรายงานผล ส่วนข้อกระทงปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

1.1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มทดลองมีคะแนนการทดสอบศักยภาพรวมหลังเรียน สูงกว่า คะแนนการทดสอบก่อนเรียน ทั้งโดยรวม และเมื่อแยกวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตามภาคภูมิศาสตร์ และคะแนนการทดสอบศักยภาพในแต่ละองค์ประกอบหลักทั้ง 3 องค์ประกอบ หลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียน ทั้งโดยรวม และเมื่อแยกวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มตามภาคภูมิศาสตร์เช่นกัน

1.2 ผลการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนระหว่างการทดลอง

ระดับประถมศึกษา

ครูผู้สอนเกือบทุกวิชาวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนในระหว่างการทดลอง ว่าผ่านเกณฑ์ในทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้(ยกเว้นคณิตศาสตร์)เป็นอันดับหนึ่ง นั่นคือนักเรียนมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไปมีทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมินจำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ที่เห็นว่านักเรียนมีศักยภาพแต่ละทักษะผ่านเกณฑ์เรียงตามลำดับ(3 อันดับแรก) มีดังนี้

◆ กลุ่มทักษะ

◆ ภาษาไทย ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร

◆ คณิตศาสตร์ ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

◆ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการเรียนรู้

◆ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร

◆ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร

◆ กลุ่มการทำงานพื้นฐานและอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

ภายหลังการทดลองครูผู้สอนได้ประเมินสรุประดับการเกิดศักยภาพของนักเรียนในทักษะทั้ง 9 ด้าน ว่า นักเรียนมีศักยภาพในระดับมากในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร(ยกเว้นกลุ่มวิชาคพอ.) ทักษะการเรียนรู้(ยกเว้นกลุ่มวิชาคพอ.) ตามลำดับ และศักยภาพที่นักเรียนยังมีในระดับน้อย ได้แก่ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ทักษะการคิด และทักษะการจัดการ ตามลำดับ

ระดับมัธยมศึกษา

ครูผู้สอน 5 วิชา/กลุ่มวิชา(ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ศิลปศึกษา และการงาน) วัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนในระหว่างการทดลองว่า ผ่านเกณฑ์ในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอันดับหนึ่ง นั่นคือ นักเรียนมากกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไปมีทักษะด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และครูผู้สอน 3 วิชา/กลุ่มวิชา(คณิตศาสตร์ พระพุทธศาสนา และพลานามัย) วัดและประเมินศักยภาพของนักเรียนว่าผ่านเกณฑ์ในด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองเป็นอันดับหนึ่ง และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมินจำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ที่เห็นว่านักเรียนมีศักยภาพแต่ละทักษะผ่านเกณฑ์เรียงตามลำดับ (3 อันดับแรก) มีดังนี้

- ◆ ภาษาไทย ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร
- ◆ คณิตศาสตร์ ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการสื่อสาร การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา
- ◆ วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการจัดการ และการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา
- ◆ ภาษาอังกฤษ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร
- ◆ สังคมศึกษา ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- ◆ พระพุทธศาสนา ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการสื่อสาร
- ◆ พลานามัย ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้
- ◆ ศิลปศึกษา ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการคิด และทักษะการจัดการ
- ◆ การงาน ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการสื่อสาร

ภายหลังการทดลองครูผู้สอนได้ประเมินสรุประดับการเกิดศักยภาพของนักเรียนในทักษะทั้ง 9 ด้าน พบว่า นักเรียนมีศักยภาพในระดับมากในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

(ยกเว้นวิชาพระพุทธศาสนา) และครูผู้สอนทุกวิชาเห็นว่า ศักยภาพที่นักเรียนยังมีในระดับน้อย ได้แก่ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ รองลงไปครูเกือบทุกวิชาเห็นว่าศักยภาพที่นักเรียนยังมีในระดับน้อย ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา (ยกเว้นวิชาวิทยาศาสตร์ และการงาน) ทักษะการจัดการ(ยกเว้นวิชาภาษาอังกฤษและการงาน) ทักษะการคิด(ยกเว้นวิชาภาษาอังกฤษและศิลปศึกษา) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมการสอน กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน
วิธีการวัดและประเมินผล องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ
ตลอดจนสภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ
ของนักเรียน และข้อเสนอแนะ

2.1 พฤติกรรมการสอนของครูและวิธีการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน

2.1.1 พฤติกรรมการสอนของครู

ระดับประถมศึกษา

ครูผู้สอนเกือบทุกวิชามีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง(ยกเว้นวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์) และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมิน จำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา พบว่า ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน ในระดับมาก เรียงตามลำดับ (3 อันดับแรก) ดังนี้

◆ กลุ่มทักษะ

◆ ภาษาไทย ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

◆ คณิตศาสตร์ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

◆ กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

◆ **กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต** ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้

◆ **กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย** ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

◆ **กลุ่มการทำงานพื้นฐานและอาชีพ** ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ ทักษะการเรียนรู้

ซึ่งแต่ละด้านมีประเด็นย่อยๆที่เน้นการฝึก เรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้

1. **ทักษะการเรียนรู้** ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ รวบรวมข้อมูลจากการฟัง-อ่าน-สังเกต-ถาม รู้แหล่งข้อมูล มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน สนุกกับการเรียน/ชอบเรียน การประเมินผลการเรียนรู้ตนเอง

2. **ทักษะการคิด** ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ คิดอย่างมีเหตุผล กล้าแสดงความคิดเห็น คิดสร้างสรรค์/จินตนาการได้ คิดหลากหลาย คิดอย่างมีวิจารณญาณ/ คิดวิเคราะห์

3. **ทักษะการสื่อสาร** ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ การส่งสาร โดยการพูด พูดบรรยาย อธิบาย สรุป เล่าเรื่องได้ความหมาย ตั้งคำถามได้ชัดเจน นำเสนอเรื่องราว รายงานได้ชัดเจนและถูกต้องตามลำดับขั้นตอน การเขียน เขียนเล่าเรื่อง ย่อความ สรุปความ รายงาน ตอบคำถามต่างๆ ได้ถูกต้องตามหลักภาษาและได้ความหมายชัดเจน การรับสาร โดยการฟัง ฟังข้อมูลเรื่องราวแล้วสามารถลำดับเรื่องราวได้ ตอบคำถามได้ กล้าแสดงออก อธิบายได้ชัดเจน/สื่อความหมายได้ การอ่าน อ่านข้อความเรื่องราวแล้วเข้าใจ สามารถสรุปใจความสำคัญ เก็บรายละเอียดได้ครบ เลือกใช้วิธีสื่อสาร ได้เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องราวในแต่ละสภาพเงื่อนไขได้

4. **ทักษะการจัดการ** ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ การวางแผน แบ่งงานกันทำ/มอบหมายงานในกลุ่ม ปฏิบัติงานตามแผน ประเมินผลและสรุปผลงาน กำหนดปัญหา/ความจำเป็น เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

5. **การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้** ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ มีกระบวนการทำงานกลุ่ม ได้ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมใจในการทำงาน/ร่วมมือทำงาน แบ่งงานกัน/กระจายงาน ช่วยเหลือกันทำงาน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผลงานสำเร็จตามมอบหมาย

6. ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก)ได้แก่ มุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน อดทนทำงาน ตั้งใจทำงาน ช่วยงานกิจกรรม นักเรียนรู้จักใช้จ่าย อดทนไม่ได้ตอบโต้คำวิจารณ์ในทางลบ

7. การควบคุมตนเองได้ ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีสติบังคับตนเอง รู้จักตนเอง รับผิดชอบ เป็นผู้นำกลุ่ม

8. ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ประเด็นย่อยๆที่เน้น (5 อันดับแรก) ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทกับงานที่ทำจนสำเร็จ ตรงต่อเวลา รับผิดชอบของตนเอง แบ่งงานกับทำ

9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ประเด็นย่อยๆที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ ให้คำแนะนำที่ดีและถูกแก่ผู้อื่น ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตั้งใจทำงาน/มุ่งมั่นในการทำงาน ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนางาน มีเจตคติที่ดีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ระดับมัธยมศึกษา

ครูผู้สอน 5 วิชา/กลุ่มวิชามีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ พละนาฏศิลป์ ศิลปะศึกษา และการงาน ส่วนครูผู้สอนวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์มีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเองในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง และเมื่อพิจารณาผลการวัดและประเมินจำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา พบว่าครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน ในระดับมากเรียงตามลำดับ(3 อันดับแรก) ดังนี้

◆ ภาษาไทย ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร

◆ คณิตศาสตร์ ได้แก่ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้

◆ วิทยาศาสตร์ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการจัดการ

◆ ภาษาอังกฤษ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

◆ สังคมศึกษา ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร

◆ พระพุทธศาสนา ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

◆ พละมานัย ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการจัดการ

◆ ศิลปศึกษา ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร

◆ การงาน ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการสื่อสาร ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

ซึ่งแต่ละด้านมีประเด็นย่อยๆ ที่เน้นการฝึก เรียงตามลำดับความถี่ ดังนี้

1. ทักษะการเรียนรู้ ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ ให้นักเรียนรู้แหล่งข้อมูล/ค้นคว้าหาข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากการฟัง อ่าน สังเกต และถาม มีความกระตือรือร้นสนใจเรียน มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน/ตั้งใจ การวิเคราะห์

2. ทักษะการคิด ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ คิดอย่างมีเหตุผล/โต้แย้งอย่างมีเหตุผล คิดหลากหลาย คิดสร้างสรรค์ คิดถูกทางคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ/คิดวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็น

3. ทักษะการสื่อสาร ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ การส่งสารโดยการพูด พูดบรรยาย อธิบาย สรุป เล่าเรื่องได้ความหมาย ตั้งคำถามได้ชัดเจน การนำเสนอเรื่องราว รายงานได้ชัดเจนและถูกต้องตามลำดับขั้นตอน การนำเสนองานกลุ่ม/สรุปซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ/เนื้อหา การเขียน เขียน เล่าเรื่อง ย่อความ สรุปความ รายงานตอบคำถามต่างๆ ได้ถูกต้องตามหลักภาษาและได้ความหมายชัดเจน เขียนลำดับเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ถูกต้องเข้าใจ เขียนบันทึกแผนการทำงาน การรับสารโดยการฟังข้อมูลเรื่องราวแล้วสามารถลำดับเรื่องราวได้ ตอบคำถามได้ มีมารยาทในการฟัง การอ่าน อ่านข้อความเรื่องราวแล้วเข้าใจ สามารถสรุปใจความสำคัญ เก็บรายละเอียดได้ครบ และเลือกใช้วิธีสื่อสารได้เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องราวในแต่ละสภาพเงื่อนไขได้ สามารถสื่อความหมายได้

4. ทักษะการจัดการ ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ การวางแผน แบ่งงานกันทำ/มอบหมายงานกันทำ แบ่งหน้าที่ชัดเจน/แบ่งงานกันรับผิดชอบ ปฏิบัติงานตามแผน และเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

5. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ มีกระบวนการทำงานกลุ่ม ได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมใจในการทำงาน ให้ความร่วมมือ/ช่วยเหลือดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ชอบทำงานเป็นกลุ่ม

6. ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น (5 อันดับแรก) ได้แก่ มุ่งศึกษาเล่าเรียน อดทนทำงาน รู้จักเก็บดูแล บำรุงรักษา ซ่อมแซม จัดเก็บของใช้ต่างๆ ตั้งใจในการทำงาน

7. การควบคุมตนเองได้ ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น(5 อันดับแรก) ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง/มั่นใจ กล้าแสดงออก รู้จักตนเอง แสดงบทบาททางสังคมได้เหมาะสม รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

8. ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น (5 อันดับแรก) ได้แก่ รับผิดชอบ/ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทกับงานที่ทำจนสำเร็จ มีระเบียบวินัย ใฝ่หาที่ของตน ตรงต่อเวลา

9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ประเด็นย่อยๆ ที่เน้น (5 อันดับแรก) ได้แก่ ช่วยเหลือกัน/แสดงความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือทำงานเพื่อส่วนรวมและเพื่อคนที่อ่อนแอกว่า เสียสละ ให้คำแนะนำที่ดีที่ถูกแก่ผู้อื่น แนะนำเพื่อนได้ ดูแลทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.1.2 กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพ

ระดับประถมศึกษา

กิจกรรมที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม ใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา การควบคุมตนเองได้ และความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ตามลำดับ ใช้การค้นคว้า พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการเรียนรู้มากที่สุด ใช้การมอบหมายงาน พัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง และใช้การสนทนาซักถาม พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการคิดและทักษะการสื่อสารมากที่สุด

ระดับมัธยมศึกษา

กิจกรรมที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม ใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา การควบคุมตนเองได้ และทักษะการคิด ตามลำดับ ใช้การค้นคว้า พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการเรียนรู้มากที่สุด ใช้การมอบหมายงาน พัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม และใช้การนำเสนอ/รายงาน พัฒนาศักยภาพด้านทักษะการสื่อสารมากที่สุด

2.1.3 วิธีการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน

ระดับประถมศึกษา

วิธีการวัดศักยภาพที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้มากที่สุด ได้แก่ การสังเกต ใช้ในการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน รองลงไปอันดับ 2 คือ การตรวจผลงาน อันดับ 3 คือ การสอบถาม (ยกเว้น ทักษะการเรียนรู้ที่ครูใช้การทดสอบ และ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ใช้การบันทึกพฤติกรรม เป็นอันดับ 3)

ระดับมัธยมศึกษา

วิธีการวัดศักยภาพที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้มากที่สุด ได้แก่ การสังเกต ใช้ในการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน รองลงไปอันดับ 2 คือ การตรวจผลงาน (ยกเว้นทักษะการเรียนรู้ที่ครูใช้การทดสอบ ทักษะการคิดครูใช้การสอบถาม และทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ครูใช้การบันทึกพฤติกรรมเป็นอันดับ 2) อันดับ 3 คือ การสอบถาม (ยกเว้นทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนาที่ครูใช้การตรวจผลงาน ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ครูใช้การบันทึกพฤติกรรมเป็นอันดับ 3)

2.2 องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพ

ระดับประถมศึกษา

ครูผู้สอนทุกวิชาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90 ขึ้นไป) เห็นว่ากิจกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน รองลงไปคือ สื่ออุปกรณ์ แผนการสอน การวัดและประเมินผล ตามลำดับ

ระดับมัธยมศึกษา

ครูผู้สอนทุกวิชาส่วนใหญ่(ร้อยละ 88 ขึ้นไป) เห็นว่ากิจกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุดในการพัฒนาศักยภาพนักเรียน รองลงไปคือ สื่ออุปกรณ์ แผนการสอน การวัดและประเมินผล ตามลำดับ

2.3 สภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอน และข้อเสนอแนะ

ระดับประถมศึกษา

ครูผู้สอนภาษาไทย คณิตศาสตร์ และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เห็นว่า ควรปรับกิจกรรมในแผนการสอนมากที่สุด ส่วนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ภาษาอังกฤษ และกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ให้ปรับปรุงเรื่องเวลามากที่สุด ส่วนศักยภาพที่ให้เพิ่ม ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ตามลำดับ

จุดเด่นของการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ มีดังนี้

1. เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
2. นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น และมีความคิดสร้างสรรค์
3. นักเรียนรู้จักการรวมกลุ่ม มีลักษณะเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบมากขึ้น ร่วมมือกันทำงาน
4. นักเรียนเกิดทักษะทั้ง 9 ด้านอย่างแท้จริง
5. นักเรียนสามารถนำทักษะต่าง ๆ ไปใช้ในการแก้ปัญหาทั้งของตนเองและผู้อื่นได้
6. ครูและนักเรียนมีความสุขในกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ไม่มีความเครียดในการเรียน
7. ใช้สื่อ และ กิจกรรมที่หลากหลายประเภท
8. นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
9. มุ่งเน้นความรู้ ความคิด และการปฏิบัติจริง

สภาพปัญหาที่พบมากที่สุด จำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ดังนี้

◆ กลุ่มทักษะ

◆ ภาษาไทย

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้การสอน (กิจกรรมกำหนดไว้มากเกินไป) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (ไม่มีสื่อตามที่ระบุในแผนการสอน เช่น ม้วนเทป ใบงาน) ด้านการวัดและประเมินผล (ในแผนการสอนไม่มีแบบประเมินมาให้)

◆ **คณิตศาสตร์**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนมากเกินไป เวลาในการจัดกิจกรรมไม่พอ) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (มีสื่อไม่เพียงพอกับการ จัดกิจกรรม โดยเฉพาะการแบ่งงานกลุ่ม)

◆ **กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ)**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมมากเกินไปไม่สามารถจัดได้ในเวลา) ด้านการวัดและประเมินผล (ไม่สามารถประเมินนักเรียนเป็นรายบุคคลได้)

◆ **กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมที่กำหนดไว้มากเกินไป) ด้านสื่อและ อุปกรณ์ (ในบางแผนไม่สามารถหาสื่อตามที่ระบุได้ เพราะโรงเรียนไม่มี) ด้าน การวัดและประเมินผล (การวัดผลไม่เป็นไปตามที่กำหนด เพราะใช้เวลาไปในการจัดกิจกรรม และบางแผนไม่สามารถประเมินเป็นรายบุคคลได้)

◆ **กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมมากเกินไปไม่สามารถจัดได้ตามแผน) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (อุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับการจัดกิจกรรมกลุ่ม)

◆ **กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมมากเกินไปทำให้สอนไม่ทันตามกำหนด เวลาในแผน โดยเฉพาะแผนที่ต้องลงมือปฏิบัติซึ่งต้องปฏิบัติกิจกรรมจนเสร็จ) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (มีไม่เพียงพอ บางอย่างจำเป็นต้องซื้อแต่นักเรียนมีฐานะ ยากจน)

ระดับมัธยมศึกษา

ครูผู้สอน 5 วิชา(คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ พระพุทธศาสนา พละนาฏย และการทำงาน) เห็นว่า ควรปรับกิจกรรมในแผนการสอนมากที่สุด ส่วนครูผู้สอน ภาษาไทย สังคมศึกษา และศิลปศึกษา ให้ปรับปรุงเรื่องเวลามากที่สุด ส่วนศักยภาพที่ให้แก่ ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ ทักษะการเขียน ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม ตามลำดับ

จุดเด่นของการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพ มีดังนี้

1. นักเรียนมีทักษะพื้นฐานในการเรียน การทำงาน การอยู่ในสังคมเพิ่มขึ้น
2. นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน
3. นักเรียนกล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น และสนุกกับการเรียน
4. นักเรียนสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
5. นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง
6. นักเรียนมีคุณลักษณะเป็นที่ต้องการของสังคม
7. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนหลายๆ ด้าน
8. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถออกมา
9. นักเรียนรู้จักปรับปรุงพัฒนาตนเอง
10. มีจุดหมายในการพัฒนาที่แน่ชัด

สภาพปัญหาที่พบมากที่สุด จำแนกตามรายวิชา/กลุ่มวิชา ดังนี้

◆ ภาษาไทย

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนมากเกินไป)
 ด้านสื่อและอุปกรณ์ (ไม่มีสื่อตามที่ระบุไว้ในแผนการสอน เช่น สไลด์ วีดีโอ
 ใบงาน ใบความรู้) ด้านการวัดและประเมินผล (การประเมินนักเรียนเป็นราย
 บุคคลหรือให้นักเรียนประเมินตนเองทำไม่ได้ เพราะต้องใช้เวลามากไม่สามารถ
 ทำได้ครบ)

◆ คณิตศาสตร์

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมมีมากเกินไป) ด้านสื่อและอุปกรณ์
 (ไม่มีสื่อที่ระบุไว้มาให้ เช่น ใบงาน ใบความรู้ และที่มีก็มีไม่เพียงพอกับจำนวน
 นักเรียน) ด้านการวัดและประเมินผล (แบบวัดพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับ
 กระบวนการเรียนการสอนที่ต้องการเน้นการพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้าน)

◆ วิทยาศาสตร์

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมมากเกินไป เวลาไม่พอโดยเฉพาะ
 การแบ่งกลุ่ม หรือการให้นักเรียนทำการทดลองหรือปฏิบัติงาน) ด้านสื่อและ
 อุปกรณ์ (ไม่มีสื่อที่กำหนดไว้ในแผนการสอน เช่น วีดีโอ ใบงาน ใบความรู้)

◆ **ภาษาอังกฤษ**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละแผนมากเกินไป)

◆ **สังคมศึกษา**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมมากเกินไป สอนตามทุกกิจกรรมไม่ทันตามเวลาที่กำหนด) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (สื่ออุปกรณ์การสอนและแบบฝึกหัดมีไม่พอใช้ในการแบ่งกลุ่ม) ด้านการวัดและประเมินผล (ไม่ได้ใช้แบบวัดตามที่แผนกำหนดเพราะมีเนื้อหาเยอะ)

◆ **พระพุทธศาสนา**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมในแผนการสอนมีมากเกินไป) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (ใบงานที่กำหนดให้มีมากเกินไป)

◆ **พลานามัย**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (เวลาไม่พอ เพราะต้องฝึกทักษะให้กับนักเรียน โดยเฉพาะผู้ที่ขาดทักษะต้องฝึกซ้ำ และกิจกรรมบางอย่างง่ายเกินไปสำหรับนักเรียนในชั้นนี้) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (อุปกรณ์ในการฝึกหัดมีไม่เพียงพอ และไม่มีสื่อที่ระบุในแผนการสอน เช่น CD)

◆ **ศิลปศึกษา**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมที่ระบุในแผนการสอนมีมากเกินไป) ด้านสื่อและอุปกรณ์ (ห้องสมุดมีหนังสือน้อย และแหล่งค้นคว้าใกล้โรงเรียนก็ไม่มี)

◆ **การงาน**

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (กิจกรรมมากเกินไป เวลาไม่พอโดยเฉพาะในช่วงปฏิบัติ ซึ่งในแผนกำหนดให้เรียน 2 คาบ แต่การปฏิบัติจริงต้องใช้เวลา 6 คาบ)

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

สรุปผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ

① นักเรียนมีระดับศักยภาพโดยรวมหลังการทดลองแตกต่างไปจากก่อนการทดลอง และจากการประเมินของครูผู้สอนเองส่วนใหญ่เห็นว่า นักเรียน(ร้อยละ 80 ขึ้นไป)ผ่านเกณฑ์การพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน ดังนี้

- ๒๐ ระดับประถมศึกษา นักเรียนมีศักยภาพที่ผ่านเกณฑ์ 3 ด้าน ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ส่วนศักยภาพที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ 6 ด้าน ได้แก่ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ทักษะการคิด และทักษะการจัดการ ตามลำดับ
- ๒๑ ระดับมัธยมศึกษา นักเรียนมีศักยภาพที่ผ่านเกณฑ์ 4 ด้าน ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ส่วนศักยภาพที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ 5 ด้าน ได้แก่ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ทักษะการจัดการ และทักษะการคิด ตามลำดับ

จากผลการวัดและประเมินศักยภาพครั้งนี้จะเห็นได้ว่า การสอนโดยใช้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ของนักเรียนนี้ สามารถทำให้นักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีศักยภาพรวมและศักยภาพในแต่ละองค์ประกอบหลักสูงขึ้น โดยเฉพาะศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ส่วนศักยภาพที่ยังคงต้องส่งเสริมและมุ่งพัฒนาให้เพิ่มขึ้นอีก ได้แก่ ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม การควบคุมตนเองได้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ทักษะการคิด และทักษะการจัดการ

② พฤติกรรมการสอนของครู และวิธีการวัดและประเมินศักยภาพของนักเรียน พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้านตามลำดับดังนี้

- ๒๐ ระดับประถมศึกษา ครูเน้นการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้สูงสุด รองลงไปได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิด ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการจัดการ ตามลำดับ และกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การค้นคว้า การมอบหมายงาน และการสนทนาซักถาม ส่วนวิธีการวัดและประเมินศักยภาพนั้นครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตมากที่สุด รองลงไปคือ การตรวจผลงาน และการสอบถาม
- ๒๑ ระดับมัธยมศึกษา ครูเน้นการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้สูงสุด รองลงไปได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการคิด ทักษะการจัดการ การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา ตามลำดับ และกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การค้นคว้า การมอบหมายงาน และการนำเสนอ/รายงาน ส่วนวิธีการวัดและประเมินศักยภาพนั้นครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสังเกตมากที่สุด รองลงไปคือ การตรวจผลงาน และการสอบถาม

ผลจากการศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับผลการประเมินศักยภาพของนักเรียนเพราะครูส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาในทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร เป็นอันดับแรก ๆ เน้นการพัฒนาความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง ทักษะการคิด และทักษะการจัดการ เป็นอันดับรองลงไป ดังนั้นถ้าเราต้องการพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะใดมากขึ้น ครูผู้สอนก็ควรจะต้องเน้นการสอนที่พัฒนาศักยภาพนั้น ๆ ให้มากขึ้นเช่นกัน

③ องค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา และสภาพปัญหาที่พบ จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาคือ กิจกรรมการเรียนการสอน และสภาพปัญหาที่พบจากการใช้แผนการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพครั้งนี้ส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่า จุดที่ควรปรับปรุงมากที่สุดคือ กิจกรรมที่กำหนดในแผนการสอน ครูผู้สอนทุกวิชาพบปัญหาเดียวกันคือ กิจกรรมในแต่ละแผนมากไป ไม่สอดคล้องกับเวลาที่ได้รับ ทำให้สอนไม่ทัน ต้องปรับกิจกรรมโดยการตัด สด ยุบ รวบขั้นตอน หรือบูรณาการกิจกรรมใหม่ หรือใช้เวลาพิเศษเพิ่มเติม หรือให้ทำกิจกรรมตอนนอกเวลา นอกจากนั้นแล้วสื่อและอุปกรณ์ที่กำหนดในแผนไม่มีรายละเอียดเพียงพอ บางแผนไม่มีให้ครูผู้สอนต้องจัดหา หรือจัดทำสื่ออื่นมาใช้เอง ส่วนการวัดและประเมินผลยังไม่ชัดเจน ไม่มี

แบบวัด หรือแบบบันทึกให้ ครูผู้สอนต้องจัดทำเอง และบางครั้งก็ไม่ได้ประเมินเพราะเวลาไม่พอในการจัดกิจกรรม การใช้แผนการสอนในช่วงแรกๆ จะมีปัญหาเพราะได้รับแผนซ้ำและนักเรียนยังไม่คุ้นกับการเรียนแบบกลุ่มต้องใช้เวลามาก

จากเหตุดังกล่าวจึงเป็นส่วนที่ทำให้การทดลองครั้งนี้ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของแผนการสอนโดยเฉพาะในช่วงแรกๆ ของการทดลอง ข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข คือ ควรปรับปรุงแผนการสอนในเรื่องของกิจกรรม สื่อ การวัดและประเมินผลให้ถูกต้องสมบูรณ์และมีรายละเอียดที่ชัดเจน และควรได้มีการปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อนึ่งครูผู้สอนเองก็มีส่วนอย่างมากต่อการพัฒนานักเรียน ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน เข้าใจในแผนการสอนอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ควรจะเป็นผู้เขียนแผนการสอนด้วยตนเอง จึงจะทำให้การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

④ จากสภาพปัญหาที่พบในการใช้แผนการสอน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นด้านกิจกรรม การเรียนการสอน รองลงไปคือ ด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และด้านการวัดและประเมินผล ตามลำดับ จากการสังเกตและสอบถามแนวทางแก้ไขของครูผู้สอน สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีดังนี้

- 4.1 ควรปรับปรุงแผนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของกิจกรรมที่ผู้สอนเห็นว่ามียากเกินไปไม่เหมาะสมกับเวลา ควรแก้ไขโดยการตัดกิจกรรมบางขั้นตอนที่ไม่สำคัญออก และพยายามใช้กิจกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะ/ศักยภาพให้มากขึ้น เช่น การอภิปรายซักถาม การฝึกปฏิบัติจริง การศึกษาค้นคว้า การทำงานเป็นกลุ่ม การให้เด็กเก่งช่วยเด็กอ่อน เป็นต้น ต้องคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียน พื้นฐานความรู้เดิม ความแตกต่างระหว่างบุคคล และในแต่ละแผนไม่ควรเน้นการพัฒนาศักยภาพหลายๆด้าน ควรเน้นเฉพาะด้านให้เด่นชัดเพียง 2-3 ด้าน และจัดให้หมุนเวียนสลับกันไปเพื่อให้ครอบคลุมทั้ง 9 ด้าน
- 4.2 ควรเตรียมเรื่องสื่อและอุปกรณ์ให้พร้อม ตามที่ระบุไว้ในแผน ก่อนเริ่มสอน ถ้าครูมีสื่อพร้อม การจัดการเรียนการสอนน่าจะได้ผลดีมากเพราะเป็นวิธีการที่ดี

- 4.3 ควรออกแบบประเมินผลการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็นมาตรฐาน เพื่อใช้ร่วมกันได้ในทุกวิชา และควรเน้นการประเมินพฤติกรรมโดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมในระหว่างสอนให้มากขึ้นเพื่อจะได้เห็นจุดบกพร่องของนักเรียน และควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วยโดยอาจจะให้ประเมินตนเอง หรือประเมินเพื่อนในกลุ่ม เป็นต้น เพื่อให้ นักเรียนได้รู้ข้อมูลย้อนกลับในการทำงานของตนเอง
- 4.4 การสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพนี้ควรทำต่อเนื่อง เพราะนักเรียนชอบวิธีเรียนแบบนี้ ไม่เครียด แต่ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องมีความตั้งใจที่จะทำงาน และมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาศักยภาพอย่างเพียงพอโดยได้รับการอบรมวิธีการเขียนแผน และเป็นผู้เขียนแผนด้วยตนเอง จึงจะทำให้การใช้แผนนั้นมีประสิทธิภาพเต็มที่ นอกจากนี้ควรลดบทบาทอื่นของครูลงเพื่อให้ได้มีเวลาในการเตรียมการสอน สอน และติดตาม ดูแล นักเรียนอย่างใกล้ชิดจึงจะทำให้การพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ประสบผลสำเร็จสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

โดยสรุปจากผลการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. ด้านการศึกษาวิจัย

- 1.1 ควรขยายเวลาในการทดลองออกไปอีก โดยอาจจะทดลองตลอดปีการศึกษา ก็ได้เพราะการพัฒนาศักยภาพนี้จำเป็นต้องใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติจริงมากกว่าการสอน
- 1.2 ควรมีการพัฒนาศักยภาพนักเรียนในทุกระดับชั้น เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6
- 1.3 ควรมีการวิจัยทดลองเพื่อพัฒนาศักยภาพโดยเน้นเป็นทักษะๆ เฉพาะลงไป เช่น ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการจัดการ เป็นต้น เพื่อจะได้มีเวลาในการฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น

2. ด้านการนำไปใช้

- 2.1 ครูผู้สอน จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า แผนการสอนที่สอดแทรกการพัฒนา ศักยภาพทั้ง 9 สามารถใช้ในการพัฒนา ศักยภาพของนักเรียนได้ดีขึ้น โดยชี

ให้เห็นว่าหากครูผู้สอนเน้นการพัฒนาทักษะใดมาก นักเรียนก็จะมีศักยภาพในทักษะนั้นสูงขึ้นตาม ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนควรได้มีการวัดและประเมินนักเรียนของตนก่อนเรียน เพื่อให้รู้จุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียนในศักยภาพแต่ละด้าน ซึ่งจะได้เน้นการพัฒนานักเรียนได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป อนึ่งในการสอนสอดแทรกการพัฒนาศักยภาพนี้สามารถที่จะใช้ในการเรียนการสอนได้กับทุกวิชา/กลุ่มวิชา ทั้งนี้ขอให้ครูผู้สอนตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนานักเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

- 2.2 โรงเรียนและผู้บริหาร ควรจะได้มีส่วนช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ด้วยการนิเทศ แนะนำ ให้ขวัญกำลังใจ และจัดงบประมาณสนับสนุน นอกจากนี้อาจจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอีกทางหนึ่งด้วย
- 2.3 หน่วยงานเจ้าสังกัดที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน เพราะเป็นทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก จึงควรจะได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและโรงเรียนได้เน้นการสอนที่สอดแทรกการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน ในการสอนทุกครั้ง ทุกวิชา วิธีการส่งเสริมอาจทำได้โดย
 - 1) จัดทำคู่มือครูและแผนการสอนที่สอดแทรกการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน โดยอาศัยแนวทางการพัฒนาจากงานวิจัยนี้ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ครูผู้สอน ทั้งนี้อาจจัดทำในวิชาหลักๆ อาทิ เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา เป็นต้น
 - 2) จัดอบรมครูให้เรียนรู้ และตระหนักถึงความจำเป็นในการสอนที่เน้นการพัฒนาศักยภาพทั้ง 9 ด้าน เพื่อให้นำไปสอนจริง ปฏิบัติจริงในโรงเรียนต่อไป

บรรณานุกรม

- ชัยพจน์ รั้งงาม การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการช่วยเหลือผู้อื่น
เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา
2542.
- ทวีศักดิ์ จินตานุรักษ์ การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการเรียนรู้
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา 2542.
- นวลจิตต์ เขาวีรดิพงษ์ การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการคิด
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา 2542.
- ผดุงชัย ภูพัฒน์ การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านความรับผิดชอบ และมี
วินัยในตนเอง กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา 2542.
- พิมพ์ใจ ภิบาลสุข การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการสื่อสาร
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา 2542.
- พิศิษฐ์ ดัชนีทวนิช การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านความขยัน อดทน
ประหยัดและอดออม กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว 2542.
- วิชาการ กรม การศึกษาศักยภาพของเด็กไทย ระยะที่ 1 (พ.ศ.2541) กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2541.
- วิชาการ กรม คู่มือครู : แนวการจัดทำแผนการสอนพัฒนาศักยภาพ โครงการทดลอง
พัฒนาศักยภาพของเด็กไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ห้างหุ้นส่วน
จำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ กรุงเทพฯ 2542.
- วิชาการ กรม แนวการทำแผนการสอน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(พิมพ์โรเนียว)
2533.
- วิชาการ กรม สรุปผลการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของเด็กไทย
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2540.

สมคิด พรหมจ้อย การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านทักษะการจัดการ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา 2542.

สมร ทองดี การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2542.

สมหวัง คັນธรส การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการควบคุมตนเองได้
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โรงพิมพ์การศาสนา 2542.

ภาคผนวก
(ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง)

ตารางวิเคราะห์เนื้อหา/กำหนดการสอน

วิชา ชั้น ภาคเรียนที่ 1/2542

โรงเรียน _____ จังหวัด _____

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

โครงร่างแผนการสอน

แผนการสอนที่

วิชา ชั้น ภาคเรียนที่ 1/2542

โรงเรียน จังหวัด

จุดประสงค์การเรียนรู้

1) ด้านเนื้อหา

1.
2.
3.
4.

2) ด้านศักยภาพ

1.
2.
3.
4.

เวลา คาบ/ชั่วโมง

สาระวิชา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สื่อการเรียนการสอน(แบบตัวอย่างประกอบ)

1.
2.
3.
4.

การวัดและประเมินผล(แบบตัวอย่างประกอบ)

1.
2.
3.
4.

แบบสังเกตการสอน
โครงการการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

โรงเรียน อำเภอ จังหวัด
 วิชา ระดับชั้น ☐ ประถมศึกษาปีที่ 6 ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 3
 วัน/เดือน/ปี(ที่สังเกต) เวลา ชื่อผู้สังเกต

1. จุดประสงค์ในการสอนโดยสรุป

1) ด้านเนื้อหา

.....

2) ด้านศักยภาพ

.....

2. ผลการสอนบรรลุจุดประสงค์มากน้อยเพียงใด

☐ บรรลุจุดประสงค์ทุกประการ(ทั้งด้านเนื้อหาและการพัฒนาศักยภาพ)

☐ บรรลุจุดประสงค์ด้านเนื้อหาบางส่วน และมีข้อเสนอแนะคือ

.....

☐ บรรลุจุดประสงค์ด้านการพัฒนาศักยภาพบางส่วน และมีข้อเสนอแนะคือ

.....

☐ ไม่บรรลุจุดประสงค์ใด ๆ เลย และมีข้อเสนอแนะคือ

.....

3. การประเมินผลหลังการสอน

☐ ทำได้สอดคล้อง ครบคลุมทั้งด้านเนื้อหา และการพัฒนาศักยภาพทุกข้อ

☐ ทำได้ในด้านเนื้อหาบางส่วน และมีข้อเสนอแนะคือ

.....

ศักยภาพ	ทักษะย่อย/พฤติกรรมที่แสดง	ระดับการสอดแทรก ศักยภาพ			ข้อเสนอแนะ เพื่อการ พัฒนา
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
4. ทักษะการ จัดการ	วางแผน				
	ปฏิบัติงานตามแผน				
	ประเมินผลและสรุปผลงาน				
	ทักษะที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการ ได้แก่				
	1. เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม 2. ปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์				
5. การทำงานร่วม กับผู้อื่นได้	มีกระบวนการทำงานกลุ่ม ได้ร่วมคิด ร่วมทำ และ ร่วมใจในการทำงาน				
	มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน				
6. ความซื่อ สัตย์ ประหยัด และอดออม	มุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน				
	ช่วยงานกิจกรรมนักเรียน				
	อดทนทำงาน				
	อดกลั้นไม่ได้ตอบโต้คำวิจารณ์ในทางลบ				
	รู้จักใช้จ่าย				
	ใช้สิ่งของต่างๆ อย่างคุ้มค่าถูกวิธี				
	วิธีการเก็บ ดูแล บำรุงรักษา ซ่อมแซม จัดเก็บของใช้ต่างๆ				

ศักยภาพ	ทักษะย่อย/พฤติกรรมที่แสดง	ระดับการสอดแทรก ศักยภาพ			ข้อเสนอแนะ เพื่อการ พัฒนา
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
7. การควบคุม ตนเองได้	รับรู้ตนเอง				
	รู้จักตนเอง				
	วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล				
	มีสติบังคับตนเอง				
	มีความเชื่อมั่นในตนเอง				
	ปรับตนเองได้				
	มองโลกในแง่ดี				
	ตัดสินใจถูกต้อง				
	แสดงบทบาททางสังคมได้เหมาะสม				
8. ความรับผิดชอบ	มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทกับงานที่ทำจน สำเร็จ				
	มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนางาน				
	ยอมรับผลการกระทำของตน				
	รู้หน้าที่ของตน				
	แสวงหาความรู้ใหม่ที่เกิดประโยชน์ต่อการ ทำงาน				
	ตรงต่อเวลา				
	วางแผนใช้เวลาในการทำงานและการ ดำเนินชีวิต				
	ปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่คณะ เคารพกติกาสังคม				
	รู้จักประเมินตนเอง				
มีวินัยในตนเอง	ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย				

ศักยภาพ	ทักษะย่อย/พฤติกรรมที่แสดง	ระดับการสอดแทรก ศักยภาพ			ข้อเสนอแนะ เพื่อการ พัฒนา
		มาก	ปานกลาง	น้อย	
9. การช่วยเหลือ ผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา	ให้คำแนะนำที่ดีที่ถูกแก่ผู้อื่น				
	ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนางาน				
	รู้จักอำนวยความสะดวกแก่ผู้อื่น				
	รู้จักแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ แก่ผู้อื่น				
	สละทรัพย์ กำลังกายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น				
	ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม				
	ช่วยเหลือ ทำงานเพื่อส่วนรวมและเพื่อคนที่อ่อนแอกว่า				
	ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม				
	เต็มใจ ยอมรับแก้ไขผลงานของตนเองใหม่ อีกครั้งเพื่อให้ดีกว่าเก่า				
	เสนอแนวทางในการพัฒนาสังคมส่วนรวม				
	ทำงานโดยคาดหวังให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด				
	มุ่งมั่นทำงานของส่วนรวมให้บังเกิดผลดี				
	ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาแก่ส่วนรวม				

6. ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

แบบสอบถาม

การดำเนินงานโครงการการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย
(สำหรับครูผู้สอน แยกตามรายวิชา)

โรงเรียน อำเภอ จังหวัด
 วิชาที่สอน ระดับชั้น ☐ ประถมศึกษาปีที่ 6 ☐ มัธยมศึกษาปีที่ 3
 วัน/เดือน/ปี(ที่สอบถาม) ชื่อผู้ให้ตอบ

ส่วนนี้ให้ผู้ให้ตอบ 1 ฉบับ/โรงเรียน

1. จำนวนวิชาที่ทดลองสอนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพรวม วิชาคือ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- ☐ 1. ภาษาไทย
- ☐ 2. คณิตศาสตร์
- ☐ 3. สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- ☐ 4. สร้างเสริมลักษณะนิสัย
- ☐ 5. การงานพื้นฐานอาชีพ
- ☐ 6. ภาษาอังกฤษ
- ☐ 7.

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

- ☐ 1. ภาษาไทย
- ☐ 2. คณิตศาสตร์
- ☐ 3. วิทยาศาสตร์
- ☐ 4. สังคมศึกษา
- ☐ 5. พละอนามัย
- ☐ 6. ภาษาอังกฤษ
- ☐ 7. สุขศึกษา
- ☐ 8. ศิลปศึกษา
- ☐ 9. พระพุทธศาสนา
- ☐ 10. โครงการ
- ☐ 11.
- ☐ 12.
- ☐ 13.
- ☐ 14.

2. จำนวนครูที่ร่วมทดลองสอนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพรวม คน

3. จำนวนวันที่ทดลองสอนนับถึงวันที่ตอบแบบสอบถามรวม วัน

4. การสอดแทรกศักยภาพต่าง ๆ ได้มากน้อยเพียงใด

ศักยภาพ	ระดับการสอดแทรก			ปัญหาที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
◆ ทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ในอนาคต				
1. ทักษะการเรียนรู้				
2. ทักษะการคิด				
3. ทักษะการสื่อสาร				
◆ ทักษะพื้นฐานการทำงาน				
4. ทักษะการจัดการ				
5. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
6. ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม				
◆ คุณลักษณะพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในสังคม				
7. การควบคุมตนเองได้				
8. ความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง				
9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา				

5. กิจกรรม/เทคนิควิธีการที่นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพ มีอะไรบ้าง

ศักยภาพ	กิจกรรมที่ใช้ใน การเรียนการสอน	เทคนิควิธีการที่ใช้ ในการประเมินผล
◆ ทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ในอนาคต		
1. ทักษะการเรียนรู้		
2. ทักษะการคิด		
3. ทักษะการสื่อสาร		
◆ ทักษะพื้นฐานการทำงาน		
4. ทักษะการจัดการ		
5. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้		
6. ความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม		

ศักยภาพ	กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน	เทคนิควิธีการที่ใช้ในการประเมินผล
◆ คุณลักษณะพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในสังคม		
7. การควบคุมตนเองได้		
8. ความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง		
9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา		

6. นักเรียนได้เกิดการพัฒนาศักยภาพต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด

ศักยภาพ	ระดับการเกิดศักยภาพ			ปัญหาที่เกิดขึ้น
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
◆ ทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ในอนาคต				
1. ทักษะการเรียนรู้				
2. ทักษะการคิด				
3. ทักษะการสื่อสาร				
◆ ทักษะพื้นฐานการทำงาน				
4. ทักษะการจัดการ				
5. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
6. ความขยัน อดทน ประหยัดและสละสลวย				
◆ คุณลักษณะพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในสังคม				
7. การควบคุมตนเองได้				
8. ความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง				
9. การช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา				

7. ฝ่ายต่าง ๆ ได้ให้ความร่วมมือ ติดตาม นิเทศ ช่วยเหลือท่านเพียงใด

ฝ่ายติดตามนิเทศ	ระดับที่ดำเนินการ			ข้อเสนอแนะ/ความช่วยเหลือที่ ต้องการ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. ผู้บริหารโรงเรียน				
2. ศึกษาพิเศษอำเภอ				
3. ศึกษาพิเศษจังหวัด				

8. จุดเด่นของการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคืออะไร

9. องค์ประกอบสำคัญที่คิดว่าพัฒนาศักยภาพได้มากที่สุดตามลำดับคือ

- ☐ แผนการสอน ☐ กิจกรรมการเรียนการสอน ☐ สื่ออุปกรณ์
☐ การวัดและประเมินผล ☐ อื่นๆ ได้แก่

10. แผนการสอนที่เตรียมไว้มีจุดต้องปรับปรุงให้เหมาะสมในเรื่องใดบ้าง

- ☐ การสอดแทรกศักยภาพด้าน
☐ กิจกรรมการเรียนการสอน ☐ คาบเวลาในการสอนแต่ละครั้ง ☐ สื่ออุปกรณ์
☐ การวัดและประเมินผล ☐ อื่นๆ ได้แก่

11. ปัญหา อุปสรรคที่พบในการทดลองสอนครั้งนี้ มีอะไรบ้าง

12. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมีอะไรบ้าง

คณะผู้วิจัย

ที่ปรึกษาโครงการ

อธิบดีกรมวิชาการ

รองอธิบดีกรมวิชาการ

ศาสตราจารย์อุทุมพร จามรมาน อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางพันธุณี วิหคโต หัวหน้ากลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียนการสอน
กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ร.ท.หญิงสุดาวรรณ เครือพานิช กลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียนการสอน
กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

นายจันทร์ สุกุลวงศ์ไพบุลย์ กลุ่มวิจัยและประเมินผลกระบวนการเรียนการสอน
กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

ผู้เขียนรายงานวิจัย

นางพันธุณี วิหคโต

ผู้บันทึก ติดตาม และเก็บรวบรวมข้อมูล

รองศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ จินตานุรักษ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

นางพิมพ์ใจ ภิบาลสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมคิด พรหมจ้อย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รองศาสตราจารย์สมร ทองดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รองศาสตราจารย์ปรีชา วิหคโต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้บันทึก ติดตาม และเก็บรวบรวมข้อมูล(ต่อ)

รองศาสตราจารย์พิเศษ ดัชนี สถาบันราชภัฏสุรินทร์
นายสมหวัง คันธรส สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

นายผดุงชัย

นายชัยพงษ์

นางพันธณีย์

ร.ท.หญิงสุดา

นายจันทร์ ส

0000355

กว.8625

กระบ้ง

15

การวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย

ผู้วิเคราะห์ข้อมูล

นางพันธณีย์

ร.ท.หญิงสุดา

นายจันทร์ ส

วันกำหนดส่ง

ผู้ตรวจและพิจารณา

ศาสตราจารย์

ผู้อำนวยการ.

ผู้จัดทำพิมพ์

นางสาวจุฑามาศ

ผู้ออกแบบปก

นายชูเกียรติ น

พิมพ์

